

90. Torstaina 24 päivänä kesäkuuta 1993

kello 10

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ainoa käsittely:

1) Muistutus valtioneuvoston jäsenen virkatoimen lainvastaisuudesta 2144

Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 5

2) Eduskunnan pankkivaltuuston kertomus 1992 2187

Kertomus n:o 1

Talousvaliokunnan mietintö n:o 26

Pöydällepanoa varten esitellään:

3) Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 17 kansaneläkelaitoksen valtuutettujen kertomuksesta vuodelta 1992 (K 5) 2192

Puhetta johtaa puhemies Suominen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Andersson, Bell von, Donner, Hassi, Kauppinen, Kemppainen, Lamminen, Lehtosaari, Luttinen, Myller, Paasio, Pekkarinen, Pelttari, Pietikäinen S., Rossi, Rusanen, Saapunki, Saari, Tennilä, Tuomioja, Tykkyläinen, Vistbacka ja Vähäkangas.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Saapunki ja Saari.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

S. Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä virkatehtävien vuoksi edustajat Pekkari-
nen ja Rusanen sekä yksityisasioiden vuoksi
edustajat Lehtosaari, Myller, Paasio, Tykkyläi-
nen ja Vistbacka.

Valtiopäivien keskeyttäminen

Puhemies: Nojautuen valtiopäiväjärjes-
tyksen 19 §:n säännöksiin puhemiesneuvosto eh-
dottaa, että eduskunta päättäisi keskeyttää val-
tiopäivät tämän täysistunnon tai tämän päivän
täysistuntojen päätyttyä sekä kokoontua jatka-
maan vuoden 1993 varsinaisia valtiopäiviä tiis-
taina ensi syyskuun 7 päivänä kello 14.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään.

Uusia hallituksen esityksiä

Puhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan
presidentin kirjelmän ohella kuluvan kesäkuun
18 päiväältä on eduskunnalle saapuneet halli-
tuksen esitykset n:ot 99—101 ja 103, jotka nyt on
edustajille jaettu.

Hallituksen esitys n:o 76 ja sen peruuttaminen

Puhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan
presidentin kirjelmän ohella viime toukokuun 14
päivältä on eduskunnalle annettu hallituksen
esitys n:o 76 ja että tasavallan presidentin kirjel-
män ohella kuluvan kesäkuun 18 päiväältä on
ilmoitettu tämän hallituksen esityksen peruutta-

misesta. Mainittu hallituksen esitys ja sitä koskeva peruutuskirjelmä on nyt jaettu edustajille.

Kirjalliset kysymykset

Puhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 265, 272 ja 273. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Muistutus valtioneuvoston jäsenen virkatoimen lainvastaisuudesta

Jatkettu ainoa käsittely
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 5

Puhemies: Perustuslakivaliokunnan annettua mietinnössään n:o 5 lausuntonsa valtioneuvoston entisen jäsenen Kauko Juhantalon virkatoimen lainvastaisuudesta sekä ed. Juhantalon annettua eilen pidetyssä täysistunnossa ministerivastuulain 6 §:n 2 momentissa tarkoitetun selityksen esitellään asia nyt eduskunnan lopullisesti ratkaistavaksi.

Nyt tapahtuvassa käsittelyssä eduskunta voi päättää, joko että asia on raukeava tai että asianomainen valtioneuvoston jäsen on pantava syytteeseen valtakunnanoikeudessa kysymyksessä olevan ministerivastuulain mukaan.

Jos mitään ehdotusta syytteeseen panosta tai asian raukeamisesta ei tehdä, on asia katsottava rauenneeksi.

Keskustelu:

Ed. Niinistö: Herra puhemies! Käsiteltävässä tätä asiaa eilen ed. Juhantalo lausui muun ohella, että hänen mielestään tässä jotkut ovat menelleet virheellisesti sillä tavoin, että on unohdettu keskeinen rikosoikeudellinen periaate audiatur et altera pars, joka siis tarkoittaa, että ennen ratkaisua on varattava tilaisuus kullekin osapuolelle lausua mielipiteensä.

Sikäli kuin tuolla väitteellä tarkoitettiin perustuslakivaliokunnan käsittelyä, torjun sen jyrkästi. Perustuslakivaliokunta on kahteen otteeseen kuullut Juhantaloa suorastaan valiokunnassa, ja lisäksi Juhantalo on antanut sekä alustavassa poliisin toimittamassa puhuttelussa että

virallisessa esitutkinnassa omat lausuntonsa. Nämä neljä perustuslakivaliokunnan käytettävissä ollutta lausuntoa eivät oleellisesti asiasisältönsä puolesta poikenneet siitä, mitä Juhantalo täällä eilen lausui. Näin ollen hänen näkemyksensä ovat olleet perustuslakivaliokunnan täydessä tiedossa.

Hyvän järjestyksen vuoksi puuttuisin myös siihen, että ed. Juhantalo on kahteen otteeseen tässä asiassa lausunut täällä, että vastoin sitä, mitä perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja on sanonut, hän ei ole ollut tekemisissä Tampella-konsernin ongelmien kanssa ennen kuin 6.6. Minä en ole täällä lausunut, että hän olisi ollut niiden kanssa ennen tuota ajankohtaa tekemisissä, vaan tarkkaan ottaen olen lausunut, että ministeri Juhantalo jatkoi niitä toimenpiteitä, jotka olivat olleet esillä jo ennen hänen ministerikautensa alkua, ja tämä pitää paikkansa. Tällä seikalla ei ole oleellista merkitystä itse ratkaisun kannalta, mutta lieenee perusteltua, että pysytlemme tarkoin tosiasioissa.

Haluan muutamain sanoin kertoa siitä, minkälaisessa prosessissa perustuslakivaliokunta tätä asiaa on käsitellyt. Sitä voi lyhyesti kuvata niin, että me lähdimme tyvestä latvaan. Eli valiokunta ensiksi seuloi sen tosiseikaston, joka tuosta hyvin laajasta aineistosta on esiin nostettavissa ja jolla on relevanssia. Kun tämä tosiseikasto, joka on kirjoitettu valiokunnan mietintöön, on näkyvissä, sen johdosta on tehtävä näytön arviointi, joka tarkoittaa siis sen seikan etsimistä ja päättämistä, mikä asiassa on tosi. Kun tähän vaiheeseen edetään, seuraava vaihe on tarkastella, mitä se, mitä totena pidetään, oikeudellisesti aiheuttaa. Myös tämä vaihe on perusteellisesti käyty valiokunnassa läpi.

Tästä loogisesta oikeudellisesta päättelyketjusta on valiokunta voinut päätyä vain yhteen ja yksimieliseen kantaan. On toki mahdollista irtautua loogisesta oikeudellisesta päättelyketjusta. Sellainenkin esitys oli valiokunnassa esillä, mutta kannatusta se ei saanut. Jos tuosta päättelyketjusta halutaan irtaantua, se olisi selvää tarkoituksenmukaisuusharkintaa, se olisi selvä poliittinen ratkaisu.

Arvoisat edustajat! Tässä asiassa näytön arviointi tulee muodostumaan hyvin keskeiseksi ratkaisun kannalta, siis sen seikan arviointi, mitä on totena pidettävä. Tässä suhteessa on viitattu siihen, että kansanedustajilla olisi vaikeuksia tehdä johtopäätöksiä. Minä puolestani viittaisin niihin maihin, joissa käytössä on ns. jury-järjestelmä. Siellä satunnaisesti valitut henkilöt joutu-

vat valamiehinä päivittäin ottamaan kantaa näyttökysymyksiin. Myös tässä asiassa tässä salissa on jokaisen niin tehtävä.

Näytön kannalta keskeinen on kysymys yhteenliittämisestä, yhdistämisestä, koplauksesta, siis siitä, yhdistikö Juhantalo omat asiansa virkatoimiensa hoitamiseen. Tässä suhteessa Juhantalon oma kertomus on selkeästi ristiriitainen, jos sitä verrataan Wegeliuksen, Puhakan ja Summan kertomuksiin. Tämä ristiriitaisuus on niin selkeä, että sitä ei voida selittää sillä, että keskustelua olisi eri tavoin tulkittu tai että informaatiossa olisi tapahtunut väärinkäsityksiä. Samanaikaisesti nämä neljä kertomusta eivät voi pitää paikkaansa, olla tosia.

Kertauksen vuoksi toistan lyhyesti sen, mitä asianosaiset ovat keskeisiltä osin kertoneet.

6.6. pidetystä neuvottelusta Summa on lausunut, että oli jotenkin sellainen fiilis, että tässä on palvelus ja vastapalvelus. Hän oli ihmetellyt, että alun perin Tampella-konsernin asiaan varatusta neuvottelusta yli puolet kului Juhantalon henkilökohtaisten asioiden selvittämiseen. Hän oli edelleen ollut siinä määrin ihmeissään, että oli tullut myöhemmin maininneeksi SKOPin pankinjohtajalle Riikoselle siitä, että Juhantalo hänen mielestään tuossa tilanteessa 6.6. menetteli härskesti.

9.9. pidetystä neuvottelusta, jota Juhantalo ei juurikaan ole kommentoinut, on Puhakka tarjonnut sellaisen ajatusmallin, josta hän on varma, että käsillä oli kaksi elementtiä: Jos Juhantalon asiat hoidetaan, niin sitten Juhantalo on SKOPin mies tulevissa neuvotteluissa.

Edelleen 17.9. Puhakka on kahdestaan neuvottellut Juhantalon kanssa. Tuostakaan neuvottelusta Juhantalo ei ole antanut vastinetta. Tuossa neuvottelussa Puhakan mukaan Juhantalo otti esiin omat laina-asiansa kaivaten pian ja myönteistä päätöstä ja lisäksi ilmoittaen, että myös Tampellan asiat ovat eräässä valtionyhtiössä kehiteillä.

Me joudumme ratkaisemaan nyt sen, mitkä näistä kertomuksista ovat tosia ja mitkä epätoisia. Se tapahtuu Suomen oikeusjärjestyksen mukaan vapaan todistusharkinnan puitteissa. Siis ei ole olemassa absoluuttista todistajalausuntoa, joka noin vain voisi olla ratkaisun pohjana.

On esitetty, että mainittujen kolmen todistajan — Wegeliuksen, Puhakan, Summan — kertomukset eivät pitäisi paikkaansa.

Ensimmäinen väite on se, että muodollisesti ne eivät nauti todistajan kertomuksen asemaa,

että nämä henkilöt olisivat edustaneet yhtiöitä, jotka olisivat asianomistajia. Tässä vaiheessa joudun viittaamaan oikeuskanslerin järjestämään viralliseen esitutkintaan, jossa kutakin näistä kolmesta henkilöstä on kuultu nimenomaan todistajina. Edelleen totean, että siinä oikeudenkäymiskaaren muutoksessa, jonka me tässä salissa aika hiljattain olemme hyväksyneet, tuntuvasti kiinnitettiin huomiota asianosaisten kertomusten merkitykseen ns. totuusvakuutuksen nojalla. Jos siis vastoin käsitystä SKOP ja erityisesti Tampella olisivat tässä jossain yhteydessä esimerkiksi lahjomarikoksen kohdalla asianomistajan asemassa, näiden yhtiöitten edustajia voidaan kuulla totuusvakuutuksen perusteella.

Aineellisesti Juhantalo on esittänyt, että nämä henkilöt ovat olleet hänelle katkeria ja että se on saattanut vaikuttaa heidän kertomukseensa. Tätäkin asiaa mietittiin perustuslakivaliokunnassa. Meidän oli kuitenkin erittäin vaikea löytää sellaisia tekijöitä, että nämä henkilöt jotenkin parantaisivat omaa asemaansa sillä, että he tultuaan siihen pakotetuksi eli jouduttuaan siihen tilanteeseen, yli vuoden päästä kertoisivat poliisitutkinnassa omiansa. Sellaista motiivia on erittäin vaikea löytää.

Totean tässä myös, että oikeuskansleri on hänkin huolimatta siitä, että hän toteaa, että näiden henkilöitten edustamat yhtiöt ovat asianomistajaan verrattavassa asemassa, pitänyt totena, että Juhantalon on täytynyt ainakin varoa tai olisi pitänyt varoa sitä, että nämä neuvotteluosapuolet kokevat hänen esityksensä jonkin asteisen painostuksena.

Perustuslakivaliokunta on myös muutoin pohtinut todistajalausumien luotettavuutta. Me olemme todenneet, että Wegelius henkilökohtaisesti oli asemassa, jossa voidaan sanoa, että hänen omankin elämänsä tai olosuhteittensa ja SKOPin tulevaisuuden välillä oli jonkin asteinen kohtalonyhteys.

Puhakan osalta on todettava, että hän on tullut SKOPin palvelukseen vasta toukokuussa 91. Silloin olivat varsin hyvin tiedossa ne mahdolliset virheet, joita SKOPin piirissä oli tehty. Hänen intressinsä siinä suhteessa oli jo olematon.

Summa puolestaan ei ole ollut mitenkään asianosainen Juhantalon yhtiöitten vaikeuksiin liittyvissä kysymyksissä.

Jos todistajien kertomuksia joudutaan tarkoin harkitsemaan, on otettava apuun myöskin aihetodistelun merkitys, siis sellaisten seikkojen

merkitys, jotka eivät välittömästi kerro itse asiaa, mutta jotka saattavat tukea puolelta tai toiselta esitettyjä näkökantoja. Tällaisia aihetodisteita tässä on.

Ensinnäkin sekä Summa, Wegelius että Puhakka ovat kukin kohdaltansa hyvin pian kulloinkin käydyn neuvottelun jälkeen puhuneet jollekin ulkopuoliselle siitä, että omituinen asia oli esillä, kuvanneet sitä tilannetta, kuvanneet sitä sillä tavoin, että SKOPin piirissä, johtajien piirissä, on jouduttu tekemään hyvin nopeasti periaatepäätös siitä, että tällaiseen ei osallistuta, tämä on jotenkin vaarallista, laitontakin.

Paljon puhuttu Wegeliuksen päiväkirja ei ainakaan minun mielestäni sinänsä nauti itsenäistä näyttöarvoa, mutta aihetodisteena se toimii. Sen suhteen ei ole keskusrikospoliisin lausunnoissa esitetty sellaisia seikkoja, että sitä olisi jälkeen päin muutettu. Sen sijaan kylläkin eräitä merkin-toja siinä on alleviivattu ja vahvistettu toisella kuin alkuperäistekstin kirjoittamiseen käytetyllä kynällä.

Sitten on vielä kolmas asia. Se on kysymys, joka on jäänyt ja ilmeisesti jää leijumaan jollain tavalla avoimeksi. Nimittäin tilanne on ollut sellainen, että jo vuonna 90 SKOPin piirissä on tehty selkeä, myös tulevaisuuteen suuntautuva periaatepäätös siitä, että Juhantalon yhtiöiden riskiä ei kasvateta siitä, mitä se silloin oli, elikkä 5 miljoonasta markasta ylöspäin. Tämän Juhantalo on myöskin tullut tietämään. Ne hankkeet, jotka kesällä olivat vireillä, olisivat merkinneet tuon vastuun kymmenkertaitamista. Jos ajatellaan SKOPin kannalta tilannetta, Juhantalon yhtiöt eivät olleet SKOPin pääasiakkaita, ja niin muodoin myöskään SKOP ei ollut päävelkoja Juhantalon päin. Siis mikäli SKOP olisi korottanut vastuunsa kymmenkertaiseksi, se olisi samalla tullut, jos Juhantalon suunnitelmat olisivat onnistuneet, myöskin hoitaneeksi muiden Juhantalon velkojen asian ottamalla yksinään niistä riskin, myöskin itseään suurempien velkojen asian.

Kun tilanne oli tällainen, kuvatonlainen, väistämättä herää kysymys, mikä oli se toivon kipinä, joka mahdottomassa tilanteessa kuitenkin näyttää vallinneen Juhantalon yhtiöiden lainoituksen järjestämiseksi. Mistä syntyi sellainen toive, että yhtäkkiä pankki suostuisi muuttamaan kantaansa kymmenkertaiseksi? Tämä kysymys jää tässä avoimeksi. Kiusallisen lähellä on se vastaus, että se toive muodostui siitä, että Juhantalolla oli myöskin virkatoimia tehtävänä tuon pankin kanssa.

Toinen keskeinen näyttökysymys, jota sivuan lyhyemmin, liittyy tässä siihen, onko Juhantalo tehnyt tai suorittanut toimenpiteitä, jotka olisi katsottava hallintomenettelyksi. Yleisesti ottaen ja myös hallituksen esityksen perusteluissa silloin, kun hallintomenettelylakia täällä säädettiin, on todettu, että hallintomenettelyyn kuuluu myöskin valmistelu asioissa, joista saatetaan joskus tehdä päätös. Valmisteluun puolestaan kuuluu mm. asianosaisten kuuleminen.

Ylijohtaja Mäkinen ministeriöstä on kertonut, että Tampella-ongelmaa lähestyttiin sillä tavoin, että olisi ollut mahdollista, että ministeriö olisi tehnyt päätöksen tai esityksen osakepääoman korottamisesta jossakin valtionyhtiössä, jolla korotetulla osakepääomalla olisi maksettu Tampellan kauppahinta, taikka sitten tekemällä ministeriössä ratkaisu siitä, että ostavan yhtiön emoyhtiön osakkeita voidaan käyttää maksuvälineenä. Edelleen Mäkinen toteaa, että tällaista viimeksi mainittua järjestelyä sittemmin myöskin käytettiin eli tehtiin päätös, tosin ilmeisesti ei Juhantalon aikana.

Mutta tämä asettaa hivenen outoon valoon sen Juhantalon eilisen kertomuksen, ettei ollut tarkoituskaan tehdä päätöksiä. Se herättää kysymyksen myöskin, mitä sitten puuhattiin, ellei ollut tarkoituskaan tehdä päätöksiä. Tosin aikaisemmissa vaiheissa hän on kertonut, että heti 6.6. tapahtuneen neuvottelun jälkeen hän antoi virkakäskyn ylijohtaja Mäkiselle ryhtyä valmistelemaan Tampella-konsernin purkuun liittyviä valtion toimenpiteitä. Epäilemättä tarkoitukseksi oli saada puhtaita yksityisiä yrityksiä mukaan mutta myös valtionyhtiöitä, mikä puolestaan laukaisi sen päättelyketjun, että asiassa olisi saatettu joskus tehdä päätöksiä, niin kuin sitten tehtiinkin.

Arvoisat edustajat! Olen ottanut esille kaksi hyvin keskeistä näyttökysymystä. Jos te katsotte, että on todennäköisiä syitä epäillä, että Juhantalo yhdisti omat ja virkaansa liittyvät asiat keskenään, ja jos katsotte, että hän on toiminut hallintomenettelylain mukaisessa hallintomenettelyssä, niin sen jälkeen tämä tapaus on aika selvä. Tuo menettely täyttää rikoslain 40 luvun 10 §:n tunnusmerkistön, ja 10 § puolestaan toimii sillä tavalla, että ministerivastuulain 7 §:n 3 momentin vaatimus siitä, että on menetelty selvästi lainvastaisesti, myöskin toteutuu.

Kun perustuslakivaliokunta on yksimielisesti mietinnössään katsonut, että tässä on toteutunut ministerivastuulain mukainen selvä lainvastaisuus, ja kun asian jälkivaiheet eivät ole antaneet

mitään aihetta poiketa siitä näkökulmasta, herra puhemies, teen seuraavan esityksen: Perustuslakivaliokunnan mietinnön hyväksyen ehdotan, että eduskunta päättäisi valiokunnan mietinnön mukaisesti nostettavaksi valtakunnanoikeudessa syytteen entistä ministeriä Kauko Juhantaloa vastaan.

Herra puhemies! Tässä asiassa on useaan otteeseen lähdetty sivuraiteille. Tämä on nostanut esiin useita erityyppisiä kysymyksiä, joilla ei ole välitöntä liittymäkohtaa tähän asiaan. Haluaisin tässä ottaa esille kaksi niistä.

Ensinnäkin, kun asiaa viimeksi eduskunnassa käsiteltiin 14.6., täällä esitettiin varsin voimakasta kritiikkiä oikeuskansleria ja hänen antamaansa lausuntoa tai oikeammin ratkaisua vastaan. Jotta tässäkin pysyisivät tosiseikat kirikkaasti mielessä, haluan muistuttaa, että perustuslakivaliokunta on johdonmukaisesti viimeistään helmikuusta lähtien perännytkin oikeuskanslerilta oikeudellista arviointia. Oikeuskanslerin kannalta taas tilanne on ollut sellainen, että hänellä on ollut itsenäisesti ratkaistavana asiaan liittyviä kanteluita. Oikeuskansleri päätyi sitten kesäkuun 1 päivänä tavallaan lyömään kaksi karpästä yhdellä iskulla. Hän oli ratkaissut omat kantelunsa ja toi tuon ratkaisun oikeudellisena arvionaan valiokuntaan.

Olen kyllä edelleen itse sitä mieltä, että tässä tapahtui aikamoinen yllätys. Oikeudellinen arviointi ja asian ratkaiseminen ovat vähän eri asioita, mutta yllättävää oli se, että siihen asti oikeuskansleri oli varsin yksiselitteisesti todennut, että hän kunnioittaa eduskunnan tahtoa ja odottaa eduskunnan ratkaisua asiassa. Sopii sitten kyllä jokaisen itse kohdaltaan miettiä, ehkä erityisesti perustuslakivaliokunnan jäsenten, miksi oikeuskansleri näki kiireen koettaneen. Myös perustuslakivaliokunnassa ainakin itse tunsin, että eräät seikat, joista vähäisin ei ollut tietojen jatkuva vuotaminen, aiheuttivat sen, että asiassa oli edettävä nopeasti.

Sitten haluaisin ottaa vielä esille, kun tässä tehdään oikeudellista arviota, myös oikeudellisen mitalin toisen puolen. Perustuslakivaliokunnassa korostettiin monta kertaa sitä, että Suomen rikosoikeuden eräs johtavia periaatteita on in dubio pro reo -periaate, joka tarkoittaa sitä, että epäselvissä tapauksissa ratkaisu on tehtävä syytetyin tai tässä tapauksessa epäillyn hyväksi. Tästä puolestaan seuraa, että jos nyt joku niistä, joiden tehtävänä on antaa ratkaisunsa syytteen esittämiseen, tuntee epätietoisuutta tai epävarmuutta tehtävästä ratkaisusta, hänellä on vain

tuo viimeksi mainittu oikeusohje käytettävissään.

Edustajat Saapunki ja Saari merkitään läsnä oleviksi.

Ed. Gustafsson: Arvoisa puhemies! On syytä kiittää perustuslakivaliokunnan puheenjohtajaa erinomaisen perinpohjaisesta ja oikeisiin asioihin kajonneesta puheenvuorosta. Tämä tuki myös omaa ajatustani siitä, että olen oman puheenvuoroni tehnyt, uskaltaisinko sanoa, yhteiskuntatieteilijä-kansanedustajan näkökulmasta. Ed. Niinistön puheenvuorohan oli vahvasti juridinen.

On avoimesti ja painokkaasti todettava, että tapaus Juhantaloon liittyy vahvasti paitsi juridinen niin myös yhteiskuntamoraalinen taso. Eduskunta ei voikaan erityisesti nyt päätöstä tehdessään pitäytyä ahtaasti vain asian juridiseen puoleen, niin kiistatta tärkeintä kuin se tietysti on. Ed. Juhantalon toimista ja tästä prosessista on myös tullut, halusimme sitä tai emme, kansakunnan moraalialia ja oikeustajua määrittelevä asia. Juhantalon tapaus kytkeytyykin kysymykseen politiikan moraalista ja legitimitetistä: Mitä yleinen kansalaismielipide ajattelee poliitikkojen moraalista? Tästä näkökulmasta ajatellen jo lieväkin yhteenkoplaus koetaan raskaaksi rikkeeksi.

Juhantalo-tapaus ei ole mikään yhteiskuntatodellisuudesta irrallinen tapaus. Itse yhdistäisin Juhantalo-tapauksen selkeimmin viime aikojen uusliberalistiseen politiikkaan. Uusliberalistiseen ideologiaan nimenomaan kuuluu politiikan näkeminen pelinä, jossa kukin ajaa vain omia etujaan. Poliitiikan areenoilla käyttäytyminen nähdään markkinatalouden pelisääntöjen soveltamisena ja taloudellisena pelinä, jossa kukin ajaa häikäilemättä vain omia etujaan. Juuri tämä näkökulma korostaa huippuunsa vietyä individualismia, jossa jo lähtökohdiltaan hämärtyvät yksityisen ja julkisen erot sekä kansaa edustavien tehtävät politiikan toimijoina. Katsantokantaan liittyy voimakas henkilökohtaisen hyödyn perspektiivi, yksilöllisten intressien ajaminen, ilman että kannettaisiin erityistä huolta yhteisön arvojen, etiikan, yleisen hyvän tai julkisen intressin toteutumisesta. Epäitsekkyys ei ole hyve tässä ideologiassa.

Kansalaisten kannalta estoton oman henkilökohtaisen edun tavoittelu ei varmaankaan vas-

taa kuvaa hyvästä politiikanteosta. Tällainen politiikan moraali ei ole kenestäkään miellyttävää. Se kuvastaa sellaisia motiiveja ja käytäntöjä, jotka historia ja nykypäivän arkinen ymmärrys osoittavat halventaviksi ja epäeettisiksi. Ahne ja eettisesti sokea poliitikko on vastakohta käsitykselle rehellisestä valtiomiehestä. Ihailtavimman poliitikon lajin muodostaa edelleenkin tarkoituksellinen oman intressin uhraus kokonaisuuden hyväksi.

Mielestäni Juhantaloon tapauksessa voisikin olla kenties eduksi, jos syy epäeettiseen käytökseen ja lainvastaisuuteen löydetäisiin hänen ja hengenheimolaistensa taustaideologiasta. Laillistamalla henkilökohtaisen edun motiivia politiikan teossa rohkaistaan samalla itsekästä toimintaa niin politiikassa kuin yleisemminkin yhteiskunnassa.

Herra puhemies! Minusta näyttää siltä, ja se kuva vahvistui kuunnellessani eilen ed. Juhantaloa, ettei meillä ole nykyisellään sopivaa menetelymuotoa tämän kaltaisen asian hoitamiseksi, valittavana kun on vain parlamentarismin mukainen epäluottamuslause, joka kertoo enemmän poliittisesta epäonnistumisesta kuin muusa, tahi sitten tällainen määrämuotoinen oikeudellinen prosessi, joka taas implikoi tahallista tai tuottamuksellista virka-aseman väärinkäyttöä eli rikosta. Pitäisi olla joku välimuoto, jolla tämän kaltaiset "puhtaanapito-ongelmat" voitaisiin hoitaa pois päiväjärjestyksestä. Sellainen voisi olla esimerkiksi valiokunnassa tapahtuva kuuleminen, jonka ei tarvitsisi amerikkalaiseen tapaan olla julkinen, vaan voisi olla sen kaltainen kuin nyt perustuslakivaliokunnassa tapahtunut. Mietinnön jälkeen eduskunta päättäisi, ja jos menettelyä pidetään moitittavana, se johtaisi istuvan ministerin eroon.

Valtiosääntöä tulisikin mitä pikimmin täydentää Lex Juhantalolla tällaisia tapauksia varten järjestämällä mahdollisuus epäluottamuslausetta oikeudellisempaan mutta valtakunnanoikeutta poliittisempaan menettelytapaan, jossa ministerin menettelyn moitittavuus tulisi tuomituksi yleisemmältä kannalta kuin lain rikkomisen kannalta ja joka johtaisi ministerin eroon ja julkiseen tuomioon.

Herra puhemies! Käynnissä olevan prosessin kannalta saattaa jopa yhteiskuntamoraalin kannalta olla vahingollista näin vahva moottorointi Juhantaloa vastaan. Väittäisin nimittäin suurella julkisuudella olevan se seuraus, että me hämmäremme kansan käsitystä ministerin asemasta. Ministerin asemahan on ensisijaisesti poliittinen

eikä oikeudellinen. Juhantalokin puolustautui eilen luonnollisesti juridisin perustein.

Kuitenkin minusta on selvää, että Juhantalo on ministerin asemassa antanut kanssaan toimiville käsityksen siitä, että hän yrittää sekoittaa oman henkilökohtaisen etunsa asioihin, joita hän ministerinä hoitaa. Juhantaloon toimintatapa oli ja on tyypillinen esimerkki käyttäytymisestä, jossa törmäämme eettiseltä kannalta ongelmaan nimeltä intressikonflikti. Henkilö sekoittaa tai antaa jollekin muulle sellaisen kuvan, että hän sekoittaa oman ja julkisen intressin keskenään.

Arvoisa puhemies! Ed. Juhantaloon eilinen suullinen selitys sai tuntojeni mukaan monet kansanedustajat epävarmoiksi: Onko sittenkään kysymys valtakunnanoikeuteen kuuluvasta asiasta? Epävarmuutta ei lainkaan vähennä se, että moni kansanedustajakin kokee Juhantaloon saaneen jo melko kovan rangaistuksen julkisuusmyllyssä asian saatua osin kohtuuttomatkin mitasuhteet julkisuudessa. Ajattelen myös monen erityisesti vasemmistoa edustavan kansanedustajan asettuvan ikään kuin luontojaan, vaistonvaraisesti, lyödyn puolelle.

Vaikka näin on, olen silti sitä mieltä, että asia on tutkittava ja puitava loppuun asti siitäkin huolimatta, että sataprosenttista varmuutta juridisista perusteista viedä asia valtakunnanoikeuteen ei ainakaan minulla ole. Mutta sen jälkeen kun perustuslakivaliokunta perusteellisen asiantuntijakuulemisen jälkeen päätyi yksimielisesti toteamaan, "että kauppa- ja teollisuusministeri Kauko Juhantalo on yhdistäessään omat taloudelliset asiansa toimintaansa Tampella-konsernista Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankille aiheutuneen vastuukeskittymän purkamiseksi menetellyt lainvastaisesti ja että Juhantaloon lainvastainen menettely on ollut sellaista kuin ministerivastuulain 7 §:ssä tarkoitetaan", ei mielestäni ole ilmaantunut sellaista uutta, etteikö asian perinpohjainen tutkiminen asianmukaisessa elimessä olisi suorastaan välttämätöntä.

Juhantaloon oma väkevä puolustuspuhe eilen pikemminkin puoltaa asian täydellistä, valahtoista tutkimusta kuin asian raukeamista. Olen väärä henkilö arvioimaan asiaa Juhantaloon kannalta, mutta helposti tulee mieleen, että pitkän päälle myös Juhantaloon kannalta on parempi vaihtoehto se, että asia saa kunniakkaan lopullisen päätöksen kuin että sitä vellotaan jatkuvasti.

Valistuneet kansanedustajat, siis me kaikki, tiedämme luettuamme perustuslakivaliokunnan kuulemien asiantuntijoiden kirjalliset lausunnot, että tämä asia on juridisesti ns. rajatapaus. Tämä

jakaa myös huippuasiantuntijat vähintään kahteen leiriin, uskaltaisinko sanoa: koulukuntaan. Jos eduskunta nyt päättäisi antaa asian raueta, jäisi aivan liian isoja asioita lakaistuksi maton alle. Se matto alkaisi pian haista, liikkuu, ehkä lentääkin. Tyydyn viittaamaan vain perustuslakivaliokunnan ja oikeuskanslerin eriäviin näkemyksiin asiassa ja asian saamaan yleiseen yhteiskuntapoliittiseen merkitykseen. Suomen eduskunnalle voi riittää tässä kipeässä asiassa vain korkein totuus. Se on nykyjärjestelmässä valitettavasti haettava valtakunnanoikeudesta, niin pahalta kalskahtava nimi kuin sillä onkin.

Myös Suomen kansan moraalisen ymmärryksen ja oikeustajun kannalta on aivan välttämätöntä, ettei eduskunta, joka ei ole mikään tuomioistuin, anna asiassa lopullista tuomiota, vaan sen tekee elin, jossa siihen on paras asiantuntemus. Eduskuntahan on tässä asiassa kuin koululuokka joutuessaan päättämään mukavan koulukaverinsa kohtalosta. Yleensä koululuokkaan ei vaikeissa asioissa tee lopullista päätöstä, vaan se tehdään koululautakunnassa tai läänissä.

Herra puhemies! Kannatan ed. Sauli Niinistön tekemää ehdotusta.

Ed. K o h j o k i: Herra puhemies! Nyt käsiteltävänä oleva asiakokonaisuus oli esillä täysistunnossa toissaviikolla, jolloin tehty ehdotus asian raukeamiseksi tuli hylättyä. Ilmeisesti tämä asiakokonaisuus ei ole eduskunnalle eli Suomen kansan valitsemille edustajille mikään mieluinen tehtävä. Sitä ehkä osaltaan osoittaa viimekertaisesta äänestyksestä poissa olleiden edustajien huomattavan suuri määrä. Mutta epämieluisistakin asioista meidän on täällä laillisesti päätökset tehtävä. Sitäkin varten meidät on tänne valittu. Kansan katseen alla on uskallettava kantaa vastuu. Ei sitä pidä paeta.

Ministerivastuulaki ja laki valtakunnanoikeudesta ovat kumpainenkin eräin muutoksin varsin vanhoja lakeja, noin 70 vuoden takaa. Oikeudenkäyntiprosesseissa sovellettuina nämä lait ovat olleet hyvin säästeliäässä käytössä. Viimeksi niiden mukaisesti on käytännössä toimittu yli 30 vuotta sitten.

Sekä ministerivastuulaki että laki valtakunnanoikeudesta kuuluvat perustuslakeihimme. Valtakunnanoikeuden kokoonpanosta on itse laissa ehdottoman tarkat määräykset. Maamme korkein lainopillinen asiantuntemus on siinä erikoistuomioistuimessa edustettuna. Ministerivastuulaissa puolestaan ovat täsmälliset määräykset

menettelytavasta sekä syytteen nostamista tarkoittavien toimenpiteiden edellytyksistä.

Näiden tässä sanottujen säännösten ja määräysten mukaisesti toimien eduskunnan perustuslakivaliokunta on sille jätetyn muistutuskirjelmän sekä oikeuskanslerin omaaloitteisesti käynnistämästä tutkimuksesta kertyneen tutkimusaineiston perusteella toimittanut juuri perustuslakivaliokunnalle laissa määrätty tutkimukset laajoine asiantuntijakuulemisineen, ja ed. Juhantalo on saanut käyttää oikeuttaan omien selvitystensä antamiseen.

Asianosaisten oikeusturvan kannalta on mielestäni välttämätöntä, että voimassa olevan lain mukaan tämän kaltaisessa asiassa ylin toimivaltainen elin, valtakunnanoikeus, saa tehdä ratkaisun. Kirjoitetun ja voimassa olevan lain mukaan tässä on toimittava. Jos eduskunta itse vastoin kirjoitettua lakia julistaisi ed. Juhantalon toiminnan moitittavaksi, silloin eduskunta ottaisi itselleen sellaisen tuomiovallan, mikä näissä asioissa ei eduskunnalle kuulu.

Asiassa suoritettut tutkimukset ja toimenpiteet ovat kestäneet jo tähän mennessä hyvin pitkän ajan, ja jos, niin kuin itse pidän todennäköisenä ja aiheellisenakin, valtakunnanoikeus saa tämän asian käsiteltäväkseen, niin sen päätöstä on tuskin odotettavissa ennen syksyä.

Jo sitä ennen olisi mielestäni hyvin aiheellista vastaisuutta varten selvittää mahdollisuuksia liittää ministerivastuulakiin säännökset menettelystä, jonka perusteella ministeriksi nimitettävällä olisi ennen nimitystä velvollisuus selvittää julkisesti omat taloudelliset sidonnaisuutensa. Sillä olisi ainakin virheellistä menettelyä ennalta ehkäisevä vaikutus, ja heti alun perin se vastaisuudessa vahvistaisi kansalaisten luottamusta hallituksen jäseniin.

Vastaisuudessa ministerien tulee olla poliittisessa vastuussa eduskunnalle, mutta kuten tämän asian johdosta käydyssä keskustelussakin jo toissaviikolla ehdittiin käsityksiä lausua, vakavasti tulisi harkita ministerien oikeudellisen vastuun käsittelyn siirtämistä yleiselle syyttäjälle ja tuomioistuinlaitokselle. Ratkaisuna se toteutaisi ylevän yhdenvertaisuusperiaatteen ainakin menettelytapojen siltä osalta. Mielestäni sillä käytännöllä olisi myös oma ennalta estävä vaikutuksensa ja käytännössä asioiden käsittely nopeutuisi. Silloin toimittaisiin normaalien esitutkintaa koskevien määräysten mukaan ja moninkertaisilta kuulemisilta välttyttäisiin ja esimerkiksi asianosaisten ja todistajien totuudessapysymisvelvollisuus olisi heti alun perin sanktiosään-

nösten piirissä. Myös kustannuksiltaan normaali tuomioistuimen menettely pysyisi kohtuuden rajoissa, ja mikä tärkeintä, syyttömyys ja syyllisyys tulisi varmasti luotettavasti selvitettyä.

Huomionarvoista tämän asian tähän asti tapahtuneissa käsittelyissä on se, että eduskunnan perustuslakivaliokunta on ollut yksimielinen todetessaan perusteet asian valtakunnanoikeuskäsittelylle. Mutta huomionarvoista on myös se, että oikeuskansleri saattoi julkisuuteen perustuslakivaliokunnan yksimielisestä mietinnöstä poikkeavan kantansa vain muutamaa päivää ennen kuin perustuslakivaliokunnan mietintö julkistettiin. Tätä tapahtunutta menettelyä on julkisuudessa käsitelty hämmästellessä.

Ed. Juhantalo on nyt antanut eduskunnalle ministerivastuulain 6 §:n 2 momentissa tarkoitetun selityksensä. Tutkimuksissa kertynyt aineisto on vihdoinkin koossa. Eduskunnankin osuus tässä asiassa päättyy, kun kohta tulee tehtäväksi päätös siitä, lähetetäänkö asia valtakunnanoikeuden käsiteltäväksi. Laissa valtakunnanoikeudesta, lain 2 §:n 2 momentissa, lausutaan seuraavaa: "Lopetettuaan tutkimuksensa valtakunnanoikeus antakoon tuomionsa asiasta soveltaen yleistä lakia."

Toistan lopuksi: Eduskunnalle kuuluu lainsäädäntövalta, mutta sillä ei ole tuomiovaltaa. Tuomiovalta tässä asiassa kuuluu valtakunnanoikeudelle. Sen tehtävänä on sitoa tai päästää, kuten vanha hyvä sanonta kuuluu. Se tarkoittaa sitä, että valtakunnanoikeus aikanaan tekee päätöksen ed. Juhantalon syyttömyydestä tai syyllisyydestä. Tärkeintä on, että oikeus toteutuu ja että totuus voittaa.

Herra puhemies! Kannatan ed. Niinistön tekemää päätösehdotusta.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Ed. Juhantalon täällä eilen antama selitys ei tuonut asiaan mitään uutta, kun vertaa sitä siihen, mitä hän tältä paikalta on aikaisemmin puhunut. Se, että hän on jossain määrin viitannut siihen painostukseen, joka eri asiayhteyksissä on tullut häntä kohtaan Suomen Pankin taholta, on niin sanotusti epärelevanttia. Tämän asian suhteen sillä ei ole mitään merkitystä.

Noita 6.6. ja 9.9. sattuneita tapahtumia on tutkinnassa todisteltu kolmella eri tavalla, joista ed. Niinistö kyllä täällä jo aikaisemmin antoi erinomaisen hyvän selvityksen. Ensinnäkin ovat pankinjohtaja Wegeliuksen, pankinjohtaja Puhakan ja toimitusjohtaja Summan kertomukset, jotka perustuvat noihin tapahtumiin itse paikalla

ollen, suoria henkilötodisteita. Toinen todistelu-muoto, joka on välillinen, on se, että nämä henkilöt ovat suhteellisen nopeasti noiden tapahtumien jälkeen mm. pankinjohtaja Riikoselle ja pankinjohtaja Prepulalle kertoneet näistä tapahtumista, mitä tuolloin 6.6. ja 9.9. on noissa lounastilaisuuksissa tapahtunut.

Kolmas todistelumuoto on indisio, toisin sanoen Wegeliuksen paljon puhuttu päiväkirja, joka keskusrikospoliisin tutkimuksissa on niiltä osin, mihin merkintöihin perustuslakivaliokunnan mietinnössäkään vedotaan, todettu paikkansa pitäväksi sikäli, että kyseinen muistikirja ei ole ollut jälkikäteismerkintöjen, siis väärennösten, kohteena.

Ed. Juhantalo on väittänyt täällä selvityksessään, että henkilötodistajia, erityisesti Wegeliusta tai oikeastaan kaikkia, Wegeliusta, Puhakkaa ja Summaa, ei voida kuulla todistajina, koska he ovat tietyllä tavalla asianosaisia. Tämä ed. Juhantalon väite on kestänyt. Näiden tapahtumien taustalla on kyllä olemassa sellaisia varjoja, jotka vahvemmin näytettyinä olisivat aiheuttaneet sen, että esimerkiksi Wegelius olisi asianosainen eikä voisi olla sillä tavalla todistajana kuultu kuin nyt on tapahtunut. Nimittäin tämä tapa, millä tavalla SKOPissa suhtauduttiin ed. Juhantalon kyselyihin hänen laina-anomuksensa tai lainakaavailujensa suhteen, tuo sen epäilyksen, että SKOPin taholta ed. Juhantaloa on haluttu pitää tietynlaisessa toivetilassa hänen omien raha-asiodensa tai yhtiönsä raha-asioden järjestämisen suhteen, jotta ed. Juhantalo toimisi Tampellan ja SKOPin hyväksi sillä tavoin kuin Wegeliuksen ym. taholta tietenkin toivottiin. Tämä on aivan selvästi nähtävissä, joka tapauksessa vahvasti epäiltävissä.

Kun myöhemmin on selvinnyt, että pankissa ei todellisuudessa olekaan haluttu olla myönteisiä ed. Juhantalon lainahaluille, hänelle on kuitenkin eri keskusteluissa — ainakin erityisesti ed. Juhantalon mukaan — annettu se kuva, että hänellä on mahdollisuuksia saada tuo laina, ja näin on pidetty hänen toiveitaan yllä. Tämä lähentelee hieman tietyllä tavalla lahjoman tarjoamista ed. Juhantalon suuntaan. Se tunnusmerkitä ei kuitenkaan tässä toteudu, mutta esimerkin vuoksi olen tuonut esille, että jos perustuslakivaliokunta olisi katsonut, että kyseessä todennäköisin perustein on SKOPin taholta lahjoman tarjoaminen Juhantalon suuntaan, niin silloin Wegeliuksesta ym. olisi tullut asianosaisia ja heidän todistajakertomuksensa olisi muuttunut kokonaan toisenlaiseksi. Mutta

tässä tapauksessa, kun on kysymys siitä, mitä perustuslakivaliokunta mietinnössään tarkoittaa, kyseiset henkilöt eivät voi olla asianosaisia siinä suhteessa, että se vaikuttaisi heidän todistelukertomuksiinsa.

Eräs asia, mikä on myös otettava huomioon, kun katsotaan näiden kolmen todistelumuodon lisäksi näyttöä tässä asiassa, on se, että ed. Juhantalo on itse myöntänyt kyseiset keskustelut kyseisissä tilanteissa mielestäni riittävän pitkälle, jotta perustuslakivaliokunnan kanta on perusteltu. Hän on noissa keskusteluissa ja asiayhteyksissä liittänyt omien yhtiöittensä raha-asioihin liittyvät toimenpiteet keskusteluun sillä tavalla, että hänen olisi pitänyt ainakin selvästi varoa näin tekemästä. Kun ed. Juhantalo on maininnut, että hän on tehnyt virheen siinä, että ei poistunut huoneesta kesken lounaan, toisin sanoen kun paisti oli syöty ja ennen loppukahvia poistunut ministeri Juhantalona oven ulkopuolelle ja palannut liikemies Juhantalona jatkaamaan keskusteluja omista asioistaan, häntä voi lohduttaa, että ei hän ole tässä mitään virhettä tehnyt. Vaikka hän olisi oven ulkopuolella käynyt ja palannut liikemies Juhantalona, olisi siitä huolimatta asiayhteys ministerivastuuseen näiden asioiden kohdalta selkeästi säilynyt. Ei oven ulkopuolelle meneminen tässä asiassa tietyksi olisi mitään ratkaissut.

Herra puhemies! Kun olen asiaa omasta mielestäni tarkasti tutkinut, niin ei ole ilmennyt mitään sellaista, mikä saisi minut muuttamaan kantani siitä, mitä täällä noin viikko sitten keskusteltiin ja äänestettiin. Toisin sanoen olen tässä asiassa samalla kannalla kuin ed. Niinistö on lausumassaan tuonut esille.

Minä myönnän kyllä, että inhimilliset seikat tässäkin asiassa vaikuttavat myös minun katsantokantaani. Tiedän, että Juhantalo on tuon kujanjuoksun juossut ja tietyllä tavalla saanut rangaistuksensa tästä asiasta. Hänhän ei ole yhteiskunnalle aiheuttanut tappiota. Hän on tietyn rangaistuksen saanut, mutta me emme voi tässä tapauksessa arvioida asiaa tältä pohjalta, vaan kylmästi ja pelkästään juridisin perustein. On valtakunnanoikeuden asia, millä tavalla se asian tutkii. Minä en halua vaikuttaa enkä pystykään vaikuttamaan kenenkään näkemyksiin, ja niin kuin ed. Niinistö on sanonut, jokainen itse tykönsä arvostelkoon, ja jos näkee, että on epävarma asian suhteen, niin silloin tietyksi syylliseksi epäillyn etu on etusijalla.

Lopuksi, herra puhemies, totean, mitä olen jo kaksi vuotta eduskunnassa ajanut eduskuntaky-

selyillä, täältä käytetyillä puheenvuoroilla ja keskusteluilla: Tämä prosessi, jonka polkuja me nyt kuljemme, ei ole oikea tapa näiden asioiden selvittämiseen. Toivon, että tämä on viimeinen kerta, kun tätä prosessia eduskunnassa käydään. En lähde syitä selvittämään. Toivon, että tämän tyyppiset asiat siirretään eduskunnan ulkopuolelle muun instituution käsiteltäviksi, ettei tämän tyyppistä farssia, kuin tämä on monine mutkineen tuonut mukanaan, täällä tarvitsisi enää käydä.

Ed. S a p u n k i : Arvoisa herra puhemies! Minä tulin puhujakorokkeelle puhumaan teille, en juristina vaan arvioimaan tätä tilannetta siltä pohjalta, mikä minun sieluuni on matkan varrella tämän asian käsittelyn yhteydessä piirtynyt.

Eilisessä täysistunnossa kuulumme entisen kauppaja- ja teollisuusministerin Kauko Juhantalon esittämän vastineen häntä kohtaan esitetystä virkatoimen lainvastaisuusasiasta. Perustuslakivaliokunnan asiasta tuottamaan aineistoon perehtyneenä ja Juhantalon selonteon kuullessa sekä oikeuskanslerin asiasta antamaan lausuntoon pohjautuen teen eduskunnalle seuraavan päätösehdotuksen, joka on jaettu edustajien pöydille:

”Perustuslakivaliokunnan mietinnön n:o 5, edustaja Juhantalon antaman, ministerivastuulain 6 §:n 2 momentissa tarkoitetun selityksen sekä valtioneuvoston oikeuskanslerin perustuslakivaliokunnalle 1.6.1993 antaman lausunnon perusteella eduskunta katsoo entisen kauppaja- ja teollisuusministeri Kauko Juhantalon menettelyn olleen varomatonta ja moitittavaa, mutta ei sillä tavoin selvästi lainvastaista, että hänet olisi sen johdosta asetettava syytteeseen valtakunnan-oikeudessa, mistä syystä eduskunta päättää, että asia on raukeava.”

Kyseiseen esitykseeni liittyvään kantaani eivät ole vaikuttaneet poliittiset tai kaverisuhteet. Omatuntoni, jota pyrin kuuntelemaan, sanoo kuullun ja luetun aineiston perusteella, että asiaa on jo riittävästi kirnuttu, kuten meijerimiehen terminologia tämän ilmaisee. Tuon kirnuamisen yhteydessä voisaalis on jäänyt todella olemattomaksi, ainakin minun mielestäni.

Arvoisa puhemies! Käsiteltävänä oleva Juhantalon asia liittyy mielestäni oleellisena osana suomalaiseen talouselämän arvokeskusteluun, johon haluaisin lyhyesti puuttua, mikäli herra puhemies sen sallii. Palaan muutaman vuoden ajassa taaksepäin, jolloin maassamme avattiin yrityksille tie ulkomaisen velan ottoon. Pääoma-

köyhä yrityssektori tarttui oitis mahdollisuuksiensa. Alkoi vieraalla pääomalla vauhdittanut investointien kulta-aika. Muun muassa betoniatot kippasivat kuormiaan lähes joka niemeen, notkoon ja saaremaan. Tuolloin meni tietojeni mukaan hyvin myös Juhantalon betonifirmalla.

Kun yhteiskunnan rattaat pyörivät suurilla ylikierroksilla ja pankkiketjut kauppasivat rahaa tv-mainoksissaan tosi on -periaatteellaan, niin ei ole ihme, että tie loppui ja upottiin syvälle suohon. Kukaan ei löytänyt toimivia ja pitäviä jarruja tuossa vaiheessa, vaikka tien pää oli hyvissä ajoin näkyvissä. Investointivauhdin pysähdyttyä huomattiin, että velkojen maksuun ei enää löytynytäkään rahaa. Samoin huomattiin, että pankit olivat syyttäneet valtavia summia velkarahaa olemattomilla vakuuksilla. Nyt, kun olemme syvässä pankkikriisissä, kansaa ollaan hakemassa maksajiksi kymmenien tuhansien miljoonien kasinopelin pöljällyille. Kyseisiä lasuja saavat maksaa vielä lapsenlapsemmekin.

Herää kysymys, keitä olivat katteettoman velkarahan syyttämisen käynnistäjät, jotka aiheuttavat tämän maan kansalaisille tuskaa useiden sukupolvien ajaksi, ja missä he ovat vastaamassa tekosistaan. Minun käsitykseni mukaan he ovat tuolla tv-vastaanottimien toisella puolen kiikustuolissa korkeata eläkettä nauttien tai korkeapalkkaisessa yhteiskunnallisessa tehtävässä. Siellä he nauravat tällekin Juhantalo-keskustelulle vahingonilosta, että löydettiinpä sijaiskärsijä. Ed. Juhantalosta on todella tehty koko kasinopelin syntipukki, vaikka tietojeni mukaan hän ei ole aiheuttanut kansalaisille penninkään lisälaskuja. Kysyn, vaikka epäilen, ettei vastaajia löydy: Kuka on vastuussa siitä, ettei todellisia pankkitukimiljardien tarpeellisuuden aiheuttajia ole saatettu tuomioistuimen eteen?

Herra puhemies! Jos eduskunta päättää lähettää Juhantalo-asian valtakunnanoikeuteen ja hän saa siellä vapauttavan tuomion, kuten useat juristit ovat asian tulkinneet eilisen Juhantalon selityksen jälkeen, niin tästäkin herää kysymys: Kuka vastaa yhteiskunnalle aiheutetuista tämänkin prosessin suurista kuluista? Se ei liene tämänkin sopan keittäneen Wegeliuksen murheita, vaan kansa taas maksaa.

Lopuksi totean, että ainakin minun oikeustajuni oikeusvaltio Suomesta on kärsinyt tämän jutun yhteydessä kolauksen. En suinkaan vastusta tämän asian selvittämistä, mutta kun samanaikaisesti todelliset isot syylliset ovat kunniallisten kansalaisten joukossa vapaana, niin syntyy

tunne kuin sellaisen metsästyskoiran omistajalla, jonka koira haukkuu väärää puuta eikä metsästäjä koskaan saa ammuttua lintua, oravaa tai muuta, kun ei ole oikeata osoitetta. Minusta tässäkin tapauksessa koko kasinopelin jälkilöylyt pelataan tavallaan väärän ihmisen kustannuksella. Sen takia minä tein tuon esityksen. Tämä ei ollut juridinen, vaan todella sydäimestä tullut esitys.

Ed. M. L a u k k a n e n : Arvoisa herra puhemies! Tämä muistutuskirjelmän käsittely on edennyt vaiheeseen, jolloin eduskunnalla on nyt käytettävissä valtioneuvoston oikeuskanslerin lausunto, eduskunnan perustuslakivaliokunnan mietintö sekä myös eilen kuultu entisen kauppa- ja teollisuusministerin Kauko Juhantalon eduskunnalle antama asiaan liittyvä selitys.

Me olemme edustajina nyt tilanteessa, jossa tämän jutun osalta juttuun liittyvät kaikki tekijät ovat nyt nähtävinä. Eduskunnan on mahdollista tehdä omalta osaltaan asiaa koskeva oikeudellinen arvio ottamalla kantaa itse peruskysymyseen, jätetäänkö asia syyttäjälle vaiko ei, ovatko asiaan liittyvät näytöt ja todisteet riittäviä lausumaan valtakunnanoikeuteen johtavan syytekynnyksen vai ei.

Eduskunta on, kuten täälläkin on jo tänään todettu, Suomessa ollut kovin harvoin tämän tyyppisen tilanteen edessä. Silti täytyy muistaa, että eduskunta sen enempää kuin yksikään sen jäsen ei voi välttää tosiasiallista vastuutaan tämän kysymyksen ratkaisussa. On huomattava, että perustuslakivaliokunnan mietinnössä on Juhantalo-menettely todettu lainvastaiseksi, mutta siinä valiokunnan mietinnössä ei ole otettu kantaa itse kysymykseen syyttämisestä valtakunnanoikeudessa. Minusta tämä on olennaista muistaa. Se on tänään eduskunnan tehtävä.

Tässä mielessä eduskunnan asemaa voidaan verrata oikeuskanslerin asemaan, joka edusti tämän asian tutkinnan osalta nk. toista putkea. Valtioneuvoston oikeuskansleri joutui ottamaan oikeudellisen arvioinnin päätteeksi kantaa myös syytekysymykseen kuten eduskunnan on tehtävä tänään. Hänen vastauksensaahan on tunnettu. Oikeuskanslerin mielestä Juhantalon menettely oli moitittavaa ja varomatonta, mutta ei sillä tavoin lainvastaista, että se olisi johtanut oikeuskanslerin mielestä syytetoimiin.

Täällä on jossain määrin moitittu myös oikeuskanslerin tapaa julkaista oma lausuntonsa, oma ratkaisunsa, muutamia päiviä ennen perustuslakivaliokunnan mietinnön valmistumista.

Itse valiokunnan jäsenenä totean vain sen, että perustuslakivaliokunta pitkin talvea edellytti ja vaati kanslerilta tätä lausuntoa. Minusta oli aivan kohtuullista, että se lausunto saatiin, ratkaisu saatiin. Se oli myös eräs elementti perustuslakivaliokunnan mietintöä valmistettaessa. Sen vuoksi en yhdy niihin paheksuntoihin, joita täällä on esitetty oikeuskanslerin mietinnön tai lausunnon julkistamisajankohtaa koskien.

Hänen kantansahan perustuu nk. alustavaan kuulemiseen sekä esitutkintaan, jotka muodostavat myös eduskunnan kannalta sen keskeisen tosiseikaston, johon nojaten eduskunnan on kyettävä tekemään oma oikeudellinen arviointinsa asian raukeamisesta tai syytetoimista. Eduskunta sen enempää kuin yksittäinen edustaja ei voi tässä kysymyksessä lymyillä kenenkään selän taakse, ei oikeuskanslerin, ei perustuslakivaliokunnan eikä valtakunnanoikeudenkaan. Oikeudenkäytössä ei voida vedota myöskään yleiseen mielipiteeseen, vaikka se vaatisi minkälaisia uhreja tahansa. Vielä vähemmän voidaan vedota poliittisiin tai tarkoituksenmukaisuusnäkökohtiin.

Jokaisella edustajalla on siis ikävä ja raskas perustuslain hänelle määräämä vastuu tässä kysymyksessä. Ei voida myöskään valittaa, ettei ole kompetenssia arvioida itse asiaa, vaan on ikään kuin parempi panna asia valtakunnanoikeuden tutkittavaksi. Valtakunnanoikeus ei mielestäni ole paikka, jossa asioita tutkitaan varmuuden vuoksi. Tämä liittyy olennaisesti kysymykseen koko valtakunnanoikeusinstituution luonteesta. Mikäli sinne johtava syytekyynnys mataloituu, valtakunnanoikeuden alkuperäinen luonne ja merkitys muuttuu. Se on alun pitäen perustettu mittavien, valtakunnalle, maalle, aiheutettujen rikosten tutkintaa varten. Se on raskas koneisto, jolla tulee säilyttää roolinsa mittavien, valtakunnan kannalta merkitystä omaavien ministeririkosten tutkinta- ja tuomiopaikkana.

Tunnettu valtiosääntöoikeuden asiantuntija professori Paavo Kastari toteaa, että valtakunnanoikeus on raskas koneisto ja oikeudenkäynti siellä on mieliä kiihdyttävä toimenpide, jolla saattaa olla vaikutuksia paljon enemmän kuin sillä lainvastaisuudella, johon asianomainen ehkä on syllistynyt.

Pitkäaikainen eduskunnan puhemies, niin ikään valtiosääntöasiantuntija, Väinö Hakkila puolestaan pohtii valtakunnanoikeuden luonnetta ja roolia näin: "Eduskunnalla näyttäähän olevan riittävä aihe jättää syyteoikeus raukeamaan, jos menettelyn lainvastaisuus ei ole riidat-

toman selvä. Kuten edellä on huomautettu, ei lain tarkoitus myöskään voine olla se, että syyte olisi nostettava jokaisesta pienimmästäkin, ehkä aivan muodollista laatua olevasta virkarikkomuksestaakin. Valtakunnanoikeus on raskas koneisto, jota ei ole pantava käyntiin ilman pakottavaa syytä. Valtakunnanoikeuden käsiteltäväksi mahdollisesti joutuvan asian laadusta jo johdetaan, että syytteen nostamista vaadittaessa saattavat näytellä huomattavaa osaa poliittiset ym. epäasialliset syyt. Mutta vaikei näin olisi asiantaita, on aina syytä tarkoin harkita, onko sen rikkomuksen laatu, joka halutaan valtakunnanoikeuden käsiteltäväksi saattaa, oikeassa suhteessa niin epätavallisen raskaan ja juhlallisen koneiston käyntiin panemiseksi, mitä valtakunnanoikeuteen vetoaminen tietää." Minusta tämä Hakkilan toteamus sopii mitä parhaiten nyt käsiteltävänä olevaan tapaukseen: Onko tapauksen luonne oikeassa suhteessa valtakunnanoikeuden prosessiin?

Hakkila jatkaa: "Valtakunnanoikeus, jossa valtioneuvoston jäsenten ja valtakunnan korkeimpien virkamiesten oikeudellinen vastuunalaisuus virkatoimistaan tehdään tehoisaksi, on laitos, jota ei ole profanoitava, siis alistettava pikkurikkomusten käsittelypaikaksi, vielä vähemmän alistettava palvelemaan poliittisia kostotoimenpiteitä tahi muita yhtä hämäriä kuin hylättäviäkin tarkoituksiperiä." Näin kirjoitti siis Väinö Hakkila, eduskunnan pitkäaikainen puhemies.

Lainaan vielä eduskunnan entisen pääsihteerin, entisen apulaisoikeuskanslerin, korkeimman hallinto-oikeuden jäsenen ja korkeimman hallinto-oikeuden presidentin Eino Ahlan käsityksiä valtakunnanoikeudesta. "Turhanaikainen syytteen nostaminen voi helposti vaikuttaa alentavasti myös eduskunnan arvovaltaan. Huomiotta ei myöskään voi jättää sitä, että syytteen nostaminen saattaa olla omiaan kiihottamaan poliittisia intohimoja ja aiheuttaa yhteiskuntaelämässä levottomuutta. Ratkaisuun saattaa vaikuttaa sekin, että yhteiskunta on saanut hyvityksen muussa muodossa, esimerkiksi sen kautta että asianomainen ei ole enää virassa." Minusta myös tämä Ahlan toteamus yhteiskunnan hyvityksestä sopii tähän. Ministeri Juhantalo on jo vuosi sitten menettänyt virkansa, ja voidaan varmasti yhtyä siihen käsitykseen, että sen kautta myöskin yhteiskunta on saanut tapahtumista hyvityksen.

Totean vielä muutaman havainnon, joissa perustuslakivaliokunnan mietinnössä ja oikeus-

kanslerin lausunnossa on erilaisia painotuksia. Siinä, missä oikeuskansleri katsoo keskeisten todistajien, siis Wegeliuksen, Puhakan ja Summan, olleen asianomistaja-asemassa ja heidän lausuntojensa asianomistajaluontoisia, perustuslakivaliokunnan mietinnössä tätä lähtökohtaa ei hyväksytty. Tämä liittyy tietysti läheisesti myöskin näyttöiharkintaan, onko näyttö kiistaton vai tulkinnanvarainen. Käytettävissä on vain ja ainoastaan henkilötodisteita, jolta osin edellä mainitulla toteamuksella kuultujen todistajien asianomistajaluonteesta on merkitystä myös itse näyttöä arvioitaessa.

Kaikkien asiantuntijoiden mielestä syytekynnystä harkittaessa näytön tulee olla riittävä ja ilmeinen. Syytettyä ei voi eikä saa nostaa varmuuden vuoksi. Siksi valiokunnan puheenjohtajan täällä aikaisemmin toteama toteamus siitä, että epävarmoissa tapauksissa asiat on syytä ratkaista epäillyn hyväksi, oli äärimmäisen tärkeä huomautus tähän keskusteluun.

Erityisen huomionarvoinen on perustuslakivaliokunnan tulkinta hallintomenettelylaista, joka käytäntöön sovellettuna laajentaa hallintomenettelyn tulkintaa siten, että sen soveltaminen arkiseen elämään saattaa jatkossa tuottaa tämän tyyppisiä muistutuksia solkenaan. On selvää, että koko hallintomenettelylaki vaatii erityisesti näiden säännösten osalta uudelleenkirjoittamista ja huomattavaa täsmennystä siihen avoimuuteen, jolla tällä hetkellä lakia voidaan lukea.

Perustuslakivaliokunnan mietinnön mukaan Juhantalon toiminta on ollut vastoin nimenomaan hallintomenettelylain 15 §:ssä säädettyä esteelliseen käsittelyyn kohdistuvaa asian käsittelyä. Valiokunnan mukaan Juhantalon menettely täyttää ainakin rikoslain 40 luvun 10 §:ssä säädetyn virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistön. Mainittu 10 §:hän on rikoslain virkarikosluvun nk. kaatopykälä, jonka piiriin mahtuvat periaatteessa mitkä tahansa virassa tehdyt määräysten rikkomiset ja noudattamatta jättämiset. Tämän vuoksi pykälä sisältääkin rangaistuskynnyksen, kun teko on sen haitallisuus ja vahingollisuus sekä muut tekoon liittyvät seikat kokonaisuudessaan arvioiden vähäinen.

Toisaalta eduskunnan on myös huomattava, että virallisella syyttäjällä on rikoslain voimaantuloasetuksen 15 §:n mukaan oikeus jättää syyte ajamatta, mikäli rikoksesta ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakko ja jos sen haitallisuutta kokonaisuutena arvioituna on pidettävä vähäisenä. Tässä tapauksessa onkin kysyttävä, eikä virallisessa esitutkinnassa esille

tullut tosiseikasto ole laadultaan juuri sellainen, että valtakunnanoikeus on liian järeä ase selvittää ministereidenkään osalta rikoslain keveimpiin kuuluvan tunnusmerkistön toteutumista.

Tämän asian ensimmäisessä eduskuntavaiheessa keskusteltiin hyvin paljon tämän prosessin tarpeellisuudesta. Olen pannut merkille, että monella taholla on halua, valmiuttakin, arvioida uudelleen koko poliittisen tutkintaprosessin tarpeellisuutta. Moni on todennut luottavansa enemmän oikeuslaitokseen kuin poliittisiin tuomioistuihin. Sivulauseessa on tosin todettu myös niin, että kunhan tämä asia on saatu käsiteltyä, palataan sitten näihin uudistuksiin.

Itsekkin olen ilman muuta sitä mieltä, että poliittisesta tutkinnasta on päästävä eroon ja siirrettävä tämän tyyppisten ministerivastuulain alaisten rikosten käsittely myös yleisen oikeuslaitoksen piiriin. (Ed. Louekoski: Vai niin!) Vaikka oikeuslaitoskin tekee ratkaisuja usein äänestyksen jälkeen, on selvää, että poliittisen päätöksentekolimen painotukset ratkaisuja harkitessaan eivät aina lähtökohtaisesti ole yksiselitteisesti oikeudellisia, vaan niihin vaikuttavat myös muut, asiaankuulumattomat tekijät, kuten poliittiset ulottuvuudet, julkisen mielipiteen paine jne.

Vähintä, mitä voidaan tässä uudistustyössä tehdä, mielestäni nopeastikin, on nostaa muistuttajien määrää nykyisestä 5:stä 20:een. Käsitakseni mukaan tämän sisältöinen lakialoite on eduskunnassa sisälläkin, jotta aiheettomat ja puhtaasti poliittisissa tarkoituksessa tehdyt muistutukset jäisivät tekemättä.

On myös pohdittava, voivatko muistutuksen allekirjoittajat olla myös samanaikaisesti perustuslakivaliokunnan jäseniä, kuten tässä tapauksessa, siis kuvaannollisesti syyttäjän ja tuomarin roolissa yhtä aikaa. (Ed. Laine: Mitä vastaatte?)

Myös tämän tapauksen käsittely, herra puhe mies, on tuonut ikään kuin sivutuotteena huomattavasti suuremman jäävuoren huipun, kuin itse nyt käsiteltävänä oleva asia on. Eduskunnan olisi etsittävä keinot, millä selvitetään viime vuosien tapahtumat Suomen talouselämässä ja pankeissa. Jo nyt tiedossa olevat talousrikosten määrät ovat aiheuttaneet yhteiskunnalle useiden miljardien markkojen vahingot. Tämän jutun avaintodistaja on pankinjohtaja, jonka pankkiin on tarvittu yli 30 miljardia markkaa veronmaksajien tukea. Millä tavoin vastuullinen pankin johto on sitten kattanut vastuunsa: siirtymällä

kultaisen kädenpuristuksen kautta muhkealle eläkkeelle? Näiden todellisten mittavien talousrikkosten äärellä eduskunta näyttää jälleen kerran olevan täydellisen voimaton.

Muutamalla lauseella, arvoisa puhemies, haluan vielä kommentoida perustuslakivaliokunnan puheenjohtajan ed. Niinistön ensimmäistä puheenvuoroa täällä. Haluan todeta ensinnäkin sen, että vaikka esillä saattoikin valiokunnassa olla toinen vaihtoehto päättelyketjuksi, ei ollut tilannetta, jossa näistä vaihtoehtoista olisi valittu. Haluan tämän tuoda eduskunnan tietoon. Niistä vaihtoehtoista keskusteltiin, mutta missään vaiheessa ei syntynyt tilannetta, jossa nämä olisi pantu valintaan, siis äänestyksen piiriin.

Haluan vastata myös tässä yhteydessä ed. Koskiselle, joka tämän päivän Helsingin Sanomien haastattelussa on todennut, että ”tämän jutun ainoa poliittinen vaihe oli siinä vaiheessa, kun keskustan edustajat valiokunnassa päättivät yhtyä valiokunnan enemmistön kantaan”. Tässäkin asiassa, ed. Koskinen, haluan muistuttaa: Missään vaiheessa tällaista valinnan vaihetta, äänestysvaihetta, ei valiokunnassa ollut. Valiokunnan mietintö oli yksimielinen alusta loppuun saakka. (Eduskunnasta: Siis te tuette sitä!) — Minä tuen valiokunnan mietintöä.

Vastaan saman tien ed. Pulliaiselle ja koko eduskunnalle, miksi olen itse päätenyt tämän tyyppiseen arviointiin. Onko puheeni ristiriidassa sitten valiokunnan mietinnön kanssa? Minusta ei ole. En aio sanoutua irti perustuslakivaliokunnan mietinnöstä, joka toteaa Juhantalon menettelyn lainvastaisuuden. Totean vain, että mietintö ei ota kantaa itse kysymykseen eli syytekynnyksen laukeamiseen, mikä on eduskunnan tehtävä tänään. Tässä on perustuslakivaliokunnan ja eduskunnan täysistunnon tehtävien keskeinen ero.

Vasta nyt valiokunnan jäsenenkin on mahdollisuus arvioida asiaa kokonaisuutena ja ottaa kantaa myös siihen, onko lainvastaisuus sellaista, että se laukaisee syytekynnyksen valtakunnanoikeudessa. (Ed. Pulliainen: Ette pyytänyt selostusta Juhantalolta!) — Perustuslakivaliokunta kuuli ed. Juhantaloa tosiseikaston osalta aivan sillä tavoin, kun asiaan kuuluu. Se oli täysin riittävää. Tässä prosessissa Juhantalon aika esiintyä omassa asiassa oli eilen. Tässä on menetelty juuri sillä tavoin, kuten perustuslaki ja eduskunnan työjärjestys tämän asian käsittelyn osalta toteavat.

Omasta mielestäni Juhantalon menettely on ollut moitittavaa, mutta päädyn samaan kuin

oikeuskansleri, että ei sillä tavoin lainvastaista, että se laukaisee valtakunnanoikeuden syytekynnyksen. Valtakunnanoikeuden syytekynnyksen on pysyttävä riittävän korkeana. Siitä ei voi tulla poliittisluontoisten muistutusten tai, niin kuin tässä tapauksessa mielestäni, vähäisten lainvastaisuuksien tutkintaelin.

Haluan valtakunnanoikeuden säilyvän huomattavasti mittavampien ministeririkosten syytepaikkana kuin käsiteltävä asia on. Raskasta oikeuskoneistoa on käytettävä vain niissä tapauksissa, missä ministeri tai oikeuskansleri ovat aiheuttaneet ilmeistä vahinkoa valtakunnalle. Tässä mielessä tämä tapaus ei täytä tämän syytekynnyksen laukaisemisen piiriteitä.

Yhteiskunta on saanut tässä tapauksessa myös hyvityksen sen kautta, että Juhantalo ei ole enää virassa.

Ed. N i k u l a : Arvoisa puhemies! Ed. Saapunki teki ehdotuksen, että tämä asia raukeaisi. Sikäli kuin kirjasin ylös, hänen perustelunsa olivat sitä luokkaa, että on vieläkin suurempia väärinkäytöksiä kuin nyt esillä oleva. Jos tällä perusteella aina syytteet raukeaisivat, niin tuskin syytteitä nostettaisiin, koska aina saattaa löytyä vielä suurempi asia kuin se, joka on käsiteltävänä.

Tässä ei myöskään tutkita kasinopelin jälkitunnelmia tai anneta jälkilöylyjä, vaan tässä on tutkittavana kauppa- ja teollisuusministeri Juhantalon käyttäytyminen neuvotteluissa SKOPin kanssa, SKOPin, joka oli suuren vastuuskittymän aiheuttaneen Tampella-osakeyhtiön päärahoittaja.

Ed. Juhantalo antoi eilen selityksensä perustuslakivaliokunnan mietinnöstä, ja nyt on todellakin päätöksenteon aika eduskunnassa. Tässä keskustelussakin on tuotu jo usein esiin, että lainsäädäntöä tulisi uudistaa. Se ei minusta kuulu tähän keskusteluun. On monia asioita, joissa on hankalaa ja vaikeaa tehdä päätös, ja silloin mieleen tietysti nousee, että kunpa tätä lainsäädäntöä ei olisi. Nyt se lainsäädäntö on, ja meidän on tehtävä ratkaisu, ja aivan niin kuin perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja täällä totesi myös tässä eduskunnassa on säädetty lakeja, joissa maallikot joutuvat tuomioistuimissamme ottamaan kantaa rikosasioihin sekä näytön että oikeuskysymysten osalta myös sellaisissa tapauksissa, jotka voivat olla analogisia nyt käsiteltävän asian kanssa, esimerkiksi kunnallisten luotamushenkilöiden mahdollisten väärinkäytöksiin tutkiminen suomalaisissa alioikeuksissa.

Ed. Juhantalo lausui täällä, että ”juridisen puheenvuoron käyttäminen on tässä vaiheessa vaikeaa, koska ei ole olemassa mitään yksilöityä syytettä minua vastaan”. Näin hän selityksessään, niin kuin ed. Niinistö totesi, kertasi pääosin niitä asioita, joita hän on jo perustuslakivaliokunnalle toistuvasti esittänyt.

Perustuslakivaliokunnan mietintö sisältää selostuksen siitä, mitä valiokunta on esitutkinnan perusteella katsonut ja todennut asiassa tapahtuneen. Siellä on jotakuinkin täydellinen tapahtumain kuvaus niiltä olennaisilta osilta, jotka vaikuttavat siihen oikeudelliseen arvioon, joka perustuslakivaliokunnan mietinnössä myös tehdään, miten Juhantalon menettelyä on rikosoikeudellisesti arvioitava. Sitten siellä on johtopäätös, että menettely on ollut selvästi lainvastaista ja edellyttää valiokunnan mielestä valtakunnanoikeuskäsittelyä. Kyllä tämä täyttää kaikki ne tunnusmerkistöt, mitä mahdollisesti asiassa nostettavassa syytteessäkin tulee. Ed. Juhantalo olisi voinut käydä tätä todistusaineistoa yksityiskohtaisesti läpi ja kumota sitä, jos hän olisi niin halunnut. Sen sijaan hän valitsi toisen tien. Hän haluaa poistaa tältä todistusaineistolta todistusarvon.

Perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja Niinistö ja ed. Aittoniemi ovat jo molemmat käyneet lävitse tätä todistusaineistoa ja sen arvoa. En halua sitä enää kerrata. Olen heidän kanssaan samaa mieltä. Se on yksityiskohtaista. On välittömiä todisteita ja niitä tukevia välillisiä todisteita. Erityisesti voidaan todeta, että keskusrikospoliisin rikoslaboratorio ei ole voinut osoittaa, että Wegeliuksen päiväkirjamerkinnät olisivat olleet epäaitoja tai ne olisi tehty muulla tavoin kuin hän itse ilmoittaa. Ne muutokset, joihin Juhantalo viittaa, eivät ole millään tavoin olennaisia sen viestin kannalta, mikä päiväkirjasta saadaan. Mutta niin kuin täällä on todettu, päiväkirjamerkintä ei ole myöskään mikään olennainen todiste vaan se, mitä asiassa mukana olleet henkilöt kertovat tästä asiasta.

Juhantalo otti selityksessään eilen pari asiaa esille, jotka on sikäli syytä todeta, että ne eivät aivan täsmää sen kanssa, mitä esitutkinnassa muuten on tullut esille.

Hän sanoi, että hän ei ollut missään tekemisissä ennen 6.6.91 Tampella Osakeyhtiön kanssa. Ylijohtaja Markku Mäkinen kauppa- ja teollisuusministeriöstä, joka teollisuusosastosta vastaa, on esitutkinnassa vastannut kysymykseen, milloin SKOPin ja Tampellan ongelmat tulivat esille Juhantalon kanssa, sanatarkasti siteeraten

seuraavaa: ”Ne tulivat automaattisesti sitä kautta, että ne olivat jo käsillä Juhantalon tullessa ministeriksi ja nimenomaan siltä osin kuin ne siinä vaiheessa koskivat kauppa- ja teollisuusministeriötä ja valtioneuvostoa.”

Toinen asia, josta Juhantalo sanoi, että hän ei tiennyt mitään: syndikoidusta luotosta, joka roikkui SKOPin niskassa Tampellan välityksellä. Todistaja Summa kertoo lounaasta, että siellä Wegelius esitti Juhantalolle ratkaisuna Tampellan osien ostamisen valtionyhtiölle ja erääntyneen syndikoidun luoton maksamisen sitä tietä. Sinänsä Juhantalo on häntä kuultaessa perustuslakivaliokunnassa pitänyt toimitusjohtaja Timo Summaa omalta kannaltaan hyvänä todistajana. Mutta niin kuin täällä tuli todettua, Summa on arvioinut lounaskeskustelusta, jossa hän oli mukana, että pelin henki oli vähän sellainen, että jos tiivistää, sanotaan, että palvelus ja vastapalvelus. Tuosta lounaasta siis kaksi kolmasosaa käytettiin muuhun kuin Tampellan asioiden käsitteilyyn.

Juhantalo kiistää milloinkaan käyttäneensä sanaa koplata. Se ei hänen suuhunsa sovi, niin kuin hän on täällä todennut. Wegeliuksen päiväkirjamerkintä, josta kaikki on alkunsa saanut, kuului: ”Jos SKOP voi hoitaa Juhantalon, niin hän on sitten SKOPin mies näissä neuvotteluissa.” Tämän jälkeen Wegelius jatkaa: ”Hän koplaa nämä kaksi asiaa yhteen.” Koplata-verbi on ikään kuin Wegeliuksen johtopäätös, ei Juhantalon käyttämä sana. On syytä todeta, että SKOPin silloinen hallintoneuvoston puheenjohtaja Paavo Prepula, jolle Wegelius pääjohtajana luonnollisesti raportoi, muistaa jotakuinkin samoin tuon repliikin.

Juhantalo ei myöskään kovin tarkasti selityksessään käsittele lounaita 9.9.91 ja 17.9.91. Sitä hän ei käsittele lainkaan. Nämä lounaat ovat hänen menettelynsä kannalta hyvin raskauttavia. Niissä tulee se kaikkein tarkin tieto Juhantalon omien asioiden ja SKOP — Tampella-asioiden yhdistämisestä.

Hän on myös viitannut siihen, että ministerin täytyy voida vapaasti lounaalla keskustella erilaisista asioista. Se ei ole virkatoimintaa. Kyllä ministereitä kutsutaan lounaalle juuri sen takia, että heillä on ministeriöiden päällikköinä vahva vaikutusvalta ministeriöissä käsiteltävien asioiden valmisteluun, käsitteilyyn ja ratkaisemiseen. Tämä on näiden neuvottelujen järjestämisen syy, ministereiden julkisen vallan käyttömahdollisuus, eikä suinkaan mahdollisesti heidän henkilökohtainen viehätysvoimansa. Ministerin tehtä-

vänä on ministeriötä johtaessaan määritellä ratkaistavia ongelmia, rajata ne ja tutkia kaikki mahdolliset ratkaisuvaihtoehdot, ja tällaisesta toiminnasta oli juuri kysymys näissä tapaamisissa toisaalta Juhantalon ja toisaalta SKOPin ja Tampellan edustajien kanssa.

Täällä on myös ed. Aittoniemi huomauttanut siitä, että kun Juhantalo otti nämä omat asiansa esille yhdessä SKOPin ja Tampellan asioiden järjestämisen kanssa, hän oli tullut esteelliseksi eikä siinä enää olisi auttanut välillä poistua ministeri Juhantalon ja yrittäjä Juhantalon palata pöytään. Silloin kun esteellisyys syntyy kaksoisroolin johdosta, jommankumman on poistuttava neuvotteluhuoneesta ja pantava ovi kiinni lopullisesti takanaan. Näin Juhantalo ei tämän kaiken näytön perusteella ole kuitenkaan menetellyt.

Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunnan johtopäätös siitä, että Juhantalo on todella yhdistänyt omat henkilökohtaiset taloudelliset asiansa SKOPin ja Tampellan asioiden hoitamiseen virkatöiminnassaan, on mielestäni edelleenkin näytetty. Se ei ole tullut edes kyseenalaiseksi sen selityksen perusteella, jonka ed. Juhantalo täällä on antanut. On syytä todeta, että oikeastaan kaikki näihin keskusteluihin osallistuneet muistavat asian kulkeneen juuri siihen suuntaan, että jos SKOP hoitaa Juhantalon asiat, hän pyrkii hoitamaan Tampellan asiat, eikä päinvastoin.

Perustuslakivaliokunta lausuu mietinnössään, että Juhantalon menettely täyttää ainakin rikoslain 40 luvun 10 §:ssä säädetyn virkavelvollisuuden tahallisen rikkomisen tunnusmerkistön. Mietinnössä ohimennen todetaan, että menettelyyn voivat soveltua myös jopa lahjoman ottamista koskevat säännökset tai virka-aseman väärinkäyttöä koskevat säännökset. Tämän ratkaisu, jos eduskunta päättää syytteen nyt nostaa, kuuluu kuitenkin syyttäjänä toimivalle eduskunnan oikeusasiamiehelle.

Valtakunnanoikeuden syytekynnystä täällä on pohdittu, ja ed. M. Laukkanen siterasi auktoriteetteja, joissa painotetaan, että vähäisiä asioita ei pidä viedä valtakunnanoikeuteen. Tällaisissa asioissa auktoriteetteja tärkeämpiä ovat kuitenkin argumentit, ja on syytä todeta, että nyt käsiteltävänä olevassa menettelyssä, sellaisena kuin se avautuu eteemme perustuslakivaliokunnan mietinnöstä, on kysymys ministerin henkilökohtaisten taloudellisten asioiden hoitamisesta. Tässä mielessä lainvastaisuus mielestäni täytyy ja on sillä tavoin selvä, että

asia on valtakunnanoikeuden käsiteltävä. Aikanaan valtakunnanoikeudessa on käsitelty ns. salaputkijuttu, jossa oli myös kysymys henkilökohtaisten etuuksien tavoittelusta, itse asiassa huomattavasti vähäisemmissä summissa, kuin mistä nyt on kysymys.

Edustajat M. Laukkanen ja Saapunki ovat viitanneet siihen, että oikeuskansleri on pitänyt Juhantalon menettelyä moitittavana, mutta tuottamuksellisenä. Perustuslakivaliokunta päätyi siihen, että Juhantalon menettely on ollut rikosoikeudellisesti arvioiden tahallista. Ymmärtääkseni syynä on se, että hän on toistuvasti ottanut omat asiansa yhdessä SKOPin ja Tampellan asioiden kanssa esille ja toiminut tässä hyvin aktiivisesti, eräässä tilaisuudessa jopa puhunut omista asioista huomattavasti pitempään kuin SKOPin ja Tampellan asioista.

Ed. K o r v a : Herra puhemies! Olen tähän vaikeaan asiaan perehtyessäni yrittänyt asettaa itselleni selvän tehtävän siitä, että selvitän vain ja ainoastaan esitettyihin epäilyihin liittyvät tosiasiat, ei enempää. Erityisesti olen halunnut pitää erillään asiaan oikeudellisesti liittyvät tosiasiat ja niistä saatavat näytöt. Kokonaan toinen juttu olkoon arvioida tapahtumia päätöksenteon poliittisen moraalien tai ns. yleisten odotusten kannalta.

Mistä sitten on saatavissa asiaan liittyvä juridinen ja objektiivinen arviointi? Onko luotettava oikeuskanslerinviraston selvityksiin, jotka pohjautuvat keskusrikospoliisin tekemiin selvityksiin, vai eduskunnan perustuslakivaliokunnan valmisteluun ja sen mietinnön tietoihin? Valiokuntahan on elin, jonka jäseninä olevat edustajat muiden edustajien tavoin työskentelevät monenlaisten ulkopuolisten odotusten ja myös keskinäisen kilpailun paineissa.

Lähtökohtaisesti voitaneen pitää siis selvänä, että oikeuskanslerinvirasto maamme ylimpänä syyttäjäviranomaisena omaa perusteellisimman koulutuksen, kokemuksen ja myöskin ammattitaidon arvioida tällaisia asioita. Selvänä ehkä voitaneen pitää myöskin sitä, että oikeuskansleri virastoinen voi toimia ulkopuolisiin odotuksiin nähden riippumattomammin kuin perustuslakivaliokunta ja me edustajat. Siksi liian vähälle huomiolle on nähdäkseni jäänyt se, että valtioneuvoston oikeuskansleri on antanut asiasta ei vain lausunnon vaan todella perusteellisen lausunnon ja kannanoton, joka käsittää 34 sivua. Lausunnon pohjana on oikeuskanslerinviraston suorittama esitutkinta, jota keskusrikospoliisista

on johtanut rikostarkastaja Pulkkinen kaikkien tutkinnan sääntöjen mukaisesti. Paitsi Juhantaloa tässä esitutkinnassa on kuultu todistajina yhteensä neljäätoista henkilöä.

Lausuntonsa perusteluissa oikeuskansleri perustelee myös tehtäväänsä, mikä nimenomaan tässä yhteydessä on asiallista toistaa. Hallitusmuodon 47 §:n mukaan oikeuskanslerin tulee, jos valtioneuvoston jäsen virkatoimessaan menettelee lainvastaisesti, tehdä siitä huomautus ja samalla ilmoittaa, mikä siinä on lainvastaista. Jos lainvastaisuus on sellainen, että valtioneuvoston jäsen voidaan siitä panna syytteeseen 59 §:ssä mainitussa valtakunnanoikeudessa, oikeuskanslerin tehtävänä on antaa tästä kertomus tasavallan presidentille. Oikeuskanslerin tehtäväksi on siten asetettu sen arvioiminen, milloin tutkittavana oleva menettely olisi sellainen, että siitä tulisi antaa hallitusmuodon 47 §:ssä tarkoitettu kertomus tasavallan presidentille. Tämä merkitsee samalla, että oikeuskansleri joutuu harkitsemaan tässä esille tulevaa kysymystä niin tosiasiaapuolen kuin myös oikeuskysymysten osalta. Oikeuskanslerin kannanotto perustuu vastaaviin kriteereihin kuin syyteharkinta yleensä.

Oikeuskansleri toimii siis hallitusmuodon mukaisessa tehtävässä eikä näin ollen ole mikä tahansa lausunnonantaja. Olisin mielelläni lkenut perustuslakivaliokunnan mietinnöstä analyysin niistä perusteista, joissa oikeuskanslerinvirasto on tullut eri tulokseen ja niin muodoiin perustuslakivaliokunnan mielestä on väärässä. Oikeuskansleri siis haluaa erikseen korostaa, että oikeuskanslerin kannanotto perustuu vastaaviin kriteereihin kuin syyteharkinta yleensä. Lausunnon oikeudellinen arviointi, joka sisältää ministerivastuulain, rikoslain, virkarikoslain ja hallintomenettelylain sekä tässä epäiltyjen rikosten rikostunnusmerkistöjen tarkan käsittelyn, muodostaa kanslerin kannanoton ja ratkaisun pääosan.

Oikeuskanslerin tällä tavalla perusteellinen lausunto päättyy johtopäätökseen: "Juhantalon menettely voidaan luonnehtia pikemminkin sopimattomaksi kuin selvästi norminvastaiseksi. Tämän johdosta käsitykseni mukaan asiassa ei ole sellaisia syytteen nostamiseen tarvittavia todennäköisiä perusteita, joiden nojalla Juhantalon sinänsä moitittava menettely tulisi katsoa ministerivastuulaissa tarkoitettulla tavalla selvästi lainvastaiseksi." Näin siis oikeuskansleri.

Mikä sitten on ollut se peruste, jolla perustuslakivaliokunta voi tulla toiseen tulokseen ja

esittää syytteen nostamista perusteenaan samasta tutkinta-aineistosta tehty johtopäätös: Juhantalon toiminta on ollut selvästi lainvastaista? Tällöin niin oikeuskanslerinviraston kuin perustuslakivaliokunnan lähtökohtana harkinnan viime vaiheessa on enää ollut harkita hallintomenettelylain esteellisyyssääntöjen ja siitä seuraavien asioiden soveltamista tähän tapaukseen, koska tässä vaiheessa vakavampien rikosten tunnusmerkistöt on sekä oikeuskanslerinviraston että valiokunnan näkökulmasta todettu toteennäyttämättömiksi.

Asiakirjoista saa sen käsityksen, että siinä, missä oikeuskansleri edellyttää todennäköistä näyttöä, perustuslakivaliokunnalle riittää esitetty epäily, ilman että juridista näyttöä on saatavista. Arviointiero syntyy nähdäkseni siitä, että siinä, missä oikeuskansleri ei tutkinnan perusteella näe ns. lounastapaamisten väitettyjen tapahtumien toteennäyttämistä oikeudessa mahdolliseksi, perustuslakivaliokunta on sitä mieltä, että väitteet ovat tosia.

Asian käsittelyn eri vaiheista ja etenkin tämän salin ulkopuolella käydyistä keskusteluista voi tulla vain siihen johtopäätökseen, että perustuslakivaliokunnalle syyteharkinta ei ole pelkästään oikeudellista harkintaa, vaan asiaan liitetään poliittiset moraalikysymykset ja samalla myöskin kansalle luodut odotukset. Useammasta kuin yhdestä suusta olen tässä talossa kuullut perustelun, että emmehän me voi kaiken julkisen keskustelun jälkeen jättää asiaa tähän. Selvää toki on, ja olen itsekin kovasti sitä mieltä, että korkeilta päättäjiltä on odotettava muita korkeampaa moraalialia. Yhtä selvää kuitenkin pitäisi olla, että oikeudellisessa syyteharkinnassa silloin, kun yksityisen ihmisen oikeusturvasta on kysymys, yleisten moraalikysymysten kytkeminen ei kuulu asiaan vähimmässäkään määrin. On myös oltava rohkeutta siihen, että julkiset odotukset eivät asiaa ratkaise.

Otettaessa kantaa syyteharkintaan on nähdäkseni vielä mietittävä sitä, voisiko tapahtumiin liittyä sellaista, mikä oikeudenkäyntiin liittyvässä tutkinnassa voisi tulla esille. Voisivatko siis lisätutkimukset tuoda lisävalaistusta? En pidä tätä todennäköisenä, sillä tapauksen johdosta, niin kuin jo totesin, on tehty keskusrikospoliisin toimesta jo ensin alustava tutkinta ja sitten varsinainen esitutkinta. Pienimpiäkään epäilyjä vielä jonkin uuden asiaan vaikuttavan seikan löytymisestä ei ole missään esitetty. Kaiken tämän perusteella totean, että perustuslakivaliokunnan mietinnössä ei ole pitäydytty pel-

kästään oikeudellisiin perusteisiin ja on siksi tultu vääriin johtopäätöksen.

Tukeutuen erityisesti valtioneuvoston oikeuskanslerin lausunnossa esitettyihin seikkoihin yhdyin niihin, jotka esittävät, että tämä asia raukeaa tässä istunnossa.

Samalla esitän hallitukselle todella vakavan toivomuksen siitä, että lainsäädäntöä ryhdytään nopeasti muuttamaan sellaiseksi, että valtioneuvoston jäsenten syyteharkinta siirretään eduskunnan ulkopuolelle.

Herra puhemies! Lopuksi lausun ääneen ilmassa leijuvan kysymyksen: Voiko keskustan kansanedustaja olla syyteharkinnassaan puolueeton, kun kohteena on ryhmätoveri? Vastaan kysymyksellä: Onko minun ja muiden keskustan kansanedustajien puolueettomuus lunastettavissa vain äänestämällä syytteen puolesta? Toivotavasti näin ei kukaan ajattele.

P u h e m i e s : Ed. Korva, onko puheenvuoronne katsottava ed. Saapungin ehdotuksen kannattamiseksi?

P u h u j a : Herra puhemies! Kyllä.

Ed. O. O j a l a : Arvoisa puhemies! Eilen kuulimme ed. Juhantalon antaman ministerivasuulain mukaisen selityksen. Omasta mielestäni olen pyrkinyt suhtautumaan tähän asiaan avoimesti valmiina ottamaan huomioon ne näkökohdat, joita ed. Juhantalo tuo esille. Tämän totesin myös maanantaina 14 päivänä tätä kuuta pidetyssä istunnossa, kun asia oli silloin ensimmäisen kerran koko eduskunnan käsiteltävänä valiokunnan mietinnön pohjalta. Uskon, että myös muut vasemmistoliiton kansanedustajat ovat suhtautuneet tähän yhtä avoimin mielin.

Arvoisa puhemies! Minusta ed. Juhantalon selitys eilen ei kuitenkaan tuonut esiin mitään sellaista, mikä antaisi aiheita poiketa perustuslakivaliokunnan mietinnöstä ja kannasta. Olen siis entisen ministerin Juhantalon selityksen jälkeenkin sitä mieltä, että asia antaa aiheita valtakunnanoikeuden koolle kutsumiseen.

Tämä toteamus ei ole tuomioistuinratkaisu tai esitys sellaiseksi tässä asiassa, koska tässä salissa me emme ole tuomareita, me emme päättä syyllisyydestä emmekä syyttömyydestä. Eduskunnan roolina on joko viedä asiaa eteenpäin tai antaa sen raueta. Minusta raukeamiselle ei ole perusteita.

Kannatan perustuslakivaliokunnan puheenjohtajan tekemää esitystä. Teen sen oikeudellisen

perustein, en poliittisin perustein tai julkisuuden paineen alaisena.

Tämän asian yhteydessä on noussut esille myös ajatus, että eduskunta irrotettaisiin kokonaan tämän tyyppisistä prosesseista. Vilkaisu muiden maiden järjestelmiin kertoi meille, että vastaavia menettelytapoja on toki olemassa hyvin monenlaisia ja niillä kaikilla on oma historiallinen taustansa, niillä on omat hyvät ja huonot puolensa.

Esimerkin vuoksi voisi todeta, että Yhdysvalloissa kongressin edustajainhuoneen tehtävänä on päättää Yhdysvaltain presidentin syytteen panemisesta ja kongressin toinen kamari eli senaatti puolestaan ratkaisee asian toimien siten myös tuomioistuimena.

Ed. Juhantalo katsoo olevansa viaton tässä asiassa. Lohduttautukoon hän sillä, että hän saa oikeutta valtakunnanoikeudessa, jos tämän salin enemmistö katsoo, yhtyen perustuslakivaliokunnan puheenjohtajan kantaan, että asian ei nyt pidä antaa raueta.

Arvoisa puhemies! Viime kerralla puheenvuorossani sivusin oikeuskanslerin roolia tässä asiassa. Me vasemmistoliitossa olemme tahtoneet rajoittaa oikeuskanslerin tehtävät valtioneuvoston neuvonantajaksi. Omassa selityksessään ed. Juhantalo viittasi eduskuntaryhmämme kannanottoon. Haluan todeta, että ryhmämme kannanotto oli ei oikeudellinen ratkaisu vaan yhteiskunnallinen ja poliittinen arvio ja kohdistui oikeuskanslerin asemaan tämän kaltaisissa jutuissa. Kannanotossa lähdettiin siitä, että tarvitaan joku tasavallan presidentistä ja valtioneuvostosta riippumaton henkilö tällaisten asioiden hoitoon. Tunnettuahan on, että tasavallan presidentti tämän asian alkuvaiheissa otti sängen torjuvan asenteen silloin julkisuudessa ed. Juhantaloon kohdistuneisiin väitteisiin. Edelleen totean, että mikäli oikeuskansleri korostaa, kuten eräs ilta-päivälehti kertoi, olevansa tasavallan presidentin nimittämä, syntyy tietysti uskottavuusongelma, ja sellainen uskottavuusongelma on pyrittävä ratkaisemaan. Tämän haluan todeta ohimennen.

Mitä tulee edustajien kannanottoon tai mahdollisesti vasemmistoliiton ryhmän kannanottoon tai sen sitovuuteen, totean, että on selvää, että niin tässä kuin muissakin asioissa jokainen edustaja ryhmästämme päättää oman harkintansa ja oman vakaumuksensa mukaan. Me emme ole sitoneet emmekä liioin tässä tapauksessa sido yhtäkään edustajaa minkään kannan taakse, jos tämä nyt oli jollekulle edustajalle uutta, vaikka sen ei pitäisi olla.

Ed. Viljanen: Herra puhemies! Entisen kauppaja- ja teollisuusministerin Kauko Juhantalon väitettyä ns. koplausjuttua käsiteltäessä 14.6. viime viikolla kannatin asian käsittelyn raukeamiseksi tehtyä esitystä. Käsitykseni ei ole nytkään muuttunut. Kantani perustui siihen, että olen ollut paljon perustuslakivaliokunnan asian tutkinnassa mukana varajäsenen ominaisuudessa. Siellä minulle syntyi kuva, että ns. yleisen mielipiteen mukaan valiokunnan oli löydettävä perusteet Kauko Juhantalon väitettylle syyllisyydelle. Sain saman käsityksen valiokunnan puheenjohtajan alussa käyttämästä puheenvuorosta.

Tätä perustelen mm. sillä, että valiokunnan mietinnössä on erityisen laajasti käsitelty Juhantalon yhtiöiden velkaantumista, mutta jutun toisen osapuolen eli SKOPin ja Tampellan kriisitalannetta verrattain vähän. Tällä on merkitystä sikäli, että mainitut yhtiöt olivat hätätilassa, mikä ei voinut olla vaikuttamatta yhtiöiden neuvotteluihin osallistuneiden johtohenkilöiden, siis Wegeliuksen, Puhakan ja Summan, käyttäytymiseen asiassa olevissa tilanteissa ja niiden jälkeinkin. Lisäksi Juhantalon kanta valtion varojen käyttöön Tampellan pelastamiseksi oli kaikissa vaiheissa kielteinen. Mielenkiintoista onkin havaita tämä nk. painostuselementti, joka ilmenee useissa vaiheissa jutun aikana. Myös Summan ärtymys esitutkinta-asiakirjojen mukaan syksyn myötä kasvoi, kun edelleenkin Juhantalo ei taipunut Suomen Pankin ja Tampellan ajamaan ratkaisumalliin.

En väitä, että yhdyn kostoteoriaan, mutta haluan tuoda tämänkin näkökohdan esille korostaakseni todistajien asianomistajaluonnetta, jonka valiokunta mietinnössään sivuuttaa. Oikeuskanslerin huomio asianomaisten todistajien asianomistajaluonteesta olisi ansainnut tästä näkökulmasta tapahtuvaa tarkastelua valiokunnan mietinnössä. Oma oikeustajuni ei tahdo hyväksyä sitä, että avaintodistaja on omalla toiminnallaan aiheuttanut suomalaiselle yhteiskunnalle yli 30 miljardin markan laskun ja tulee tämän jutun myötä puhdistaneeksi maineensa epäonnistuneena pankkimiehenä ja näyttää edelleen ratsastavan vapaana.

Keskeinen peruste, millä valiokunta päätyy lopulliseen kantaansa, perustuu hallintomenettelylain mukaisiin esteellisyysäännöksiin. Säädökset kaipaavat tarkempaa kirjoittamista, määrittelyä, koska tässäkin tapauksessa oikeudellisen arvioinnin päätyminen joko varomattoman sopimattomaksi tai lainvastaiseksi on kiinni

puhtaasti arvioinnista ja tulkinnasta. Tämänkin havainnon kirjaaminen mietintöön olisi ollut tervetullutta.

Mihin päätyy oikeudellinen harkinta ja arviointi? Mistä alkaa poliittinen harkinta? Tämän viivan piirtäminen on mahdotonta. On mahdollista myös kysyä, tapahtuuko tässä jutussa oikeudellinen harkinta sen julkisen mielikuvan ja yleisön reaktion pohjalta, jonka tulkittiin vaatineen Juhantalolle tuomiota. Vaatiiko aika uhrinsa? Poliitikot perustuslakivaliokunnassa eivät rohjenneet valita toista tietä, vaikka oikeuskansleri niin menettelikin.

Kauko Juhantalon ns. koplausasiasta on jo kohta vuoden ajan käyty ankaraa moraalikeskustelua ja hänet on tuomittu asiasta jo ennen tutkintaa. Jopa jotkut täällä edustettuna olevat puolueetkin ovat tehneet asiasta poliittisia ryhmäpäätöksiä. Moraalikeskustelu sinänsä on ihan hyvä. Moraalia pitää valvoa. Suomalaisilla on aina ollut varma käsitys siitä, mikä on oikein ja mikä on väärin.

Tässä asiassa mielestäni meidän jokaisen tulee ajatella vain tätä asiaa ja väitetyt syytteen oikeudenmukaisuutta omantuntonsa mukaan eikä paeta vastuuta siirtämällä asia toisten päätettäväksi.

Mielestäni suomalainen oikeuskäytäntö, missä syyllistäminen on perustunut näyttöön tai kiistattomiin todisteisiin, on antanut vankan pohjan kansalaisten luottamukselle oikeuslaitokseemme. Niin sanottu tarkoituksenmukaisuusharkinta on suomalaisen oikeustajuun sopimaton, toisin sanoen talonpoikaisjärjen vastainen ja näin ollen käyttökelvoton. Mikäli oikeuskäytäntöä katsotaan tarpeelliseksi muuttaa, se on tehtävä lainsäädäntöteitse eikä tuomioistuinten kautta eikä missään tapauksessa prosessin kestäessä.

Herra puhemies! Yhdyn niihin käsityksiin ja ehdotuksiin, muun muassa ed. Saapungin ehdotukseen, että asia on raukeava.

Ed. Alho: Arvoisa puhemies! Entinen ministeri, kansanedustaja Kauko Juhantalo piti eilen erinomaisen vaikuttavan puheenvuoron. Puheenvuoro oli erittäin poliittinen. Hänen selityksessään ei kuitenkaan tullut esille mitään sellaista uutta tosiseikastoa, joka muuttaisi perustuslakivaliokunnan mietinnön oikeudellisia perusteita, saatikka oikeudellisia johtopäätöksiä. Täällä on mainittu, että perustuslakivaliokunnassa Kauko Juhantaloa on kuultu kaksi kertaa. Häntä on myös kuultu useita kertoja

puhuttelussa ja esitutkinnessa. Hänen näkemyksensä ovat olleet kaikkien tiedossa.

Juhantalon selityksessä viitattiin, erityisesti sen poliittisessa osassa, yhteiskunnalliseen hermostuneisuuteen tilaan, viitattiin jopa siihen, että tässä olisi tarkoitusperiä häivyttää SKOPin pelastamiseen upotettuja yhteiskunnan miljardeja ja että kirjaa erityisesti halutaan markkinoida, siis tätä Wegelius-kirjaa, hänen juttunsa varjolla.

Perustuslakivaliokunnassa ei ole ollut missään vaiheessa kysymys mistään näistä syistä. Me emme ole tarkastelleet yhteiskunnallista tilannetta, emme pankkimiljardeja, emme kirjaa sen kummallisemmin, emme ole perustaneet työtämme missään vaiheessa Mauno Saaren kirjaan, josta täälläkin on todettu, että se on epätarkka, vaan työmme on perustunut oikeuskanslerin toimituttamaan alustavaan puhutteluun, esituskintaan ja omaan käsittelyymme, jossa olemme kuulleet runsaasti asiantuntijoita, puntaroineet asiaa hyvin huolellisesti. Kuitenkin tässäkin istunnossa on käytetty edelleen hyvin poliittisia puheenvuoroja, on pesty kasinotalouden pyykkiä, niin kuin esimerkiksi ed. Saapun puheenvuorossa. Ne ovat sinänsä kiinnostavia, mutta niillä ei voi olla merkitystä siinä, kun otetaan kantaa Juhantalon menettelyn lainvastaisuuteen.

Kauko Juhantalon keskeiset oikeudelliset argumentit, jotka liittyivät hänen eiliseen selityksensä ja joiden hän katsoi todistavan hänen syyttömyytensä tai joilla hän perusteli sitä, että hän ei ole syyllistynyt lainvastaisuuteen, liittyvät ensinnäkin päiväkirjan aitouteen, sen reaaliaikaisuuteen, Wegeliuksen, Puhakan ja Summan todistajalausuntojen kiistämiseen ja myös siihen, että hän kiisti, että häneen voitaisiin soveltaa hallintomenettelylakia.

Käydyssä keskustelussa on jo viitattu siihen, että esituskintamateriaalissa on kuvattu päiväkirjamerkintöjä ja niiden autenttisuutta ja että lisäykset ovat alleviivauksia, mutta eivät ole asiasisältöön liittyviä. Todistajalausunnoista mm. perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja Niinistö käytti erinomaisen hyvän puheenvuoron. Myös ed. Aittoniemi arvioi hyvin vaikuttavasti sitä, miten myös perustuslakivaliokunta on suhtautunut todistajalausuntoihin. Minusta on myös tärkeää muistaa, että eduskuntaa myös sitoo sen oma lainsäädäntötahto silloin, kun arvioidaan tämäläisyyksissä kysymyksissä todistajalausuntojen merkitystä. Tähänhän myös valiokunnan puheenjohtaja Niinistö viittasi.

En voi yhtyä siihen käsitykseen, jonka äskei-

sessä puheenvuorossa ed. Viljanen toi esille, että tässä perustuslakivaliokunnan kannanotossa avaintodistaja-asemassa olisi nimenomaisesti juuri pankinjohtaja Wegelius ja että näin tällä kannanotolla, jonka valiokunta on ottanut, puhdistettaisiin millään tavoin Wegeliuksen mainetta. Päinvastoin valiokunnan mietinnön lukeneet havaitsevat sen, että olemme pohtineet nimenomaisesti Wegeliuksen ja SKOPin ja Tampella-ongelmien kohtalonyhteyttä. Mutta sitä vastoin olemme havainneet, että se, että tästä tilanteesta ja keskusteluista, joiden tarkoituksena ei ole jäänyt mitään epäselvyyttä kenellekään, on kerrottu kolmansille osapuolille, on niitä seikkoja, jotka vahvistavat todistajalausuntojen merkitystä, siis Puhakan ja Summan.

Hallintomenettelykysymys on hyvin keskeinen ja tärkeä. Kansalaisten oikeusturvan ja hallintovallan legitimitietin kannalta on välttämätöntä, että kansalaiset voivat luottaa hallinnon puolueettomuuteen ja siihen, että hallinto toimii laillisesti. Sitä varten hallintomenettelylaki on eduskunnassa säädetty.

Juhantalon tulkinta hallintomenettelystä ei mielestäni ole kestävä. Hallintomenettelyä on hallinnon toiminta, vaikka asian käsittely ei johtaisi varsinaiseen päätöksentekoon. Sitä paitsi Juhantalon omaan lausuntoon viitaten asiassa on ryhdytty myös valmisteluun. Hän on antanut virkakäskyn ylijohtaja Markku Mäkiselle, ja myöhemmin myös kauppa- ja teollisuusministeri on myötävaikuttanut päätöksiin, joilla Tampella-keskittymiä on purettu valtionyhtiöiden ostotoimin.

Näin ollen on mielestäni selvä asia se, mihin myös professori Hidén, myös oikeuskansleri Aalto omissa lausunnoissaan ja monet muutkin ovat viitanneet, että Kauko Juhantalo on toiminut neuvotteluissa virkatoimissa. Jos omaksuttaisiin Juhantalon käytäntö, meillä putoaisi koko hallintokoneiston luotettavuuden toimintaperiaate. Esteellisyysäänönsillä, nimenomaisesti hallintomenettelylain 10 ja 11 §:n määräyksillä, on haluttu turvata yleisön luottamus puolueettomaan virkatoimintaan. Se on niiden nimenomainen tarkoitus, enkä usko, että eduskunta on säättänyt tätä asiaa harkitsemattomasti tietämättä tämän merkitystä.

Kauko Juhantalo korosti myös selityksensä, että hän ei ole milloinkaan suostunut verovarojen käyttöön Tampellan pelastamisyhtymässä. Tätähän valiokuntakaan ei väitä. Kysymys on ollut Tampellan eri osien myymisestä valtionyhtiöille. Sitä paitsi Juhantalon oma huo-

mautus siitä, että Tampella olisi kaivannut miljardisijoitukset, jotta sen olisi voinut myydä markalla, asettaa hyvin erikoiseen valoon kuitenkin sen, että hän on käynyt asiasta jatkuvia keskusteluja ja käynnistänyt myös virkatoimia, ellei hänellä olisi ollut myös joitakin yrityksiä saada asiaa hoidetuksi, kuten häneltä Suomen Pankin taholta myöhemmin asiassa toivottiin. Juhantalo viittasikin Suomen Pankin taholta tulleeeseen suoranaiseen painostukseen asiassa, mutta niin kuin on sanottu, tämä asia on eräänlainen sivujuonne. Suomen Pankin on todella voitu dokumentoida painostaneen ja vaatineen kauppa- ja teollisuusministeriötä toimiin mutta vasta sen jälkeen, kun SKOP ja näin ollen myös Tampella joutui Suomen Pankin haltuun. Tämä tapahtui näitä lounaskeskusteluja ja nk. yhteensovittamisen vaiheita myöhemmin.

Mielestäni on paikallaan myös kommentoida perustuslakivaliokunnan jäsenen ed. Markku Laukkasen ajatuskulua siitä, että kysymyksessä on lainvastaisuus mutta ei kuitenkaan sellainen lainvastaisuus, joka johtaisi valtakunnanoikeusprosessiin. Perustuslakivaliokunnan tehtävänä on ollut selvittää nimenomaisesti ministerivastuulain mukainen lainvastaisuus. Meillä ei ole muuta tapaa lainvastaista toimintaa ministeriöiden, oikeuskanslerin ja oikeusasiamiehen kohdalla selvittääkään kuin valtakunnanoikeus. Tämä johtuu juuri siitä, että ministereille ja ylimmille virkamiehille — tässä tapauksessa ajatellaan oikeuskansleria ja oikeusasiamiestä — on haluttu poliittinen liikkumavara. Ei ole haluttu, että pikkuasioissa ja ennen kaikkea poliittisluontoisissa asioissa ministereitä voitaisiin vetää oikeudelliseen vastuuseen. Mutta sitähan minun mielestäni laki valtakunnanoikeudesta ei tarkoita, että ministerit voisivat toimia lainvastaaisesti, että heidät olisi turvattu ja heille olisi ministerivastuulain mukaisesti ja laissa valtakunnanoikeudesta säädetty oikeus toimia lainvastaaisesti. Sitä se ei voi missään tapauksessa olla.

Jos nyt perustuslakivaliokunnan kannasta poiketen eduskunta päättäisi, että ministeri Juhantalo on toiminut lainvastaaisesti, mutta ei syyttäisi asiassa, toisin sanoen päättäisi antaa asian raueta, mielestäni eduskunta ottaa tuomarin roolin, joka on sille täysin vieras elementti. Me käyttäisimme silloin tuota harkintaa tarkoituksenmukaisesti: Toteaisimme, että lainvastaisuus on tapahtunut, mutta emme pitäisi sitä sellaisena, jonka pitäisi johtaa normaaliin oikeusprosessiin. Tässä tapauksessa se normaali oikeusprosessi on vain niin juhlalli-

selta kuulostava asia kuin laki valtakunnanoikeudesta.

Laki valtakunnanoikeudesta, sen 2 §:n 2 momentti, sanoo lopuksi näin: "Lopetettuaan tutkimuksen valtakunnanoikeus antakoon tuomionsa asiasta soveltaan yleistä lakia. Siitä tuomiosta älköön armahdusta myönnettävä muuten kuin valtakunnanoikeuden esityksestä."

Itse olen yrittänyt koko Juhantalo-prosessin aikana pitää tarkan huolen siitä, että asia menee niiden sääntöjen mukaan kuin kuuluu. Me emme ole tuomioistuimien. Perustuslakivaliokunta ei ole sitä milloinkaan ollut kuten ei myöskään täysistunto. Meidän tehtävämme on ollut vain harkita, onko lainvastaisuus tapahtunut.

Valiokunnan puheenjohtaja Niinistö hyvin erinomaisella tavalla kuvasi sen logiikan, jonka pohjalta perustuslakivaliokunta päätyi yksimieliseen kannanottoonsa sellaisesta selvästä lainvastaisuudesta, joka on ministerivastuulain mukainen. Jos me nyt irrottaudumme tuosta logiikasta, silloin me siirrymme politiikan puolelle ja ryhdymme tarkoituksenmukaisuusharkintaan, joka olisi erinomaisen onnetonta koko eduskuntalaitoksen kannalta, järjestelmän toiminnan kannalta, vaikkakin olen samaa mieltä kuten monet muutkin puhujat, että toivon, että tämän kaltaisesta prosessista päästään lopullisesti eroon.

Hämmästyin kovasti sitä, jos kaikesta tästä ikään kuin oikeudellisen merkityksen kuvauksesta huolimatta eduskunta siirtyisi politiikan puolelle ja ryhtyisi käyttämään tässä tilanteessa tuomarivaltaa, joka on säädetty yksinomaan valtakunnanoikeudelle.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Ed. K a a r i l a h t i: Rouva puhemies! Seli-tyksessään ed. Juhantalo kuvasti tapahtuman kulun saman suuntaisesti kuin 20 päivänä marraskuuta 1992, jolloin hän antoi suullisen selityksen perustuslakivaliokunnan kokouksessa. Näytön arvioinnin osalta eivät ed. Juhantalon selityksessä tuodut seikat muuta omaa käsitystäni. Olen edelleen perustuslakivaliokunnan mietinnön kannalla, joka pohjautuu mm. viralliseen esitutkinta-aineistoon toisin kuin ed. Korva antoi ymmärtää.

On arvosteltu sitä, että valiokunta päätyi kertyneen aineiston perusteella hallintomenette-

lylain esteellisyyssäännöksiin. Väitettiinpä jopa, että tähän päädyttiin yleisen mielipiteen painostuksesta.

Hyvät edustajat! Korostan, että valiokunnassa katsottiin myös rikoslain 40 luvun muiden säännösten lahjoman ottamisesta ja virka-ase-
man väärinkäyttämistä voivan tulla sovellettaviksi, kuten perustuslakivaliokunnan mietinnöstä selvästi käy esille.

Uutta asiassa on ollut eriskummallinen keskustelu eduskunnassa, jonka sormia jälleen keran polttaa sen kansalta saama valtakirja. Tapaus Juhantalo on ollut kiusallinen. Maallikot luulevat joutuneensa työtoverinsa tuomariksi. Ei! Kyse on siitä, toimimmeko saamamme luottamuksen mukaisesti.

Kaikkein eriskummallisin oli väite, että meidän ei tulisi päättää syytteen asettamisesta, koska kukaan ei ole virheetön. Jos tällä periaatteella maallisessa politiikassa toimittaisiin, kuten viime viikon keskustelussa tuotiin esille, kansa olisi täysin suojaton politiikan ja poliitikkojen mielivaltaisuuksien edessä.

Ed. Juhantaloa on sanottu sijaiskärsijäksi. Tavallaan hän sitä on, jos hän on noudattanut maan tapaa. Jos se on ollut maan tapa, kärsijöitä ovat demokratia ja tavalliset kansalaiset.

Poliitikkojen on suojeltava kansaa mielivallalta. Samalla suojellaan yleistä oikeuskäsitystä ja oikeutta. Moni on sanonut, ettei hän tiedä, onko ed. Juhantalo syyllinen vai ei. Oikeutta suojellaan siten, että maallikot jättävät tuomitsemisen tai vapauttamisen niille, jotka tuntevat lain: tuomioistuimelle.

Perin värikkäällä tavalla keskustelussa sotettiin viime viikolla keskenään journalismi ja eduskunnan kannanotot. On erikoista arvioida, että eduskunta tai tässä tapauksessa perustuslakivaliokunta tekisi mietintönsä toimittajien tietojen perusteella. Yhtä kummallista on toivoo, että ed. Juhantalo saisi tuomion, jotta toimittajan tiedot osoittautuisivat oikeiksi. Perin mustaa ajattelutapaa. Tiedot voivat olla oikeita tai vääriä riippumatta tuomiosta. Ei kansanedustaja eikä sen paremmin toimittajakaan ole tuomari.

Rouva puhemies! Tässäkin keskustelussa eduskunta on toistanut itseään. Eduskunta pitää tapanaan valitella vallan vähyyttä, kun on kyse hyvistä asioista. Heti, kun kansan valtakirja polttee sormia, yltyvät puheet siitä, että asia ei kuulu eduskunnalle. Niin nytkin! Minusta nyt ei ole aika tehdä esityksiä eduskunnan vallan la-
kentamisesta. Ministerin virkatoimen lainmukaisuus on tärkeä osa eduskunnan luottamusta

nauttivan ministerin vastuuta. Ehdotukset, että päätös ministerin syytteen asettamisesta otettaisiin pois eduskunnalta, ovat eräiden muiden tapausten perillisiä. Kun Tshernobylin onnettomuus tapahtui, voimistuivat vaatimukset, että ydinvoiman lisärakentamisesta on päätettävä kansanäänestyksessä. Toinen, perustellumpi hankala asia on Suomen EY-jäsenyydestä päättämisen ja viime päivien oudoin vaatimus kansanäänestyksestä presidentin valtaoikeuksien suhteen.

Arvoisa puhemies! Onneksi emme ole vieneet suomalaista oikeusjärjestystä aivan pohjamutiin. Mikäli tässä parlamentarismia korostavassa ajassa joku haluaa viedä eduskunnalta voimaa valvoa hallitusta, keskusteltakoon uudistuksista silloin, kun ne eivät kytkeydy eduskunnassa parhaillaan olevan vaikean päätöksen käsitte-
lyyn.

Ed. S u h o l a : Arvoisa puhemies! Nyt olisi tarkoituksenmukaista tuomita ed. Juhantalo, mutta tekeekö eduskunta juridisia päätöksiä tarkoituksenmukaisuussyistä, sillä juridista päätö-
tähän me olemme tekemässä, emme moraalista tai poliittista? Siksi tilanne on perin juurin outo. Me käymme keskustelua valtakunnan poliittisessa ytimessä, salissa, jossa kaikki päätökset ovat poliittisia. Yhtäkkiä me olemme lain meille määräämällä paikalla osoittamassa viileää juri-
dista arviointia, jonka tulee perustua pelkkiin toteennäyttöihin.

Tilanne on outo siksikin, että olemme tottuneet siihen, että lainsäädäntö-, toimeenpano- ja tuomiovalta pidetään toisistaan erillään. Nyt ne sekoittuvat. Syytetä, ja varsinkaan valtakunnanoikeuteen, ei nosteta koskaan minusta tun-
tuu tai siellähän katsotaan -periaattein. Syytetä ei nosteta varmuuden vuoksi. Sitä nostettaessa on aina oltava perusteltua syytä olettaa, että rikoksen näyttö täyttyy. Juridikka on aivan oma maailmansa. Sen olen oppinut istuttuani 2,5 vuotta lakivaliokunnassa maallikkona. Siinä maailmassa on vielä omat koulukuntien maailmansa, jotka päätyvät vastakkaisiin näkemyk-
siin pykäliin pitäytyvin perusteluin.

Tätä todellisuutta vasten olen juuri nyt kansanedustajana käsittämättömällä paikalla. Minulla on käytettävissäni kahden vahvan instituution, oikeuskanslerin ja perustuslakivaliokun-
nan, keskenään ristiriitaiset näkemykset ja asianosaisen vastaus. Omaa ratkaisuani tehdessäni joudun kysymään, mikä on minun, maallikon, joka en välttämättä edes tiedä, kuka kelpaa

todistajaksi, pätevyytteni valita, kumpi näistä kahdesta perusteellisen tutkinnan suorittaneesta ja vastakkaisiin näkemyksiin päätyneestä instituutiosta on oikeassa, sillä oleellisessa kysymyksessä, oliko Juhantalo menetellyt selvästi lainvastaisesti siinä mielessä, kuin ministerivastuulain 7 §:ssä tarkoitetaan, näkemykset eroavat. Oikeuskanslerin mukaan sinänsä moitittavaa ja varomatonta menettelyä ei voida katsoa ministerivastuulaissa tarkoitettulla tavalla selvästi lainvastaiseksi. Perustuslakivaliokunnan mukaan Juhantalon mukaan lainvastainen menettely on ollut sellaista kuin ministerivastuulain 7 §:ssä tarkoitetaan.

Olisi helppoa päätyä ratkaisuun antaa valtakunnanoikeuden katsoa, kumpi on oikeassa. Jos valtakunnanoikeus tuomitsee Juhantalon, voin sanoa, että hyvä, oikeus voitti. Jos se taas vapauttaa Juhantalon, voin sanoa jälleen, että oli se hyvä, että oikeus voitti. Mutta eihän tuomioistuinlaitosta voi näin käyttää, heittää sinne caseja kaiken varalta katsottavaksi, kun ei osaa päättää syytteen nostamisesta. Valtakunnanoikeus etenkin on niin järeä koneisto, että sitä ei pidä käynnistää varmuuden vuoksi, paitsi kun se tässä tilanteessa olisi niin kovin tarkoituksenmukaista.

Tapaus Juhantalossa toteutuu väistämätön ajautumisteoria. Yhtäkkiä me koemme, että tilanne on kerta kaikkiaan ajautunut siihen pisteeseen, että Juhantalo on pantava valtakunnanoikeuteen, koska hänet on jo tuomittu. Tuomiosta vapautumiseen hän tarvitsee valtakunnanoikeuden päätöksen. Kun me nostamme syytteen, me itse asiassa pelastamme hänet ja kätemme pesten samalla itsemme, olemme hyviä ihmisiä.

Sietämättömän monet politiikan tunkkaiset vuodet eivät saaneetkaan tapaus Juhantalossa tarvitsemaansa tuuletusta, vaan pyörremyrskyn, joka lopulta tuhoaa enemmän kuin puhdistaa. Prosessi Juhantalo on nostanut pintaan kaiken sen padotun pettymyksen, vihan ja halveksunnan, jonka yleinen poliittinen, milloin isänmaan, milloin oman edun nimissä tapahtunut kähmintä on synnyttänyt, ja yhtäkkiä kaikille tuli paikka: kansalle paikka purkaa pettymystä, medialle paikka olla ärhäkämpi vahtikoira ja poliitikolle paikka nousta parantamaan ammattikunnan mainetta.

Aika on mahdoton, ja kiusattu kansa vaatii tuomiota väärille vallanpitäjille. (Ed. Rinne: Hallitus sitä kiusaa!) Vaikuttaako meidän ratkaisuumme ja miten se, että Juhantalo on jo julkisuudessa tuomittu? Jos vaikuttaa, mitä tästä

jatkossa seuraa? Huutoäänestykselläkö valitsemme seuraavat syytettävät? Hämärtyvätkö tässä tapauksessa mittasuhteet niin, että samaan aikaan kun todelliset ryöstäjät ja murhamiehet ovat vapaina, me iloitsemme nakkivarkaan kiinni joutumisesta?

Kovin moni meistä sanoo, ettei usko valtakunnanoikeuden tuomioon. Miksi me sitten nostamme syytteen? Siksikö, että kyllä yksimielinen parlamentaarinen perustuslakivaliokunta, jonka harkintaan olemme tottuneet luottamaan, on ehkä kuitenkin varmemmin oikeassa kuin oikeuskansleri, koska hän on valtioneuvoston oikeuskansleri, ikään kuin sisäpiiriläinen? Vai olemmeko valmiita nostamaan syytteen siksi, että taitamme siivet väitteeltä "ei korppi korpin silmää noki"? Mutta mitä tekemistä näillä perusteilla on juridiikan kanssa?

Arvoisa puhemies! Tässä prosessissa on enemmän kysymyksiä kuin vastauksia. Ajautuuko kansanedustaja päätöksentekotilanteessa miettimään, miltä hänen ratkaisunsa näyttää poliittisesti? Näyttääkö hänen ehkä eriävä näkemyksensä poliittiselta, ja painuuko hän enemmistön kannalle, jotta ei leimautuisi poliittisin perustein päätöksiksi tekeväksi? Mutta eikö hän juuri näin toimiessaan tee päätöksensä poliittisin perustein: tarkoituksenmukaisuussyistä, ei sen perusteella, minkä kokee oikeaksi? (Ed. Jaakonsaari: Puhuja puhuu itsestään!)

Juuri nyt me kiemurtelemme kiusaantuneina, että onhan tämä vähän kohtuutonta ja suhteetonta ja jäävuoren huippuhan tämä vain on ja todelliset konnat keksivät kaiken aikaa uusia, juuri ja juuri pykäliin mahtuvia ja niistä vähän ulos tuleviakin tekoja taloudellisen hyödyn maksimoimiseksi. Mutta saadaanhän tällä nyt kuitenkin pää auki, osoitetaan, että kyllä meissä ryhtiä löytyy, että tartutaan sitä omaan moraalinkin. Pientähän tämä on mutta alku kuitenkin. Puhdistaahan se ilmaa, ja kyllä se valtakunnanoikeus sitten puhdistaa Juhantalon.

Melko tahdoton takki tästä loppujen lopuksi kansanedustajalle jää, ja se on hyvä, koska aika kestävämmältä tuntuisi lähteä kesälomalla toireille ja turuille syytteestä vapauttavan päätöksen kanssa, kun kansa huutaa verta kentällä. (Ed. Jaakonsaari: Mikä kansa?) Mutta tästä ei nyt ole kyse. Kyse on juridiikasta ja vain juridikkasta.

Tänään kello 10 korkeinta lainsäädäntövaltaa käyttävä elin muuttui tavallaan osaksi tuomiovaltaa ja toverituomioistuin istuu. Tilanne on täysin sietämätön. Ketä minä uskon ja millä

perusteella? Ketä uskon, kun vastakkain ovat miehet ja heidän sanansa? Tekoja ei ole näytetty toteen. Kenet heistä ketkuimmaksi katson, kun kaikki ovat asianosaisia? Miten varmistun siitä, täyttyykö rikos vai ei, riittääkö näyttö syytteen nostamiseen, kun kokeneet oikeusoppineet kiistelevät, ovatko syytteen perusteena todennäköiset vai todelliset syyt?

Millä perusteella maallikkona teen juridisen ratkaisun? Luotanko omaan ratkaisuuni vai etsinkö toisen selän suojaa? Luotanko perustuslakivaliokuntaan, joka on parlamentaarisesti valittu ja asian huolellisesti tutkinut, ja heitän asian valtakunnanoikeuden ratkaistavaksi eli äänestän prosessin jatkamisen puolesta tietoisena siitä, että näin asetan eduskunnan oikeusasiamiehen merkilliseen tilanteeseen, pakotan nostamaan syytteen ja etsimään sille perusteen?

Mutta eipähän ole minun ratkaisuni, vaikka lain mukaan juuri minun se ratkaisu on tehtävä. Juuri minä yhtenä kahdestasadasta olen tässäkin asiassa päätöksentekijä, ja sille paikalle minun on suostuttava itsenäni, vaikka kuinka kipeää tekisi. Minun on tehtävä ratkaisuni ja kannettava siitä vastuu. Vai olisinko kenties poissa istunnosta? Silloin voisin kertoa, että jos olisi ollut paikalla, olisin äänestänyt kyllä niin ja niin, valiten äänestyskäyttäytymiseni sen perusteella, mistä aplodit tulevat, tarkoituksenmukaisuussyistä? Äänestänkö ehkä tyhjää? Se on yksi tapa ilmaista, etten kerta kaikkiaan ota ratkaisuvalltaa tässä asiassa tai en katso juridisen päteväyteni riittävän ratkaisun tekoon. Vai otanko käytön lautamiesjärjen ja istun omilla housuillani tuleen? Käytän hyväkseni luetun ja kuullun ymmärtämistä, järkeäni ja sydäntäni, oikeudentuntoani ja joitakin juridiikan keskeisiä perusteita, joista yksi on jo täällä mainittu in dubio pro reo, joka tarkoittaa sitä, että epävarmat ja epäselvät kysymykset on ratkaistava vastaajan eduksi.

"Varmuuden vuoksi" ei riitä nyt syytteen perusteeksi. Perusteeksi ei riitä sekään, että Juhantalon ylivelkaantuneiden yritysten johtajana eteen tulevien esteellisyys- ja jääviysongelmien vuoksi ei olisi koskaan pitänytkaan ryhtyä ministeriksi, (Ed. Rinne: Eikä yrittäjäksi!) eikä se, että kyllähän se kaikenlaista on touhuillut, koska siitä ei nyt ole kyse. Nyt ei ole kyse moraalista, vaan rikoksesta. Meidän on päätettävä, nostammeko syytteen uskoen, että Juhantalo-aineisto sisältää langettavaan tuomioon vaadittavan täyden näytön. On päätettävä, onko hänen menettelynsä ollut ministerivastuulain 7 §:n mukaan selvästi lainvastainen.

Omassa lautamiespohdiskelussani en ole tähän päätenyt. Varomattomasta ja moitittavasta menettelystä Juhantalon on julkisuus jo tuominut, ja niihin perusteluihin voin yhtyä samoin kuin, arvoisa puhemies, ed. Saapungin päätösesitykseen.

Ed. L a i n e : Rouva puhemies! Äsken kuultu puheenvuoro oli muotokaunis, hyvin mielenkiintoinen. Sen asiasisältöön en yhdy. Minun ajatuskulkuni on toinen. Mielestäni ed. Suholan puheenvuoro edustaa hieman samaa sukua, josta ed. Nikula puhui pari päivää sitten nimellä ns. pakoileva ministeri. Tässä oli kysymys mielestäni hieman vastaavasta menettelystä kansanedustajan kannanoton osalta.

Sen johdosta, että kansanedustaja Juhantalo eilen puheenvuorossaan kohdisti arvostelua perustuslakivaliokunnan hänen asiassaan ottamaan kantaan ja sen perusteluihin, haluan sanottun valiokunnan jäsenenä lausua muutaman sanan.

Kansanedustaja Juhantalo sanoi eduskunnan perustuslakivaliokunnan päätöksen perustuvan muuhun kuin oikeudelliseen harkintaan tai oikeudellisuuteen. Hänen mukaansa kyseessä oli tarkoituksenmukaisuus. Juhantalon tällainen johtopäätös on väärä.

Eilen Yleisradion aamu-uutisten mukaan kansanedustaja Juhantalo on Lalli-lehdelle antamassaan haastattelussa lausunut, että perustuslakivaliokunta on päätenyt kannanottoonsa poliittisin perustein. Luin tuon haastattelun ja lainaan siitä yhden lauseen, joka on asetettu kansanedustaja Juhantalon suuhun: "Valiokunta on ikään kuin otettu politiikanteon välineeksi." Tämäkin edustaja Juhantalon johtopäätös on väärä. Jos väitteet tarkoituksenmukaisuudesta ja poliittisuudesta pitäisivät paikkansa, niin miten olisi selitettävissä perustuslakivaliokunnan täydellinen yksimielisyys toisaalta Juhantalon tapauksessa ja toisaalta Väyrysen tapauksessa, jotka molemmat asiat tulivat perustuslakivaliokunnan käsittelyyn kansanedustajien kantelujen johdosta?

Edelleen ed. Juhantalo lähti siitä olettamuksesta, että perustuslakivaliokunta on nojautunut ensi sijassa Wegeliuksen päiväkirjamerkintöihin. Ainakaan itselleni nämä päiväkirjamerkinnät eivät olleet tärkeimmät perusteet, niin olen ymmärtänyt monien muidenkin ajattelevan, vaan muiden lounastilaisuuksiin osallistuneiden kertomukset. Siis mielestäni tältäkin osin Juhantalon arvio on väärä.

Juhantalo on monissa yhteyksissä lausunut menettelleensä siinä mielessä väärin, ettei hän lounastilaisuuksissa välillä sulkenut ovea ja palannut vasta sen jälkeen omiin asioihinsa. Olen tältä osin samaa mieltä kuin täällä muun muassa ed. Nikula ja ed. Aittoniemi puheenvuoroissaan. Ei oven välillä sulkeminen olisi tässä mitään muuttanut, ei sillä mitään merkitystä tämän asian kanssa olisi.

Juhantalo korosti useaan kertaan, että hän vastusti valtion varojen käyttöä Tampellan pelastamiseen eivätkä hänen ministeriönsä käytävissä olevat varat olisi siihen riittäneetkään. Tältä osin ei kukaan ole muuta väittänytkään.

Juhantalo kiisti toimineensa lainvastaisesti. Tämän asian punnitsee valtakunnanoikeus, jos asia sinne päätetään lähettää, mutta oma käsitykseni näkyy perustuslakivaliokunnan yksimielisestä mietinnöstä.

Ed. Juhantalo moitti vasemmistoliiton eduskuntaryhmää sen vaatiessa Juhantalon asian tutkimista oikeuskäsittelyssä. On syytä muistaa, että tämä kannanotto otettiin ja julkistettiin monta päivää sen jälkeen, kun oikeuskansleri oli saattanut julkisuuteen oman kannanottonsa, ja vasemmistoliiton eduskuntaryhmän kannanotto oli mielenilmaus oikeuskanslerin johtopäätöksen johdosta. Olisi peräti kummallista, ellei eduskuntaryhmällä olisi oikeutta arvioida oikeuskanslerin toimia. Sitä paitsi, kuten täällä ed. Outi Ojala puheenvuorossaan kertoi, tähän eduskuntaryhmän kannanottoon sisältyi toinenkin merkittävä ehdotus.

Torjun jyrkästi myös sellaisen väitteen, että perustuslakivaliokunta olisi päätenyt ratkaisunsa "varmuuden vuoksi". Jos joku valiokunnan jäsen tästä asiasta on toista mieltä, kerton koon mielipiteensä.

Olen vakaasti sitä mieltä, että lain kirjain ja henki, oikeudelliset perusteet, oikeudentaju ja moraali — ainakin omalta osaltani — johtivat perustuslakivaliokunnan jäsenet yksimieliseen päätökseen siitä, että kyseessä oli virka-aseman väärinkäyttö tavalla, joka on selvästi lainvastaista ja joka vaaransi luottamuksen Juhantalon kykyyn ja tahtoon hoitaa puolueettomasti tehtäväänsä ministerinä.

Olisi mielestäni väärin lähteä sellaisesta ajatuksesta, että Juhantalosta ollaan tekemässä si-
jaiskärsijää. Mikä oikeus ja kohtuus siinä toteutuisi, jos Juhantalo joutuisi kärsimään ikään kuin muiden tekemistä virheistä, synneistä tai tekemättä jättämisistä? Toisaalta siitä voitaneen olla varmoja, että tässä kasinokapitalismin ja

kasinokeinottelun maassa on tapahtunut suuria lain ja oikeuden loukkauksia syyllisten päästessä kuin koirat veräjästä. Tältä osin olen pitkälti samaa mieltä ed. Saapungin käyttämän puheenvuoron kanssa. Siksi yhteiskunnan tulisikin löytää keinot, joiden avulla saataisiin edesvastuuseen myös yhteiskunnalle kymmenien miljardien menetykset aiheuttaneet pankkiirit, valuuttakeinottelijat ja talousrikolliset. Tästä ei kuitenkaan voi seurata, että entisen ministerin virkatoimilta suljettaisiin silmät ja korvat, ja tämän vuoksi kannatan perustuslakivaliokunnan puheenjohtajan ed. Niinistön täällä tekemää ehdotusta.

Yliä muutama kommentti. Täällä on esitetty sellaisia käsityksiä, että ministerien toimien lainmukaisuuden tutkinta pitäisi siirtää pois kokonaan eduskunnan käsistä. Mielestäni tällaisten johtopäätösten tekoon ei ainakaan vielä ole aihetta. Toiseksi on ehdotettu, että eduskunnassa esitettävän kantelun allekirjoittajien määrää tulisi korottaa 5:stä 20:een. En nyt tietenkään voi kieltäytyä tällaisenaan ehdotuksen harkitsemisesta, mutta jos otetaan huomioon se, että näitä kanteluja meillä kuitenkin viime vuosina on keskimäärin tehty 1—2 vuodessa, se ei sellaisenaan ole kohtuutonta, ja kun täytyy tämän valvontamahdollisuuden eduskunnan käsissä olla, niin ei tällaisiin johtopäätöksiin ehkä ole aihetta. Sen sijaan kyllä totean, että perustuslakivaliokunnassa tuottaa vaikeuksia saada aina 17 jäsentä paikalle käsittelemään asioita, joissa tuo 17 jäsenen vaatimus asetetaan.

Lopuksi, kun ed. Korva toivoi, että perustuslakivaliokunta olisi analysoinut oikeuskanslerin lausumaa, niin perustuslakivaliokunnassa minun muistamani mukaan nimenomaan todettiin, että ei lähdetä kenenkään perustuslakivaliokunnan kuuleman asiantuntijan lausuntoja analysoimaan, ja mielestäni tämä oli johdonmukaista myös oikeuskanslerin lausunnon osalta.

Ed. M o i l a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Tässä asiaa on käsitelty viime tuntien aikana monelta puolelta, ja se osoittaa sen, että retorikalla pystytään asiaa — ainakin sen oikeudellista puolta — melkoisesti tekemään vivahteikkaaksi sen mukaan, mitä puolta kukin haluaa korostaa. Voidaan jopa sanoa, että sillä pystytään asiaa hämärtämään ja sekoittamaan pääasia sivuseikkoihin. Sen vuoksi haluan tässä aluksi todeta vielä sen, että emme ole täällä tuomioistuimena, emme tuomitse ketään, ja myös sen, että Suomessa tuomioistuinlaitos ei ole se, joka nostaa syytteen, kuten saattoi täällä edellä ed. Suholan

puheenvuorosta virheellisesti ymmärtää. Syytteen nostaa syyttäjät, ja tuomioistuin tuomitsee. Sitten meillä on myös syytekyynnys ja on tuomitsemiskyynnys, ja syytekyynnys on nimenomaan ne todennäköiset syyt epäillä, että on tapahtunut lainvastaisuus, ja tuomitsemiskyynnys on sitten asia erikseen. Kun oikeudellisesti tätä asiaa tarkastellaan, niin silloin on tältä pohjalta lähdeittävä sitä tarkastelemaan.

Eilen täällä nykyinen edustaja Juhantalo antoi selityksen, jossa oli useita epätarkkuuksia, ja mm. 9.9. ja 17.9. tapaukset jäivät siinä selityksessä huomiotta. Näitä epätarkkuuksia ja jopa virheitäkin on täällä käsitelty mm. edustajien Niinistön, Nikulan, Laineen ja Alhon puheenvuoroissa, joten niihin en enää puutu.

Sen sijaan kannatan myös puolestani ed. Niinistön esitystä ja teen sen yksinomaan oikeudellisin perustein. En tee sitä varmuuden vuoksi, koska tässä tapauksessa on olemassa todennäköiset syyt. Mikään perustuslakivaliokunnan toiminta ei koko tämän asian käsittelyn aikana vähimmässäkään määrin viitannut siihen, että olisimme ratkaisseet tämän asian julkisuuden vuoksi tai poliittisin perustein. Olemme tässä asiassa tehneet työtä varsin voimallisesti oikeudellisin perustein. Eri asia on, miten aina muissa asioissa olemme päässeet oikeudelliseen työskentelyyn. Mutta tässä asiassa nimenomaan työskentely on ollut korostetun oikeudellista.

Täällä on monessa yhteydessä viitattu oikeuskanslerin lausuntoon. Oikeuskanslerin lausunto on arvovaltainen lausunto muiden lausuntojen joukossa. Ainakin itse olen ymmärtänyt, että täällä on yritetty esittää, että oikeuskansleri olisi todennut, että ei ole pystytty esittämään näyttöä, mutta näin ei ole asianlaita. Oikeuskansleri toteaa näytön. Mutta sitten kun hän arvioi, onko kysymyksessä ministerivastuulain mukainen asia vai ei, niin siinä hänen johtopäätöksensä on erilainen kuin perustuslakivaliokunnan.

Sivulla 33 oikeuskanslerin lausunnossa todetaan rahoitusasioista: "Juhantalon menettelyn moitittavuus korostuu tilanteessa, jossa hän otti esille omien yritystensä rahoitusongelmat samanaikaisesti ja samassa keskustelussa tavalla, joka neuvotteluosapuolten kannalta tarkasteltuna voitiin käsittää heidän eräänlaiseksi painostamiseksi. Menettely on saattanut ministerin puolueettomuuden vaaranalaiseksi." Tämä oli suora lainaus oikeuskanslerin lausunnosta. Eli hän toteaa, että menettely on saattanut ministerin puolueettomuuden vaaranalaiseksi. Eli hän on näytöstä samaa mieltä. Hän toteaa: "Juhan-

talon voidaan mielestäni katsoa varomattomuudesta rikkoneen hyvään hallintoon kuuluvaa esteellisyysperiaatetta, joka on ilmaistu hallintomenettelylain 10 §:ssä." Juhantalo on itsekin myöntänyt menettelleensä varomattomasti. Eli siis itse asiasta, sen näytöstä, ei ole erimielisyyttä. Ainoastaan johtopäätöksistä on erimielisyyttä.

Vielä palaan oikeuskanslerin lausumaan siitä, kun hän toteaa, että hänen mielestään voidaan katsoa Juhantalon varomattomuudesta rikkoneen hyvään hallintoon kuuluvaa esteellisyysperiaatetta. Senhän saattaa käsittää sellaiseksi viivaiteeksi, että oikeuskanslerin mielestä Juhantalo tässä kohden on ollut ymmärtämätön. Mutta kun on seurannut entisen ministerin Juhantalon toimintaa, ajattelukykyä ja ymmärryskykyä tätä asiaa koskevissa lausunnoissa, niin en itse ainakaan mitenkään voi tulla siihen tulokseen, että ed. Juhantalon ymmärryksessä olisi mitään vikaa. Pikemminkin päinvastoin hänen esityksensä eilen oli niin briljantti ja taidokas, että siinä kyllä on ymmärrystä, taitoa ja kykyä enemmän kuin monella muulla juristilla yhteensä.

Juhantalo edellytti selvityksessään sanatar-kasti: "Kulloinkin käsillä olevan tapauksen kohdalla asiaan vaikuttavia tosiseikkoja arvioidaan samoin oikeudellisin perustein kuin lainvastaista menettelyä yleensä." Ymmärsin tämän lausuman niin, että hän tarkoittaa sillä sitä, että hänen tapauksessaan myös noudatettaisiin ns. yhdenvertaisuusperiaatetta, joka meillä oikeusjärjestyksessä on voimassa. Katson, että perustuslakivaliokunta on näin tehnytkin nimenomaan päätyessään tähän johtopäätökseen, mihin se päätyi. Mikäli perustuslakivaliokunta olisi päätenyt toisenlaiseen johtopäätökseen, silloin ei olisi käsitelty tosiseikkoja samoin oikeudellisin perustein kuin lainvastaista menettelyä yleensä, koska niin oikeuskanslerin lausunnon kuin muidenkin lausuntojen mukaan näyttö on osoittanut sen, että Juhantalo on toiminut tässä moitittavalla tavalla, kun hän on yhdistänyt omat asiansa tähän virka-asiaansa. Tässä ei suinkaan ole kysymys siitä, että Juhantalo ei olisi voinut toimia ministerinä ja että Juhantalo ei olisi voinut toimia edes tässä asiassa. Tällaistaikin on yritetty täällä väläyttää, mutta tästä ei ollut kysymys, vaan siitä, että hän on menetellyt siten, että hänen puolueettomuutensa on joutunut kyseenalaiseksi, kun hän on tuonut virheellisellä tavalla omat asiansa mukaan virkatehtävän hoitoon.

Ministerivastuulain tarkoituksena ei suinkaan ole se, että suotaisiin ministerille mahdollisuus poiketa yleisestä lainkuuliaisuudesta, vaan se on

säädetty turvaamaan päätöksentekoa. Tässä mielessä tämä ministerivastuulain tarkoitus on aivan oikea ja kohtuullinen. Mutta lainkuuliaisuusvelvoite sitoo ministereitä aivan kuten muitakin. Näin ollen asiassa ei voi kovin helposti päätyä muuhun ratkaisuun kuin on päädytty.

On totta se, että tässä asiassa on monia inhimillisiä tekijöitä, jotka herättävät meissä kysymyksen, eikö tässä nyt ole kärsimystä ollut jo tarpeeksi ja eikö olisi sen vuoksi syytä jättää asia sillensä. Mutta valitettavasti meillä kansanedustajilla ei ole oikeutta väistää ikävää velvollisuuttamme päättää myös tästä asiasta oikeudellisin perustein eikä tunteen perusteella tai sen perusteella, mitä muita ilmiöitä yhteiskunnassa samanaikaisesti on. On aivan selvää se, että ne epäkohdat, jotka liittyvät kasinopeliin, pankkitoimintaan jne., täytyy selvittää ja olisi kohtuullista, että niistä virheistä vastaavat joutuisivat vastuuseen. Mutta tämä tosiasia ei muuta sitä, että tapaus Juhantalo tulee käsitellä erillisenä ja täysin oikeudellisin perustein eikä tarkoituksenmukaisuus- tai poliittisin perustein. Tässä tässä yhteydessä voisi esittää ihan senkin kysymyksen, että saattaisi olla varsin tarkoituksenmukaista jättää asia sillensä. Mutta se ei olisi meidän oikeusjärjestelmämme periaatteiden mukaista.

Täällä on myös esitetty sen suuntainen näkemys, että perustuslakivaliokunnan mietintö ei sisältäisi selvää kannanottoa mahdollisessa syytteenasettamisasiassa, mutta tästä väittämästä olen eri mieltä. Täällä todetaan aivan selkeästi, että kauppa- ja teollisuusministeri Juhantalo yhdistäessään omat taloudelliset asiat toimintaansa tämän vastuukeskittymän purkamiseksi on menetellyt lainvastaisesti ja Juhantalon lainvastainen menettely on ollut sellaista kuin ministerivastuulain 7 §:ssä tarkoitetaan. Tämä oli selkeä perustuslakivaliokunnan yksimielinen kannanotto.

Siltä osin kuin tämän vastaisesti perustuslakivaliokunnan jäsenet äänestävät, se merkitsee tästä kannanotosta irtautumista ratkaisevassa äänestyksessä. Tämä on myös syytä tuoda esiin, jotta asia tulisi totuudenmukaisesti tältäkin osin käsitellyksi.

Olen käsitellyt joitakin niistä seikkoja, jotka ovat tulleet edellä puheenvuoroissa esiin. Toivoisin, että kun tätä ratkaisua tehdään, se tehdään todella yksinomaan oikeudellisin perustein, ei tarkoituksenmukaisuusperustein, ei julkisuuden vuoksi, ei varmuuden vuoksi, ei karriäärin vuoksi eikä mistään muustakaan epäasiallisesta syystä.

Ed. V. L a u k k a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Ennen kuin menen tämän asian varsinaiseen oikeudelliseen käsittelyyn, teen erään alustavan huomautuksen tästä asiasta ikään kuin ilmiönä.

Tapaus Juhantalo on jo nyt saanut sellaiset mittasuhteet, että se hakee vertaistaan kaikkeen muuhun nähden. Tapaukseen liittyvät odotukset kärjekkäimmillään ilmenevät viime viikon Kotimaa-lehden kannen kysymyksestä: "Vaihtuuko maassa nyt moraali?" Vastauksena sisäsivulla kerrotaan erään kristityksi mainitun filosofin ja tuomarin kanta, että vallan vaihtuminen alkoi koplauksesta eli vallankumous on jo alkanut. (Ed. Jaakonsaari: Hiljainen vallankumous!) Näin valtava usko on pelkästään siihen asiaan, että yksi henkilö mahdollisesti joutuu valtakunnan oikeuteen.

Minä en kyllä voi yhtyä tällaiseen ajatteluun. Uskoisin, että maassa ei vaihdu mikään moraali, koska moraali riippuu siitä, miten 5 miljoonaa ihmistä omassa henkilökohtaisessa elämässään toimii. Moraali voi siis vain muuttua itse asiassa sitä mukaa kuin itse henkilökohtaisesti ja kukin omalla kohdallaan pyrkii parempaan moraliin.

Mutta joka tapauksessa jos tällaisiin lehtiin uskoisi, niin näyttäisi siltä, että ed. Juhantalo on saanut mittaamattoman paljon hyvää aikaiseksi suomalaisen yhteiskunnan moraalisissa, koska varmasti ajatellaan, että Suomi on nyt saamassa syntipukkinsa, jonka erämaahan lähettämisen jälkeen eduskunta voi vaihtaa syyttäjäröoliin ja jatkaa päätöksentekoa, joka tosin osaltaan siivittää suomalaisen yhteiskunnan taloudellista romahdusta, ja siitähän tunnetusti ei tosiasiaa kukaan voi vastuuseen joutua.

Mutta siirtyisin tähän asian oikeudelliseen arvosteluun ja ennen kaikkea haluan tuoda, arvoisa rouva puhemies, yhden näkökulman, jota yllätyksekseni täällä eduskunnassa yksikään lakimies ja ymmärrettävästi kukaan muukaan kansanedustaja ei ole tuonut esille. Nimittäin täällä on pelkästään tutkittu sitä kysymystä, täyttyykö ns. syytekyynnys. Kaikki oikeudellinen argumentaatio on keskittynyt tähän, ja sen jälkeen on vedetty looginen johtopäätös, että mikäli syytekyynnys täyttyy eli on todennäköisiä syyt rikoksen olemassaolosta, niin loppu on sitten itsestäänselvä looginen johtopäätös: Siis päättämme, että Juhantalo asetetaan syytteen valtakunnan oikeudessa.

Jos olen rehellinen, niin viime viikolla jollakin tavalla olin orientoitunut tällaiseen ajatteluun itsekin, koska se tuntuu loogiselta. Mutta sitten

rupesin askartelemaan sen kysymyksen kanssa, onko lainsäätäjät todellakin aikoinaan tarkoittanut, että 200 kansanedustajaa yhtäkkiä muuttuvat kansanedustajista syyttäjiksi, jotka tekevät syyttäjän oikeudellisen harkinnan joskus äärimmäisen vaikeassa kysymyksessä. Ajattelin, että tällainen tulkinta ei tunnu uskottavalta, mutta en tiennyt, miksi se ei olisi niin. Mutta sitten löysin ministerivastuulain 6 §:stä kohdan, joka osoittaa, että niin ei olekaan. Täällä juuri viimeksi esimerkiksi ed. Moilanen sanoi, että ei ole mitään mahdollisuutta tarkoituksenmukaisuusharkintaan: Pitää olla looginen, pitää väistämättä päätyä tähän lopputulokseen. Mutta ministerivastuulain 6 § sanoo näin: "Perustuslakivaliokunnan annettua lausuntonsa on eduskunnan vallassa päättää, joko että valtioneuvoston jäsen tai oikeuskansleri on pantava syytteeseen valtakuunaoikeudessa tämän lain mukaan taikka että asia on raukeava."

Sen lisäksi 7 §:ssä sanotaan: "Lainvastaisena menettelynä, josta valtioneuvoston jäsen tahi oikeuskansleri voidaan tämän lain mukaan panna syytteeseen, pidätettäköön - - ." Siinäkin vain sanotaan, että voidaan panna syytteeseen, mutta siinä ei sanallakaan sanota, pitääkö laittaa syytteeseen.

Olennaista on vielä huomata, että ministerivastuulain 8 § sanoo: "Tämä laki - - olkoon voimassa perustuslakina." Ja kun valtiopäiväjärjestyksen 11 §:n mukaan kansanedustajaa sitovat vain oikeus, totuus ja perustuslaki, niin tästä voidaan tehdä se juridinen, puhtaasti oikeudellinen, päätely, että ministerivastuulain 6 §:n mukaan kansanedustajat eivät ole sidotut sellaiseen virallisen syyttäjän syyttämisvelvollisuuteen kuin virallinen syyttäjä virkansa puolesta on. Mutta tämä argumentaatio ei lopu vain tähän, koska täällä ei ole myöskään puututtu lainkaan siihen, minkälainen harkintavalta virallisella syyttäjällä on sen jälkeen, kun syytekyynnys on katsottu näytetyksi toteen.

Tämä on minusta aivan käsittämättömällä tavalla unohdettu, ja osittain kyllä vyöryttäisin hieman vastuuta myös perustuslakivaliokunnan puheenjohtajalle ed. Niinistölle, koska nähdäkseni hänen perustuslakivaliokunnan puheenjohtajana täällä asiaa esitellessään olisi objektiivisuuden vuoksi pitänyt informoida kansanedustajia, että ei tietenkään ole niin, että kun syytekyynnys täyttyy, syyte on myös aina nostettava. (Ed. Moilanen: Se koskee vain vähäisiä asioita!) — Ed. Moilanen, teidän ei tarvitse selittää sieltä mitään, kun minä kerron, miten tämä asia on!

(Naurua!) Tämä on aivan liian pitkä asia, että siihen yhdellä välihuudolla voitaisiin puuttua. Asiaa ei voida dementoida sillä, että se koskee vain vähäisiä asioita.

Nimittäin rikoslain voimaannpanemisesta annetun asetuksen 15 § sanoo pääsääntönä, että "virallisen syyttäjän pitää tehdä syyte sellaisesta rikoksesta, joka on virallisen syytteen alainen". Poikkeuksia on sitten sekä 15 §:ssä että 15 a §:ssä. 15 §:ssä sanotaan, että "milloin rikoksesta ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakko ja sitä on sen haitallisuus tai siitä ilmenevä tekijän syylisyys huomioon ottaen kokonaisuutena arvostellen pidettävä vähäisenä" virallinen syyttäjä voi jättää syytteen ajamatta. Tämä siis jo yksinään pakottaa kansanedustajat, vaikka he siis noudattaisivat virallisen syyttäjän syyteharkintaa, arvioimaan myös asiaa tältä kannalta.

Mutta tämä 15 §:n 1) kohta ei ole ainoa, koska 15 a §:ssä on paljon merkittävämpi harkintakriteeri tämän jutun kannalta. Täällä sanotaan näin: "Jollei tärkeä yleinen tai yksityinen etu muuta vaadi, virallinen syyttäjä saa sen lisäksi, mitä 15 §:n 2 momentissa on säädetty, jättää syytteen ajamatta, milloin: 1) oikeudenkäyntiä ja rangaistusta on pidettävä kohtuuttomina tai tarkeitsettomina ottaen huomioon tekijän toiminta rikoksensa vaikutusten estämiseksi tai poistamiseksi, hänen henkilökohtaiset olonsa, rikoksesta hänelle aiheutuvat muut seuraukset, sosiaali- ja terveydenhuollon toimet tai muut seikat - -."

Tässä on aivan ratkaiseva kysymys, vaikka eduskunta asettuisi syyttäjän asemaan. Eduskunta ei edes virallisena syyttäjänä saa pitäytyä siihen, että harkitsemme, että syytekyynnys täyttyy, koska tämän toimenpiteen, että syytettä ei nosteta, minimiedellytyksenä on tietenkin se, että ensiksi on olemassa rikos, josta voitaisiin nostaa syyte, ja vasta sen jälkeen alkaa tämä harkintavalta, ja kuten varmasti jokainen tarkaavainen kuuli ja huomasi, olennainen yksi peruste on se, että rikoksesta tekijälle aiheutuvat muut seuraukset eivät edellytä syytteen nostamista.

Jos sitten ajatellaan, mitä voisivat olla tällaiset "muut seuraukset", niin ymmärrämme, että jos esimerkiksi kaupan kassa, joka työskentelee kaupassa kassana, anastaa kaksi tupakka-askia, on käytännössä aivan varmaa, ja sen oikeuskäytäntö vahvistaa, että näinkin vähäinen näpistys johtaa työsopimuksen purkamiseen. Siinä tilanteessa minusta on itsestäänselvää, että virallinen

syöttäjä ei voi ajatella niin lakonisesti, että no niin, katsotaan nyt, täytyykö tunnusmerkistö, onko näyttö riittävä. Vastataan myöntävästi tähän ja nostetaan syyte näpistyksestä. Mutta tämä on ollut pelkästään se ajattelutapa, joka on ollut leimallista täällä Juhantalo-keskustelussa, ja sitä en voi hyväksyä. (Ed. Vähänäkki: Näpistys ei ole virallisen syyteen alainen!)

Tässä on kerta kaikkiaan kysymys siitä, että meidän täytyy ottaa tämän asian kokonaisarvostelu huomioon ja meidän täytyy miettiä sitä, onko syytteen nostaminen kohtuutonta tai onko se mahdollisesti tarkoituksetonta. Tässä suhteessa jokaisen kansanedustajan tulee tehdä tällainen minimiharkinta.

Arvoisa rouva puhemies! Minä vielä palaan tähän perussanomaan: Nyt kansanedustajat eivät ole sidottuja edes tällaiseen syyteharkintaan, mikä kohdistuu viralliseen syyttäjään. Hänelläkin on näin laaja valta, mutta kansanedustajat perustuslain nojalla ovat vapaita tästäkin harkinnasta. Heitä ei sido mikään muu kuin oikeus, totuus ja perustuslaki. Juuri perustuslaki sanoo, että on kansanedustajien vallassa päättää, onko pantava syytteeseen.

Tästä etenisin siihen, että on todella painavia perusteluja ed. Juhantalon kohdalla siihen, että syytettä ei nosteta. Ne kaksi painavinta perustelua ovat tietenkin se, että Juhantalo on menettänyt ministerin virkansa ja se on ollut erittäin raskas seuraamus. Toinen painava perustelu on se, että se julkisuus, mikä on kohdannut häntä ja hänen perhettään, on ollut varmasti sanoinkuvaamattoman raskas ja ankara. Kyllä hänet on tuomittu jo lukemattomia kertoja. Siitä ei ole epäilystäkään.

Nämä kaksi asiaa yksinään vaikuttavat siihen, että eduskunnassa pitäisi syntyä aito päätös, jossa vilpittömästi kansanedustajat ottaen tämän huomioon päättäisivät asiasta. Mutta tosiasiaa täällä on yritetty johdattaa keskustelu siihen, että arvoisat, rakkaat kansanedustajat, teidän on pakko nostaa syyte tai sitten te poikkeatte jostakin, mikä olisi oikeusjärjestyksen mukaista, ja näin tämä asia todellakaan ei ole.

On tietysti muitakin asioita, jotka puoltavat toki tämän kokonaisharkinnan huomioon ottamista. Yksi asia on minusta aika mielenkiintoinen ja liittyy siihen, että tätä syyteharkintaa tekevät kansanedustajat, jotka eivät itse voi syyllistyä rikokseen, vaikka he ottaisivat lahjomia vastaan.

Havainnollistan tätä asiaa yksinkertaisella esimerkillä. Jos ydinvoimapäätös on riippuvai-

nen siitä, että kymmenen kansanedustajaa vaihtaisi mielipiteensä ja kannattaisi ydinvoiman rakentamista, niin teollisuusyhtiöt voisivat turvallisesti lahjoittaa kullekin kansanedustajalle miljoona markkaa rahaa puhtaana käteen, ja tämän jälkeen nämä kymmenen kansanedustajaa muuttaisivat mielensä, mutta yksikään näistä kansanedustajista ei syyllistyisi rikoksiin. Minustakin se on hassu esimerkki, ed. Jaakonsaari, että näin tapahtuisi, mutta minusta se ei ole hassua, että nämä eivät syyllisty rikokseen, vaikka he tekisivät näin. Minusta se on ammotava lainsäädännöllinen aukko, josta eduskunta luonnollisesti on yksin vastuussa lainsäätäjänä. Nämä kansanedustajat, jotka itse voivat ottaa vaikka 10 miljoonan markan lahjuksen syyllistymättä rikokseen, päättävät nyt sitten, onko ministeri Juhantalo pantava vastuuseen. Tämä ei ole oikein tasapuolista. (Ed. Gustafsson: Ei liity käsiteltävään asiaan!) — Tämä liittyy kirjaimellisesti käsiteltävään asiaan. Tämä havainnollistaa sitä, minkälaisen kokonaisharkinnan perusteella tätä asiaa täytyy tarkastella.

Toisaalta täytyy vielä muistaa, että ei voida unohtaa kokonaan sitä, että ministerivastuulain 7 §:ssä todella esiintyy ilmaisu ”selvästi lainvastaisesti”. Me ymmärrämme, että sanalla ”selvästi” on merkitystä, koska jos se jätettäisiin pois, laissa lukisi vain, että on lainvastaisesti menetellyt. Tämä selvästi-sana asettaa korostuneen vaatimuksen siitä, kuinka kiistatonta on, että henkilö on syyllistynyt lainvastaiseen menettelyyn, ja tämä on siis vasta syytekynnyksen edellytys. Tämä muistuttaa lähes täyden näytön vaatimusta tuomitsemisessa, mutta valtakunnanoikeuden osalta tämä on syytekynnyksen edellytys, ja sitä ei tulisi unohtaa.

Tässä suhteessa on mielenkiintoista, että oikeuskansleri toimii luonnollisesti aina virkavastuulla. Oikeuskanslerilla ei ole ollut tällaista harkintavaltaa päättää, onko olemassa edellytyksiä syytteen nostamiseen, niin kuin kansanedustajilla on. Nyt kuitenkin oikeuskansleri päätyi siihen tulokseen, että ei ole edellytyksiä viedä tätä asiaa valtakunnanoikeuteen. Minusta tuntuu, että jos eduskunta olisi äärimmäisen johdonmukainen ja kurinalainen, niin mikäli se asettaa ed. Juhantalon syytteeseen, sen tulisi johdonmukaisuuden vuoksi ja pelkästään sen takia asettaa myös oikeuskansleri Aalto syytteeseen. Hänhän on arvioinut tämän asian selvästi väärin, jos kerran eduskunta katsoo, että ed. Juhantalo on menetellyt selvästi lainvastaisesti.

Mutta sitten voidaan vielä lyhyesti ajatella tämän rangaistuksen tarkoituksellisuutta. Kaikki, joiden olen kuullut arvioivan, asiantuntijoiden ja muidenkin, mikä olisi Juhantalon odotettavissa oleva rangaistus, myöntävät, että se olisi sakkorangaistus. Silloin voidaan todella kysyä, onko koko tämä prosessi tarkoituksellinen. Vastataan siihen kielteisesti.

Olen, arvoisa rouva puhemies, varsin perusteellisesti keskittynyt kysymykseen syyttäjän asemasta, koska meidän täytyy ymmärtää, että jos henkilö asettuu syyttäjän rooliin, hän vaistomaisesti toimii syyttäjänä ja syyttää helpommin ikään kuin virkansa puolesta, verrattuna siihen että hän olisi enemmänkin päättäjän asemassa. Voin todella sanoa, että suomalainen oikeuskäytäntö syyttämisessä on niin alhainen sen syytekynnyksen osalta, että se on lähinnä käsittämätöntä. Siltä pitäisi nyt varjeltua jokaisen kansanedustajan, että ei menisi tähän yleiseen käytäntöön, joka on aivan liian alhainen. Voin vain kahdella esimerkillä havainnollistaa sitä, kuinka herkästi tämä syyttämisen virka astuu ikään kuin sisimpään.

Tutkin väitöskirjatyöni takia 110 pakkotilatapausta, joissa kaikissa virallinen syyttäjä oli nostanut syytteen ja vaatinut henkilölle rangaistusta esimerkiksi törkeästä rattijuopumuksesta. Voin sanoa, että 100:ssä näistä tapauksista oli kysymys siitä, että henkilö, tosin alkoholin vaikutuksen alaisena, mutta kun se oli ainoa mahdollisuus, pelasti toisen ihmisen hengen kuljettamalla tämän sairaalaan, kun mitään muuta vaihtoehtoa ja keinoa ei ollut pelastaa tämän ihmisen henki. Mikä oli lopputulos? Nämä henkilöt kaiken lisäksi vielä sitten ilmoittautuivat vapaaehtoisesti poliisille ja kertoivat, että näin tässä nyt kävi, että kaveri meinasi heittää henkensä kesämökillä ja oli pakko kuljettaa sairaalaan. Lopputulos näissä tapauksissa oli kaikissa, että virallinen syyttäjä nosti syytteen törkeästä rattijuopumuksesta ja vasta tuomioistuin sitten päätyi oikeudenmukaiseen ratkaisuun.

Oikea ratkaisu olisi ollut tietenkin se, että tälle henkilölle olisi lyöty hengenpelastusmitali käteen. Sitä korottavana tekijänä on tietenkin se, että henkilö on kyennyt tähän jopa alkoholin vaikutuksen alaisena, koska me ymmärrämme, että toinen vaihtoehto olisi ollut se, että tällaiset henkilöt olisivat odottaneet niin kauan, että veren alkoholipitoisuus olisi ollut alle 0,5 promillea, mutta vastaavasti uhri olisi jo menehtynyt.

Toisaalta voi myös sanoa, että voidaan esittää

myös systeemikritiikkiä tuomioistuinlaitosta kohtaan, ja sekin antaa ikään kuin ulottuvuutta sille harkinnalle, kuinka ahneesti henkilö tulisi saattaa tuomioistuimeen. Voisin aivan hyvin puhua vain yhtenä esimerkkinä tapauksesta, jossa henkilö tuomitaan loppujen lopuksi melko kivuttoman ja nopean prosessin jälkeen 8 vuodeksi taposta vankeuteen. Sen jälkeen on kestänyt 6 vuotta, kun olen tehnyt kaikkeni, että tämän henkilön syyttömyys voitaisiin osoittaa toteen. Oikeuskanslerin myötävaikutuksellakin asiassa on saatu paljon lisää näyttöä, mutta kesti vain hetken tuomita hänet syylliseksi taposta, mutta saattaa kestää vaikka 10 vuotta, ennen kuin voidaan osoittaa, että hän on ollut syytön siihen tappoon. Tämä on väistämätön systeemikritiikki, joka tulee aina ottaa huomioon, kun päätämme siitä, saatammeko jonkun henkilön tuomioistuimen alle.

Mutta arvoisa rouva puhemies, siirryn nyt tämän asian moraaliseen puoleen, koska ymmärrän, että asioita voidaan tarkastella ministerivastuulain 6 §:n nojalla myös moraaliselta kannalta, ja minä ainakin henkilökohtaisesti joudun ennen kaikkea ratkaisemaan tämän kysymyksen tältä pohjalta. — En tiedä onko siellä muurahaisia edustajien tuoleilla, mutta tuntuu, että levottomuus lisääntyy. (Ed. Rinne: Ei, ihan mielenkiintoinen puheenvuoro! — Ed. P. Leppänen: Tulisi asiaakin välillä!) — Minua moititaan, että tämä ei ole asiaa, mutta, ed. P. Leppänen, vakuutan, että minä olen tehnyt kaikkeni tämän puheen eteen. Teen parhaani, ja jollei se riitä ed. Leppäselä, soisin että hän menee kahville mieluummin kuin kärsii täällä. (Ed. Vähänäkki: Maksatteko kahvin?)

Palaan asian moraaliseen puoleen. Ensinnäkin edustan yksinomaan Raamatun opetusta tässä asiassa. En edusta mitään kirkkoa enkä uskontoa, mutta uskon, että Raamatun mukaan uskovana minun ei tule osallistua rangaistusjärjestelmään, josta osa on tietysti syyttäminen. Nyt kun puhun Raamatun opetuksesta, ymmärrän että täällä on paljon niitä, jotka väittäisivät, että tämä pitäisi sivuuttaa, että sillä olisi jotakin merkitystä. Perustelenkin vain lyhyesti miksi meidän moraalisen arviointimme kannalta Raamattu on ylivoimaisen tärkeä.

Ensinnäkin suomalainen yhteiskunta on aikoinaan rakennettu Raamatun opetukselle, ja uskon, että kansan enemmistö vieläkin kunnioittaa Raamattua yhteiskunnan tärkeimpänä ohjekirjana. Toiseksi Raamatun opetuksen sivuuttamisella on hirvittävän pahat yhteiskunnalliset

seuraukset. Otan vain lyhyesti kolme ajankoh-
taista esimerkkiä.

Viidennessä Mooseksen kirjassa sanotaan, että kansa joka noudattaa Jumalan käskyjä, lainaa monille kansoille, mutta ei joudu itse lainaamaan. Siitä nähdään päinvastoin, että kansa joka ei noudata Raamatun ohjeita, velkaantuu suunnattomasti. Me voimme havaita tänä päivänä, että tämä on elävää todellisuutta Suomen kohdalla. Me olemme laiminlyöneet tällaisen yksinkertaisen käskyn noudattamisen, ja seuraukset ovat hirvittävät. (Ed. Vähänäkki: Anna keisarille mikä keisarille kuuluu!)

Toisaalta Jesajan kirjan 29 luvun 13 ja 14 jakeessa sanotaan hyvin vakavat sanat, jotka sopivat Suomen kansaan tänään paremmin kuin koskaan. Täällä sanotaan näin: "Koska tämä kansa lähestyy minua suullaan ja kunnioittaa minua huulillaan, mutta pitää sydämensä minusta kaukana, ja koska heidän jumalanpelkonsa on vain opittuja ihmiskäskyjä, sentähden, katso, minä vielä teen kansalle kummia tekoja — kummia ja ihmeitä, ja sen viisaitten viisaus häviää, ja sen ymmärtäväisten ymmärrys katoaa." Me elämme juuri tällaista hetkeä. Meillä on valtavat taloudelliset ongelmat, suuri työttömyys ja viisaiden viisaus on hävinnyt ja ymmärtäväisten ymmärrys on kadonnut.

Vielä voin ottaa yhtenä esimerkkinä sen, että Raamatussa sanotaan, että älkää olko kenellekään velkaa. Mutta tämän ajatuksen syrjäyttäminen ja kuunteleminen yhteiskunnan opetusta, joka ainakin minulle opetti, ettei saa nukkuttua, ellei ole paljon velkaa, on johtanut katastrofaaliseen tilanteeseen yksityisten ihmisten elämässä. On siis vakavia seurauksia sillä, jos me emme hyväksy Raamatun opetuksia omassa elämässämme.

Mitä sitten tulee syyttämiseen, siinä suhteessa Raamattu antaa hyvin selkeän vastauksen, mikä on moraalisesti ja eettisesti oikein. Ensinnäkin Matteuksen evankeliumin 7 luvun ensimmäiset jakeet sanovat näin: "Älkää tuomitko, ettei teitä tuomittaisi, sillä millä tuomiolla te tuomitsette, sillä teidät tuomitaan; ja millä mitalla te mitaatte, sillä teille mitataan."

Edelleen Roomalaiskirjeen 2 luvun 1 jakeessa sanotaan: "Sentähden sinä, oi ihminen, et voi millään itseäsi puolustaa, olitpa kuka hyvänsä, joka tuomitset. Sillä mistä toista tuomitset, siihen sinä itsesi syypääksi tuomitset, koska sinä, joka tuomitset, teet samoja tekoja."

Vielä kolmantena kohtana Johanneksen evankeliumin 8 luvun alussa on tilanne, jossa

Jeesus joutui tuomitsemiskysymyksen eteen ja hän antoi meille esikuvan siitä, miten tulisi suhtautua. Luen jakeet 2—11: "Ja varhain aamulla hän saapui pyhäkköön, ja kaikki kansa tuli hänen luoksensa; ja hän istuutui ja opetti heitä. Silloin kirjanoppineet ja fariseukset toivat hänen luoksensa aviorikoksesta kiinniotetun naisen, asettivat hänet keskelle ja sanoivat Jeesukselle: 'Opettaja, tämä nainen on tavattu itse teosta, aviorikosta tekemästä. Ja Mooses on laissa antanut meille käskyn, että tuommoiset on kivitettävä. Mitäs sinä sanot?' Mutta sen he sanoivat kiusaten häntä, päästäkseen häntä syyttämään. Silloin Jeesus kumartui alas ja kirjoitti sormellaan maahan. Mutta kun he yhä edelleen kysyivät häneltä, ojensi hän itsensä ja sanoi heille: 'Joka teistä on synnitön, se heittäköön häntä ensimmäisenä kivellä'. Ja taas hän kumartui alas ja kirjoitti maahan. Kun he tämän kuulivat ja heidän omatuntonsa todisti heidät syyllisiksi, menivät he pois, toinen toisensa perästä, vanhimmista alkaen viimeisiin asti; ja siihen jäi ainoastaan Jeesus sekä nainen, joka seisoi hänen edessään. Ja kun Jeesus ojensi itsensä eikä nähnyt ketään muuta kuin naisen, sanoi hän hänelle: 'Nainen, missä ne ovat, sinun syyttäjäsi? Eikö kukaan ole sinua tuominut?' Hän vastasi: 'Herra, ei kukaan'. Niin Jeesus sanoi hänelle: En minäkään sinua tuomitse; mene, äläkä tästedes enää syntiä tee.'" (Ed. Rinne: Tuo ei ole koplausta!)

Tässä kerta kaikkiaan on vaihtoehto sille, mitä rikosoikeus tarjoaa. Olen vakuuttunut siitä, arvoisa rouva puhemies, että jos me ottaisimme Jumalan sanan opetuksen vakavasti, se tuottaisi sata kertaa paremman tuloksen, mitä rikosoikeus koskaan on voinut tuottaa edes silloin, kun ihmisiä julkisella paikalla teloitettiin pelotukseksi. Raamattu yksinkertaisesti opettaa, että opeta poikanen jo nuorena oikealle tielle, niin hän sillä vanhanakin pysyy, mutta tämä on laiminlyöty.

Arvoisa rouva puhemies! Raamatun opetuksen omaksuminen ei edellytä uskomista Jeesukseen, koska oikeus Raamatun avulla eettisesti ja moraalisesti oikeisiin ratkaisuihin kuuluu jokaiselle. Siksi vilpittömästi suosittelen Raamatun viitoittamaa ratkaisua jokaiselle kansanedustajalle.

Ed. K o s k i n e n : Arvoisa puhemies! Ed. V. Laukkasen jälkeen on sikäli kiitollista puhua, että seuravaa puhujaa odotetaan.

Ensinnä pari kommenttia hänen puheenvuoronsa johdosta. Tuosta syytteeseenpanoharkin-

nasta, joka eduskunnassa tapahtuu, hän oli todennut nyt luettuaan lopulta lakitekstin, että eduskunnan vallassa on päättää syytteenpanosta. Itse samoin kuin monet muut silloin jo 14.6. keskustelussa totesin, että se ei ole puhtaasti laillisuusharkintaa, vaan siinä on oikeudenmukaisuuselementti mukana, ja voidaan puhua ehkä oikeammin oikeudenmukaisuusharkinnasta. Meidän on katsottava, onko oikeustajun mukaista, että tällaisissa oloissa ministerinä toimintua syytetään lainvastaisesta menettelystä.

Toiseksi on sitten tämä selvästi-lisämäärä, joka lainvastaiselle menettelylle on asetettu, jotta siitä voitaisiin nostaa syyte valtakunnanoikeudessa. Kun ajatellaan heräävän demokratian oloja itsenäistymisen jälkeen, jolloin tätä lakia säädettiin, niin jokaisessa kohdassa piti korostusti erottaa poliittinen vastuu ja oikeudellinen vastuu, ja osaltaan nämä selvästi ilmeisesti lainvastaisuutta edellyttävät määrittelyt johtuvat juuri siitä, että haluttiin korostaa, että ei poliittisluontoisista syistä nosteta syytettä valtakunnanoikeudessa, vaan täytyy olla selvä lainvastaisuus. Toisella puolella on sitten itse sovellettavan normin selkeys, johon tietysti tässä keskustelussa on syytäkin puuttua.

Entinen kauppa- ja teollisuusministeri Kauko Juhantalo on eilisessä täysistunnossa antamassaan selityksessä todennut, ettei lounaskeskustelujen 6. kesäkuuta ja 9. syyskuuta 1991 johdosta ollut tarkoitus ryhtyä eikä myöskään ryhdytty mihinkään päätöksentekoon liittyvään valmisteluun eikä muutoinkaan mihinkään asian varsinaiseen käsittelyyn taikka sen valmisteluun. Edelleen hän katsoi, että näitä lounaskeskusteluita, joista ei ollut edes tarkoitus laatia muistiota tai mitään asiakirjaa, ei voida katsoa hallintomenettelylaissa tarkoitetuksi hallintomenettelyksi. Siksi hallintomenettelylain esteellisyyssäännökset eivät Juhantalon mielestä voi olla sovellettavina hänen käymiinsä lounaskeskusteluihin. Eilisessä selityksessään Juhantalo vielä korosti, että mitään päätösten valmistelua ei Tampella-asiaa tehty ministeriössä myöhemminkään.

Jos näin on, eikö ministeri tiennyt, mitä hänen alaisensa virkamiehet ja mitä hänen alaisensa valtionyhtiöt tekivät? Kaikki tiedämme, että valtionyhtiöt neuvottelivat yhdessä yksityisten yhtiöiden kanssa Tampellan ostamisesta kokonaisuudessaan taikka sen pilkkomisesta. Jos ministeri hoiti tehtäviään, hänen täytyi tietää, mitä keskeiset valtionyhtiöt tekivät juuri tuolloin ja suhteessa myöskin Tampella-konserniin.

Perustuslakivaliokunta on mietinnössään läh-

tenyt siitä, että hallintomenettelylaki koskee hallintoasioiden käsittelyä myös valtioneuvostossa ja sen ministeriöissä. Tämän lähtökohdan myös Juhantalo on omaksunut ja hyväksynyt selityksessään. Juhantalo näyttää kuitenkin katsoneen toimintansa enintään sellaiseksi tosiasialliseksi hallintotoiminnaksi, johon mainittu laki ei soveltu. Tämän käsityksen omaksuminen johtaisi siihen, että suuri osa hallintotoiminnasta jäisi hallintomenettelylain ja nimenomaan sen esteellisyyssäännösten sitomattomaksi, sillä pelkästään tosiasiallisena toimintanaan ministerin tai virkamiehen toiminta näyttäytyy silloin, kun ei olla tekemässä kirjallista, dokumentoitua päätöstä tai muuta sellaista asiakirjaa.

Jos tätä logiikkaa kärjistetään pidemmälle, sen mukaisesti lopullisen päätöksen tekeminenkin voitaisiin käsittää tosiasialliseksi toiminnaksi, koska se näkyy mahdolliselle ulkopuoliselle tarkkailijalle pelkästään allekirjoituksen kirjoittamisena päätöksentekijälle varattuun toimituskirjan kohtaan.

Edelleen saman logiikan kärjistyksenä hallintomenettelylain esteellisyyssäännökset olisivat merkityksettömiä, vaikka omien talousongelmien myönteinen ratkaiseminen olisi suusanallisesti, siis tosiasiallisesti, yhdistetty eli koplattu ministeriön toimialaan kuuluvan kysymyksen tutkimiseen positiivisessa hengessä. Tällainen tulkinta on tietysti mahdotonta. Se jättäisi ministerivastuusta jäljelle vain tyhjät kuoret.

Perustuslakivaliokunta on pohjannut käsityksensä hallintomenettelylain säätämistarkoitukseen, jonka mukaan laki lähtökohtaisesti koskee kaikenlaista hallintotoimintaa. Lain tarkoittama hallintoasiain käsittelyä on sellainen tosiasiallinenkin hallintotoiminta, joka voi johtaa viranomaisessa, tässä selvittävänä olevassa tapauksessa ministeriössä, tehtäviin päätöksiin tai muihin ratkaisuihin. Hallintotoiminta jää tosiasiallisen luonteensa takia kyseisen lain soveltamisalan ulkopuolelle ainoastaan silloin, kun se ei voi johtaa mihinkään asiallisiin ratkaisuihin, vaan kaiken aikaa ilmenee pelkästään käytännön konkreettisina toimina. Tällainen tilannehan on Juhantalon selityksessään mainitsemassa postinkuljetuksessa ja myös esimerkiksi potilaan leikkaamisessa sairaalassa ja katujen rakentamisessa jne. Tällöinhän ei hallintomenettelylain säännöksillä, ei edes esteellisyyssäännöksillä, järkevästi ajatellen voi olla merkitystä.

Ollilan Juhantalolle 6. kesäkuuta 1991 esittämä "vetoisuus" tai toimeksianto sisälsi ainakin sen ratkaisumahdollisuuden selvittämisen, että

jokin valtionyhtiö olisi ostanut osan Tampellasta. Tällaisen vaihtoehdon myönteinen toteuttaminen olisi vaatinut ministeriössä tehtäviä ratkaisuja ainakin siitä, kuinka valtionomistajan puhevaltaa käytetään valtionyhtiössä, jotta sen ostohalukkuus saadaan tarjouksena tai muuna vastaavana toimenä esitetyksi. Juhantalon eli ministeriön päällikön lounaiden aikaisella ja muullakin toiminnalla oli siten suora yhteys ministeriössä myöhemmin mahdollisesti ajankohtaisiksi tuleviin ratkaisutilanteisiin. Valiokunnan käsityksen mukaan tämä seikka on riittävä hallintomenettelylain soveltamiseksi.

On korostettava, että jo ensimmäinen lounastapaaminen johti heti siihen, että Juhantalo antoi ylijohtaja Mäkisen tehtäväksi aloittaa neuvottelumekanismin, jossa Tampella-konserniin rakenteellisesti sopivien valtionyhtiöiden sekä yksityisen teollisuuden edustajat olisivat yhdessä etsimässä mahdollisuuksia ostaa Tampella pois SKOPista. Juridisesti ilmaistuna Juhantalo antoi ylijohtaja Mäkiselle ministeriön toimialaan kuuluvaa kysymystä koskevan virkakäskyn, joka jo sellaisenaan käynnisti hallintomenettelylaissa tarkoitetun hallintoasian käsittelyn ministeriössä.

Tämän asian käsittelemiseen Juhantalo osallistui ministeriön päällikkönä keskustellessaan sittemmin erityisesti 9. syyskuuta tapaamisessa SKOPin edustajien kanssa Tampella-kysymyksestä ja myös siihen yhdistämästään havittelemansa yritystoston rahoituksesta.

Hallintomenettelylain 11 §:ssä säädetystä esteellisen virkamiehen käsittelykiellosta todettiin asianomaisen hallituksen esityksen perusteluissa mm. seuraavaa: "Käsittelyllä tarkoitetaan kaikkia sellaisia hallintomenettelyssä virkamiehen suoritettavaksi kuuluvia toimia, jotka voivat jollakin tavoin vaikuttaa asiassa tehtävän päätöksen sisältöön. Käsittelyä olisi ilman muuta asian ratkaiseminen samoin kuin osallistuminen päätöksentekoon esittelijänä. Käsittelynä olisi pidettävä myös asian valmistelua päätöksentekoa varten, koska asiassa tehtävä päätös perustuu valmistelussa hankittuihin selvityksiin. Näin ollen esteellinen virkamies ei saisi missään vaiheessa osallistua menettelyn johtamiseen päättämällä menettelyyn liittyvistä toimista tai vaikuttamalla muutoin niitä koskeviin ratkaisuihin. Tällaisia toimia ovat mm. lausuntojen pyytäminen, asianosaisten kuuleminen sekä muiden selvitysten hankkiminen."

Tähän nähden on selvää, että ministeriön päällikkönä toimiva ministeri keskustellessaan

tai neuvotellessaan todella isojen ratkaisujen pohjasta on tekemässä hallintomenettelylain tarkoittamaa virkatointia.

Jossakin määrin sekä Juhantalon selityksessä sekä täällä keskustelussa on todettu, että oikeuskansleri olisi katsonut, ettei Juhantalo ole syyllistynyt lainvastaiseen menettelyyn. Mutta oikeuskansleri katsoi esteellisyyden ja sen myötä lainvastaisuuden ilmenneen. Ero oikeuskanslerin lausunnossa ja perustuslakivaliokunnan mietinnössä tältä oli vain se, että oikeuskansleri katsoi teon tuottamukselliseksi eikä selvästi tahalliseksi esteellisyyssäännösten rikkomiseksi.

Täällä on hyvin vajavaisesti käsitelty lahjon-tarikosten mahdollista sovellettavuutta tähän tapaukseen. Sehän jääkin syyttäjän harkintaan, jos täällä syytteenpanosta päätetään. Syytteen yksilöinnissä vasta tehdään tarkempi rikoslajin määrittely. Keskeistä silloin on sen tutkiminen, onko tapauksessa vaadittu oikeudeton etua ja mikä se oikeudeton etu olisi.

Entinen ministeri Juhantalo on kertonut selityksessään, että hän ei pyrkinyt saamaan normaalia edullisempia lainaehtoja tai korkoehtoja taikka muita etuisuuksia hakiessaan siis ehkä 50—60 miljoonan markan suuruista lainaa tilanteessa, jossa hänen yhtiönsä olivat jo silloin ylivelkaantuneet 25—30 miljoonaa markkaa. Pienelläkin kuvittelulla voidaan päätyä siihen, että tavallinen kansalainen tai tavallinen yrittäjä, joka tuossa tilanteessa olisi mennyt lainaa hakemaan, olisi ohjattu jo heti tuulikaapistia ulos eikä olisi pidetty kuukausia tai jopa toista vuotta lainahanketta selvitetävänä, ei olisi tutkittu ikään kuin toivottomassa tilanteessa 50—60 miljoonan markan luoton myöntämistä siinä toivossa, että uusi yrityshankinta jonkinlaisella järjestelyllä olisi johtanut vanhojen velkojenkin maksuun.

Tässä on syytä myös todeta Juhantalon maininta siitä, että "ajatus ei ollut kasvattaa rahoittajieni riskiä uudella yrityskaupalla". Kyllä kai, jos 30 miljoonan velan lisäksi otetaan 50 miljoonaa uutta riskiä ja jos pidetään mielessä se, että ennestään SKOPin velka oli vain 5 miljoonaa eli SKOPin osalta riski olisi kymmenkertaistunut, niin väkisinkin rahoittajien riski olisi kasvanut. Eli objektiivisesti arviotuna yrityskauppa olisi saattanut johtaa kuiville lähinnä vain sen kaltaisen taseyhtiön tai ns. kuoriryhtiöoperaation avulla, johon julkisuudessaakin on viitattu. Me täällä emme käsittele sitä emmekä tuomitse siitä, onko tällaisia tarkoituksia ollut, mutta tämä tekee ymmärret-

täväksi sen, minkä takia mahdollinen yhteenkytkentä tai koplaaminen on tapahtunut.

Arvoisa puhemies! Helsingin Sanomissa on tänään lausumakseni todettu, että poliittista perustuslakivaliokunnan käsittelyssä olisi ollut vain se, että keskustan edustajat käänsivät kelkansa asian käsittelyn edetessä. Näin en ole todennut. Tältä osin oikaisen lausumaa. Tästähän ed. Markku Laukkanen antoi jo välipäätöksessä tuomionsa. Keskustan samoin kuin koko valiokunnan jäsenten kannanotothan kehittyivät pitkin käsittelyä, ja loppuvaiheessa kannanmäärittely tapahtui toivottavasti hyvinkin puhtaasti juridisesti. Olen kylläkin viitannut siihen, että vasemmistoliiton eduskuntaryhmän samoin kuin ehkä pääministeri Ahon lausunnot, joihin myös Kauko Juhantalo viittasi, olivat enemmänkin poliittista harkintaa eivätkä perustuneet puhtaasti oikeudelliseen arvioon tapahtuneesta.

Lopuksi kannatan ed. Niinistön esitystä syytteenpanosta.

Ed. Luukkainen: Arvoisa puhemies! Muistutuskirjelmän yhtenä allekirjoittajana haluan kiinnittää huomiota vain pariin seikkaan.

Kun tämä ns. koplausjuttu aikoinaan nousi julkisuuteen, väitettiin, että silloinen ministeri Juhantalo olisi yhdistänyt omien asioidensa hoidon ministerin tehtäviin. Väitteen sisältö oli niin vakava, että se oli pakko saattaa selvitetäväksi. Oma motiivini muistutuskirjelmän allekirjoittamiseen oli vain totuuden esille saaminen. Perustuslakivaliokunnan mietintö osoittaa, että muistutuskirjelmä oli perusteltu. Omalta osaltani yhdyn perustuslakivaliokunnan esittämään ja kannatan myös ed. Niinistön tekemää esitystä eli sitä, että asia viedään valtakunnanoikeuteen.

Monet keskustapuolueen kansanedustajat ovat käyneet täällä edessä yksi toisensa jälkeen vetoamassa oikeuskanslerin lausuntoon ja ihmetelleet, miten perustuslakivaliokunta on saman aineiston perusteella päättänyt toiseen lopputulokseen. Minusta asiaa pitää kysyä toisin päin, eli miten oikeuskansleri on voinut saman aineiston perusteella päätyä toiseen lopputulokseen. Mutta tämä ei ole ensimmäinen kerta, kun herää kysymys, onko oikeuskansleri tehtäviensä tasolla. Muistutan vain mieliin esimerkiksi oikeuskanslerin sekoilut markan kelluttamisasiassa.

Ex-ministeri Juhantalon eduskunnalle antamista selityksistä noston esille yhden olennaisen seikan. Ed. Juhantalo puolusti syyttömyyttään vetoamalla siihen, että hänen yrityskauppansa

rahoituksen suhteen ”mitään etuutta en ole pyytänyt eikä mitään epätavallista ole puolestani tehty tai edes suunniteltu tehtävän”. Kuitenkin siitä huolimatta, että SKOP oli tehnyt periaatepäätöksen, että Juhantalo-riskiä ei nosteta 5 miljoonasta markasta, Juhantalo yritti saada pankin suostumaan kasvattamaan tämän riskin peräti kymmenkertaiseksi. Ex-ministeri Juhantalon toivomuksesta pankissa tehtiin yritysanalyysia firmoista, joita Juhantalo havitteli ostavansa 100 prosentin lainoituksella. Mieshän haki yli 50 miljoonan markan lainaa yritysostonsa rahoittamiseksi tilanteessa, jossa hänen oma rahoitusasemansa oli pahasti pakkasen puolella ja hänen yrityksensä paitsi tappiokierteessä myös ylivelkaantuneita.

Arvoisa puhemies! Rahoitusmarkkinaekonomistina pidän tätä menettelyä hyvin poikkeuksellisenä. Normaalitylanteessa kuka muu tahansa Juhantalon rahoitusasemassa oleva luotonpyytäjä olisi tulkittu täysin tyhjätaskuksi tai koijariksi eikä hän olisi päässyt pankissa portsaria pidemmälle. Mutta ministerin kengillä voi näköjään saapastella suoraan pääjohtajan lounaspöytään ruinaamaan helpotusta rahahuoliinsa.

Arvoisa puhemies! Tapaus Juhantalosta kannattaisi ottaa opiksi. Nyt olisi kiireesti säädettävä laki, jolla kaikki ministerit ja ministereiksi pyrkivät velvoitetaan julkistamaan rahoitusasemansa, osakesalkkunsu sisältö ja yritysrytensä. Vain näin voidaan edes julkisesti valvoa, kenen pussiin kukakin pelaa tai kenen marionettina kukakin toimii.

Tapaus Juhantalo osoittaa myös sen, että vanha aforismi ”ei ole olemassa ilmaisia lounaita” pitää paikkansa. On siis aika romuttaa kabinettikulttuuri ja siirtää päätöksenteko päivänvaloon.

Ed. Skinnari: Arvoisa puhemies! Keskustelussa on monessa yhteydessä tullut esille se, mikä on perustuslakivaliokunnan rooli tämän tyypisessä asiassa ja mikä sen rooli on erityisesti täysistuntovaiheessa, jolloin me olemme tekevässä lopullista päätöstä. Itse vaikka en enää tämän eduskunnan aikana ole ollut perustuslakivaliokunnassa, kuitenkin sen työssä mukana olleena olen oppinut arvostamaan ja kunnioittamaan sitä työtä, jota siellä tehdään. Tässäkin tapauksessa olen itse lähtenyt siitä, että siitä, mitä perustuslakivaliokunta on esittänyt ja esittänyt vielä yksimielisesti, on hyvin vaikea poiketa ja hyvin perustellusti sen pitää käytännössä tapahtua.

Tässä mielessä on tietysti tärkeintä se, mitä perustuslakivaliokunta on mietintönsä loppuosassa eli ponnassa todennut eli jo aikaisemmin esiin tulleen päätelmän siitä, että "kauppa- ja teollisuusministeri Kauko Juhantalo on yhdistäessään omat taloudelliset asiansa toimintaansa Tampella-konsernista Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankille aiheutuneen vastuukeskittymän purkamiseksi menetellyt lainvastaaisesti ja että Juhantalon lainvastainen menettely on sellaista kuin ministerivastuulain 7 §:ssä edellytetään".

Kun vielä katsotaan perustuslakivaliokunnan mietintöä, voidaan todeta se, että se asiantuntijajoukko, joka Suomessa on saatavissa — ja se on perustuslakivaliokunnan tapa — on asiassa kuultu. Täytyy silloin luottaa siihen, että perustuslakivaliokunta on asiassa menetellyt parhaan kykynsä mukaan. On sitten oikein tai väärin, meillä Suomessa eduskuntatyö lähtee siitä, että erikoisvaliokunta, tässä tapauksessa perustuslakivaliokunta, nämä asiat valmistelee.

Koska asiassa ei sen oikeudellisen luonteen vuoksi saa tehdä poliittisia ryhmäpäätöksiä, jokainen meistä menettelee sillä tavoin kuin hän itse parhaaksi ja oikeudenmukaiseksi harkitsee.

Yksistään jos lukee perustuslakivaliokunnan lausunnot, jotka meille kaikille on jaettu, kirjalliset lausunnot, kokemuksesta myös tiedän, että ne ovat vain yksi osa sitä kokonaisuutta, joka syntyy siitä keskustelusta, jota perustuslakivaliokunnassa on käyty. Jatkokäsittelyssä tässä tapauksessa nähdäkseni valtakunnanoikeus tulee selvittämään sen, miten kestävä perustuslakivaliokunnan päätös on ollut ja miten kestävä tulee olemaan tämän salin päätös asiassa. Todetaan valtakunnanoikeudessa Juhantalo syylliseksi tai syyttömäksi, tulee oikeuskäsittely selvittämään ilmapiiriä sekä eduskunnan että valtioneuvoston osalta.

Silti voidaan kysyä kuten aikaisemmissakin puheenvuoroissa, onko ministerivastuulain mukainen oikeusmenettely ajanmukainen ja oikeudenmukainen. Eduskunnan ja samalla tässä tapauksessa erityisesti perustuslakivaliokunnan henkilöresurssit ovat hyvin rajalliset. Tässäkin on valiokunnan käytössä pelkästään yksi sihteeri. Asiantuntijoiden kuuleminen on rajatonta, mutta aiheellisesti voidaan myös kysyä sitä, onko tällainen 200 kansanedustajan joukosta valittu 17-jäseninen perustuslakivaliokunta taroituksenmukaisin elin tämän tyyppisissä asioissa. Pystyvätkö perustuslakivaliokunta ja tällainen eräänlainen työmaakokous, joka me olemme, eduskunnan täysistunto, selviytymään oi-

keudellisesta tehtävästään, jos ajatellaan jotakin muuta 200 hengen työpaikkaa Suomessa?

Kun ylin syyttäväviranomainen, oikeuskansleri, on ottanut asiassa kannan, mitä se vaikuttaa valtakunnanoikeudessa syyttäjäksi tulevan eduskunnan oikeusasiamiehen syytteesen? Entä valtakunnanoikeus? Senkään olemassaoloa ei ole viime vuosikymmeninä harkittu niinkään siinä mielessä, että oikeus tulisi istumaan, vaan lähdetty siitä, että tuskin se kokoontuu lainkaan.

Mutta kun täällä on yksiselitteisesti todettu se, että asiat pitää siirtää oikeuslaitoksen ratkaistavaksi, en ole ihan varma ja vakuuttunut, että tämäkään tie, yleinen oikeuslaitos, yleiset syyttäjät, ministereiden toimien lainmukaisuuden selvittämisessä olisi aivan ongelmaton asia. En epäile sitä, etteivät tässä asiassa perustuslakivaliokunta ja täysistunto ja me kaikki nyt pyri omasta mielestämme oikeudenmukaisimpaan ratkaisuun.

Mutta yksi asia käsittelyn yhteydessä kuluneiden kuukausien aikana on tullut kansalaisten keskuudessa tärkeäksi kysymykseksi, ja se tähän asiaan joka tapauksessa liittyy, kuten aikaisemmissakin puheenvuoroissa on tuotu esille. Se on se, miksi eduskunta ei sitten tämän asian yhteydessä ole ryhtynyt toimenpiteisiin esimerkiksi entisen pääjohtajan Christopher Wegeliuksen osalta. Miksi eduskunta ei häntäkin haasta oikeuteen, koska kuitenkin asianomaisen pankkiryhmittymän kustannukset Suomen kansalle ovat tähän mennessä jo olleet yli 30 miljardia markkaa eli saman verran kuin palkansaajat, eläkeläiset ja muut maksavat valtionveroa vuodessa? Tämä on erittäin tärkeä näkökohta, koska helposti voi käydä niin, että syyttämällä Juhantaloa helposti peitetään ainakin rahallisesti ja kansantaloudellisesti paljon suurempia laiminlyöntejä ja virheitä. Me emme tässä asiassa täysistunnossa voi lähteä siitä, että nyt kaikki on selvitetty, kunhan vain tästä asiasta päästään eroon.

On kysytty, muun muassa ed. Markku Laukanen kysyi, miten eduskunta voisi nyt sitten tähän asiaan liittyvään muuhun puoleen puuttua. Muun muassa SKOPin johdolle on Suomen Pankin haltuunoton jälkeen myönnetty vastuuvapaus. Tuolloin määräysvaltaan oikeuttavan SKOPin osakekannan omisti Suomen Pankin Scopulus-niminen holdingyhtiö. Pitäisikö eduskunnan talousvaliokunnan pyrkiä saamaan Suomen Pankilta selvitys siitä, millä edellytyksillä vastuuvapauden myöntämiseen päädyttiin, mihin toimenpiteisiin pankkitarkastusvirasto ryh-

tyi ja millä tavoin muuten SKOPin johtohenkilöt ovat menetelleet tässä tilanteessa, kun valtion vakuusrahastokin on astunut kuvaan mukaan ja valtion rahaa on käytetty hyvin paljon, millä tavoin tässä asiassa tulisi menetellä?

Yhdyn niihin näkemyksiin, joita on esitetty, että paljon puhutuista lounaspöydistä on noukittu nyt vain yksi henkilö eli tässä tapauksessa Juhantalo. Kansan oikeustajun mukaan SKOPin yhtiökokouksen vastuuvapauspäättös ei kuitenkaan ehdottomasti estä vahingonkorvauskanteen nostamista myöhemmin. Mutta aika-aulullisesti tilanne on se, että jos pankki asetetaisiin konkurssiin kahden vuoden kuluessa vastuuvapauden myöntämisestä tehdystä hakemuksesta, konkurssipesä saa ajaa vahingonkorvauskannetta, ja tämä määräaika on pikkuhiljaa kulumassa umpeen. Tämä eduskunnan ja muiden asianomaisten viranomaisten pitäisi huomata.

Aivan samalla tavoin kuin Juhantalon tapauksessakin SKOPin tapauksen osalta ilmapiiriä varmasti puhdistaisi se, että asia perin pohjin selvitetäisiin. Eduskunta on säättänyt tarvittavat lait, mutta niitä ei ole käytetty kaikkien ja tässä tapauksessa erään pankkiryhmittymän osalta, joten elinkeinoelämän moraalii ei ole samanlainen kuin paljon parjatun eduskunnan moraalii on tässä tapauksessa.

Arvoisa puhemies! Kannatan perustuslakivaliokunnan puheenjohtajan Sauli Niinistön ehdotusta.

Ed. L a x : Arvoisa puhemies! Lakivaliokunnan lainoppineena puheenjohtajana olen katsonut velvollisuudekseni paneutua tarkasti asiaan. Tutkimukseni keskeisin tarkoitus on ollut varmistaa, ettei asiassa nosteta syytettä "varmuuden vuoksi", niin kuin ed. Juhantalo on esittänyt.

Kuten perustuslakivaliokunnan puheenjohtajan avauspuheenvuorosta tänään ilmenee, tapaus on juridisesti hankala. Ed. Niinistö korosti erityisesti esitetyn näytön arvioinnin merkitystä, asia, joka sinänsä voi johtaa erisuuntaisiin ratkaisuihin.

Toistamatta enemmälti, mitä asiassa tähän mennessä on lausuttu ja tuotu esiin, olen perusteellisen harkinnan jälkeen itse päättänyt seuraavaan johtopäätökseen: Mikäli eduskunta nyt päättää, että syyte on nostettava ed. Juhantaloa vastaan, en voi missään nimessä katsoa, että syyte nostetaan pelkästään "varmuuden vuoksi". Olen vankasti tätä mieltä, olkoonkin että

valtakunnanoikeus antaessaan lopullisen ratkaisun asiassa päätyisi vapauttamaan ed. Juhantalon syytteestä. On muistettava, että syytekyynnys aina on matalampi kuin tuomitsemiskynnys.

Fru talman! I egenskap av lagfaren ordförande för riksdagens lagutskott har det varit min skyldighet att sätta mig noggrant in i denna fråga. Det viktigaste har härvid varit att försäkra mig om att åtal inte väcks bara "för säkerhets skull" som rdm. Juhantalo gjort gällande.

Som grundlagsutskottets ordförande i sitt öppningsanförande konstaterade är fallet kinigt att avgöra rent juridiskt. Rdm. Niinistö framhöll särskilt betydelsen av bevisprövningen, en sak som i och för sig kan leda till olika slutsatser. Utan att desto vidare upprepa vad som i saken redan anförts eller framkommit har jag själv efter grundlig prövning stannat för följande slutsats.

Ifall riksdagen nu besluter att åtal skall väckas mot rdm. Juhantalo kan jag inte under några som helst omständigheter anse att det skulle ske endast "för säkerhets skull". Denna min uppfattning står fast också i det fall att riksätten som slutligen avgör saken skulle fria rdm. Juhantalo från åtalet. Vi skall minnas att tröskeln för att väcka åtal alltid är lägre än tröskeln för att avkunna en fällande dom.

Fru talman! Jag understöder det av grundlagsutskottets ordförande rdm. Niinistö väckta förslaget om att åtal skall väckas mot rdm. Juhantalo inför riksätt.

Rouva puhemies! Kannatan perustuslakivaliokunnan puheenjohtajan ed. Niinistön tekemää ehdotusta syytteen nostamisesta ed. Juhantaloa vastaan valtakunnanoikeudessa.

Ed. H a l o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Oikeusvaltion periaatteena on pidetty vallan kolmijakoa, josta yhtenä osana on nimenomaan itsenäinen, puolueeton, riippumaton tuomioistuinlaitos. Tavallisen kansalaisen oikeusturvan paras tae onkin se, että asioissa on tehokas tutkinta, että on olemassa itsenäinen syyttäjälaitos ja että lopuksi on olemassa puolueeton, riippumaton tuomioistuin.

Nyt käsiteltävänä olevassa tapauksessa on esitetty tässä salissa kritiikkiä vähän joka vaiheesta. On kuitenkin syytä alleviivata, että pääasiallisena arvostelun syynä on ollut järjestelmä sinänsä eikä niinkään ne ihmiset, jotka ovat joutuneet hoitamaan lain mukaisia tehtäviä. On

myös hyvä pitää muistissa se, että tästä yleisestä periaatteesta vallan kolmijakoineen ja tuomioistuinlaitoksen sisäisine tehtävänjakoineen on eräissä tapauksissa jouduttu tekemään poikkeuksia ja tämä on kansainvälisesti ottaen aika yleinen menettelytapa.

Kuitenkin, arvoisa puhemies, vaikka muistan, niin kuin eräs läheinen ystäväni minua muistutti, että valtakunnanoikeudessa on nähtävissä myös historiallinen jäännös siitä, että se oli tapa, jolla säädetyt pystyivät syyttämään kuninkaan apulaisia, sallinette sen, että arvioin tätä prosessia yleisten oikeudenkäyntisäännösten perusteella.

En ole itse perustuslakivaliokunnan jäsen, ja näin ollen minun mahdollisuuteni ovat rajoittuneet siihen kirjalliseen materiaaliin, mikä meillä on ollut käytettävissä, sekä ed. Juhantaloon kahteen puheenvuoroon meidän muiden kansanedustajien puheenvuorojen ohella. Josakin määrin olen jäänyt miettimään sitä, onko tutkinta alun perin suoritettu riittävällä tehokkuudella.

Perustuslakivaliokunta sinänsä lienee tehnyt työnsä niin hyvin kuin näissä olosuhteissa on ollut mahdollista, mutta en täysin pysty hyväksymään järjestelmää, jossa kansanedustajat ovat ensin käynnistämässä prosessia, sitten tutkimassa sitä ja lopuksi antamassa päätöksen siitä, nostetaanko syyte ja annetaanko sen ajaminen syyttäjälle. Viime mainitullahan on muodollinen harkintamahdollisuus, mutta käytännössä hänellä lienee hyvin vähän mahdollisuuksia olla ajamatta syytettä.

Jos eduskunnan rooli olisi vain kansanedustajan ja ministerin immuniteettisuojaan poistaminen, ei muodolla olisi niin väliä, mutta nyt valtioneuvoston jäsenten asioiden kyseessä ollen meillä eduskunnan rooli on suurempi. Me nimenomaisesti päättämme syytteen nostamisesta ja tässä mielessä mielestäni on aiheellista olla hyvinkin tarkka asioiden suhteen.

Perustuslakivaliokunnan jäsenillä on ollut mahdollisuus kuulla asiantuntijoita ja muodostaa sen pohjalta kantansa. Meillä muilla kansanedustajilla ei sitä ole ollut. Me olemme, kuten sanottu, saaneet kirjallisen materiaalin ja sitten me olemme kuulleet epäiltyä, syytteen kohteeksi mahdollisesti joutuvaa kahteen otteeseen. Pahimmassa tapauksessa tällaisissa jutuissa voisi olla vain yhden lausunto toista vastaan.

Tässä tapauksessa, jos niin sanoo, onneksi tilanne on hiukan selvempi. Aivan toinen asia sitten on se, miten juridiikkaan nähden maallik-

kokansanedustajan voi edellyttää tekevän päätöksensä, kun myönnän suoraan, että juristikoulutuksenkin saaneena ja asianajajalla itseni yli vuosikymmenen elättäneenä tarvitsin tuumaustaun miettiäkseni, miten päin asiat ovat.

Kun sitä asiaa tuumailin, mieleeni nousi useitakin kysymyksiä. Olisin ollut esimerkiksi erinomaisen utelias tietämään, onko oikeuskansleri edelleen perustuslakivaliokunnan jatkoselvittelyjenkin jälkeen kielteisellä kannalla vai olisiko hän mahdollisesti vaihtanut mielessään kantaansa, ja jos hän olisi vaihtanut kantaansa, niin miksi hän sitten ei olisi itse jatkanut asian pohtimista. Jos hän taas toisaalta on toista mieltä kuin perustuslakivaliokunta, niin mikä on sitten se aihe, mikä saa kuitenkin varsin paljon samoilta pohjilta pohtineet kaksi auktoriteettia päättämään eri lopputulokseen?

Perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja Niinistö toi esiin kai hieman lohduttaakseen muita kansanedustajia, että jury-tyyppisessä päätöksenteossa joutuvat summittaisesti valitut henkilöt päättämään nimenomaan samantapaisesta asiasta, kuin mikä meillä on tänään esillä. Asianlaita mielestäni ei ole ihan näin. Itse asiassa ed. Niinistö ehkä alleviivasi tahtomattaan tämän nyt käynnissä olevan prosessin eräitä heikoimpia puolia, sillä eduskunta ei ole sattumanvaraisesti koottu joukko kansalaisia, joilla olisi täysin riippumaton suhde käsiteltävään asiaan. Pikemminkin voisi sanoa hiukan kyynisesti, että me olemme lähes sellainen joukko henkilöitä, joita vanhojen tuomarinohjeiden mukaan ei pitäisi koota ainakaan tuomioistuimeksi, ei sen vuoksi, ettemme olisi rehellisiä ja kunniallisia, vaan sen vuoksi, että joukossa lienee tavattoman monta ystävää ja vihamiestä tai sellaista, jotka pelkästään näiltä pohjilta voisivat joutua hieman hankalaan asemaan.

Mutta nythän on kyse muusta kuin tuomiosista. Nyt olemme päättämässä syytteen nostamisesta, ja tässä mielessä meidän tehtävämme luonne on yleinen oikeusjärjestelmä huomioon ottaen hieman erikoislaatuinen.

Tästä johtuen, arvoisa puhemies, haluan itse järjestelmään nähden sanoa hyvinkin painokkaasti, että minun mielestäni näyttää ilmeiseltä, että suomalaisen demokratian kehittäminen voisi jatkua tulevaisuudessa hyvin luontevasti ja aiheellisesti nimenomaan tuomioistuinlaitoksen kehittämisen piiristä. Sillä tulee olemaan kasvava merkitys niin kansalaisten yleensä kuin myös nyt käsiteltävänä olevien tapausten osalta. Tässä mielessä pidän hyvänä, että mm. oikeusministeri

ja monet muut ovat kiinnittäneet tähän asiaan huomiota.

On myös mielestäni käynyt kiistatta selväksi, että paljon puhuttu teema siitä, että valtioneuvoston jäsenten tulisi antaa selonteko taloudellisesta tilastaan ja sitoumuksistaan olisi erinomainen varokeino tämäntapaisia tilanteita varten.

Arvoisa puhemies! Olen esittänyt edellä kriittikkiä voimassa olevaa järjestelmää vastaan. Lakien mukaan on kuitenkin elettävä ennen kuin ne on muutettu, etenkin kun on olemassa erittäin suuri yhteiskunnallinen intressi myös nyt käsiteltävänä olevien tapausten ratkaisemiseksi. Sen vuoksi olen oman tuumaustaukoni käyttänyt ja harkinnut kantaani varsin perusteellisesti.

Mitä tulee näyttöihin, sanon hyvin lyhyesti, että pitkälti täällä aikaisemmin edustajien Koskisen ja Hannele Luukkaisen esittämillä perusteilla olen tullut sille kannalle, että näyttö on riittävä. Näin ollen nimenomaisesti tässä nyt käsiteltävänä olevassa tapauksessa olen riittävän varma asiastani yhtyäkseni perustuslakivaliokunnan puheenjohtajan ed. Niinistön täällä tekemään päätösehdotukseen.

Oikeusministeri P o k k a : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Halosen tapaan voin sanoa, että minäkin olen käyttänyt tämän viikon hyvin perusteelliseen harkintaan tässä asiassa. Onhan tämä kuitenkin hyvin poikkeuksellinen ja tavatonkin tilanne meille kansanedustajille. On aika monta vuosikymmentä siitä, kun tässä salissa on keskusteltu valtakunnanoikeuden koolle kutsumisesta.

Minulla ei ole mitään lisättävää siihen viikko sitten maanantaina käytyyn keskusteluun, jossa tuotiin nykyjärjestelmän ongelmat esille. Asiahan liittyy omaan toimialaani eli siihen, että meillä täytyy saada nykyistä länsimaista demokratiaa vastaava järjestelmä ministereiden vastuunalaisuuksien selvittämiseen jo ennen kuin nämä valinnat tehdään. Kysymys taloudellisista ja muista kytkennöistä pitää voida selvittää jo ennen ministerin valintaa ja meillä tarvitaan valtakunnanoikeussyytejärjestelmän tilalle huomattavasti nykyaikaisempi menettelymuoto. Mikä se menettely sitten on? Sekin, jos asiat siirretään suoraan yleiseen tuomioistuimeen, saattaa herättää ainakin meidän juristien keskuudessa paljon pohdintaa.

Kun viikko sitten perustuslakivaliokunta toi meille tänne yksimielisen lausuntonsa, niin itsekin ajattelin 12 vuotta tuossa valiokunnassa mukana olleena, että siellä varmasti on tähän

asiaan voitu parhaiten perehtyä, siellä on ollut käytettävissä maan parhaimmat asiantuntijat ja siellä on voitu tämä asia tutkia niin perin juurin, että me muut kansanedustajat, joilla ei ole ollut niihin keskusteluihin ja asiantuntijoiden henkilökohtaiseen kuulumukseen mahdollisuutta, voimme luottaa tähän valiokunnan työhön. Minullakaan ei ollut tilaisuutta edes lukea sitä aineistoa, joka meille kaikille kansanedustajille oli jätetty viime maanantaina näistä asiantuntijalausunnoista.

Nyt kuluvalle viikolla olen kyllä näitä lausuntoja lukenut ja jossain määrin, vaikka olenkin valiokunnan asiantuntijoiden lausuntojenantamistyyliin jo tottunutkin, olin aika hämmentynyt, kun luin nämä asiantuntijalausunnot. Niissähän oikeastaan vain yksi kuulluista asiantuntijoista, apulaisprofessori Viljanen, oli hyvin selvästi syytteen nostamisen kannalla ja päinvastaisella kannalla, että ei pitäisi nostaa, olivat oikeuskansleri ja eräs toinen asiantuntija. Useimmat valiokunnan kuulemista asiantuntijoista kiersivät itse asiaan vastaamisen vetoamalla siihen, että eivät he osaa arvioida näyttöä ja sen riittävyyttä.

Sen vuoksi oli erittäin arvokas asia, että valiokunnan puheenjohtaja Niinistö täällä tänään kertoi meille kaikille siitä, miten valiokunta on arvioinut näyttökysymyksiä. Tämä puheenjohtaja Niinistön selonteko oli hyvin ansiokas, kuuntelin sen hyvin tarkkaan. Täytyy kyllä sanoa, että meikäläisenkin juristikoulutuksen saaneen ihmisen pani miettimään, että kyllä näyttö on näemmä ollut valiokunnallekin tavattoman ristiriitainen asia, enkä ed. Niinistön puheenvuoron kuultuani oikeastaan yhtään ihmettele, että samoista aineksista on voitu päätyä kahdenkintalaiseen lopputulokseen.

Itse tulin puheenjohtaja Niinistön puheenvuoron kuultuani entistä enemmän viikon lukemisen jälkeen vakuuttuneeksi siitä, että todellisia tietoja tässä on loppujen lopuksi aika vähän ja hyvin paljon on jouduttu päätyämään aihetodisteluun eli päättelemään, miten asiat ehkä ovat menneet. Kuitenkin sen, joka syyttää, täytyy olla varma asiasta. Me kansanedustajat olemme tässä ratkaisija, me kaikki 200, jotka otamme nyt kantaa siihen, pitääkö kutsua valtakunnanoikeus koolle ja nostaa syyte, vaikka meidän muodollisena syyttäjänämme onkin oikeusasiamies. Meidän täytyy olla varmoja siitä, että syyte nostetaan. Tuomitsemiskynnyshän valtakunnanoikeudessa on poikkeuksellisen korkea, mutta syyttämiskynnyys kä-

sittääkseni tällaisissa asioissa on sama mikä yleensäkin rikosasioissa. Valtakunnanoikeus ei ole poliittinen tuomioistuin, vaan siellä ovat voimassa ne pelisäännöt, joista ed. Niinistö mielestäni hyvin perusteellisesti kertoi.

Arvoisa puhemies! Puheenjohtaja Niinistö sanoi aamupäivällä, että jos syyttäjä on epävarma, niin hänen ei pidä syyttää. Minun täytyy rehellisesti sanoa, että minä olen kyllä epävarma enkä ole tällä näytöllä valmis syytettä nostamaan.

Puhetta ryhtyy johtamaan toinen varapuhemies Pesälä.

Ed. Jansson: Herr talman! All offentlig maktutövning utgår från folket. Denna maktutövning skall ske under lagarna och redovisas offentligt. Enligt grundlagarna är den fråga vi nu behandlar en av många frågor som vi måste ta ställning till här i riksdagen. Ändå frågar jag mig vilka de element är som gör intresset för denna fråga så stort. Vad får det parlamentariskt övervakande rundradiobolaget att televisera tre riksdagsplena inom loppet av två veckor när alla gäller samma sak?

Riksdagens maktutövning kommer främst till uttryck i lagstiftning, d.v.s. normgivning och penningfördelning, och den griper in i människornas vardag på de mest skilda plan. Under denna riksdags vårsession har vi godkänt mera än 120 lagar, av dessa 22 s.k. Ees-lagar. Många av dessa lagar kommer att vara av betydelse, ha betydande spareffekter och andra effekter som skär i samhällsservicen och som också på andra i många fall mycket genomgripande sätt påverkar människorna.

Vår samhällsmoral bygger på principen att vi inte behöver gilla alla dessa lagar, men vi följer dem. Trots detta ägnas denna s.k. Juhantalo-fråga ett större intresse än något annat just nu i denna församling och också publikt. Jag har den uppfattningen att orsakerna till detta intresse huvudsakligen är två. För det första: medierna är nu närmare sin definitionsmassiga uppgift än normalt, d.v.s. att presentera en nyhet. För det andra: vi rör oss i gränsmarkerna mellan lagstiftning och rättsskipning och det är alltid spektakulärt i ljuset av en renlärig maktfördelningsteori. Jag förenar mig här med ledamoten Halonen i hennes bedömning. Jag har samma uppfattning på den här punkten.

Det mest intressanta i samhällslivet som i fredliga demokratier som vår tenderar till tröghet, ja till och med till tråkighet, är vändpunkter. Man kan inte förneka tjugningen i att få uppleva att en epok tar slut och att en annan ny tar vid. Förhoppningsvis blir vi skickligare i att förutse när nästa vändpunkt kommer och vad den för med sig. Vi nöjer oss inte, eller bör åtminstone inte nöja oss, bara med rörelsen utan vi vill också påverka rörelsens riktning. Varje vändpunkt innebär att någon norm byts ut och att vi kan jämföra det gamla med det nya. Det är våra medier som gör upp dagordningen för hur jämförelserna skall diskuteras, lika som medierna överhuvudtaget väljer ut de viktiga ämnena för den offentliga debatten i vårt samhälle. I denna fråga har riksdagen kommit att inta en ovanligt ledande roll i samhällsdebatten just nu och medierna hänger med rätta på. Dramatiken i denna fråga förstärks alldeles uppenbart av att aktörerna är få. Ju färre aktörer, desto mera dramatisk är situationen. Ju klarare en samhällelig vändpunkt sammanfaller med en vändpunkt på det personliga planet, desto trovärdigare är den som en verklig vändpunkt. Nyhetsvärdet i en person och i en fråga är kraftfullt. Ändå menar jag att denna fråga borde avdramatiseras, annars är risken uppenbar att man gör underhållning av ministeransvarighetsfrågorna i allmänhet, ungefär på samma sätt som nyhetsförmedlingen i USA. Vi är alla aktörer i denna process, men får inte sänka oss till en underhållningsnivå. Vi skall fortsätta arbeta seriöst med regler under lagarna, skapa regler, utmana reglerna och använda dem. Det vi nu gör är en del av den offentliga maktutövningen såsom grundlagarna föreskriver. Vi skall ta ställning till bevisningen om vad som med tillräcklig sannolikhet skett och på basen av den bedömningen uttala vår uppfattning om konsekvenserna. Därefter tar rättsväsendet vid om vi anser att någon norm överträtts på det sätt ministeransvarighetslagen anger.

Jag anser att sådan överträdelse skett på det sätt som grundlagsutskottet i sitt enhälliga betänkande skriver. För vårt samhällsklimat, herr talman, anser jag att denna process, detta drama, är en positiv vändpunkt i relationen mellan folket och oss, vi som ju på folkets vägnar utövar den offentliga makten eller en betydande del av den offentliga makten. Rundradiobolaget och övriga medier intar som jag nämnde en central position i denna relation.

Ed. V ä h ä n ä k k i : Herra puhemies! Pyysin tämän puheenvuoron oikeastaan vastauspuheenvuorona, mutta ihmeekseni ei täällä ole tänään annettu vastauspuheenvuoroja, mikä olisi ollut paikallaan varsinkin sen vuoksi, että monissa puheenvuoroissa on tullut sellaisia epäasiallisuuksia, joita, uskon, perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja olisi mielellään oikonut. Mutta kun ei niin ei.

Puheenvuoroni käsittelee nimenomaan puheenjohtaja Niinistön puheenvuoroa. Pidin sitä erittäin ansiokkaana, ja mielestäni se tavallaan vei jakkaran alta siltä puheenvuorolta, jonka ed. Juhantalo täällä eilen esitti. Ed. Niinistön puheenvuoro oli erinomainen, mutta kiinnitin viimeiseen osaan, viimeiseen kappaleeseen, huomiota hänen puheenvuorossaan, kun hän sanoi, että vanhan latinalaisen oikeuskäsityksen mukaan in dubio pro reo eli epävarmoissa tapauksissa asia on ratkaistava syytetyn eduksi. Huomautan siitä, että se on tarkoitettu nimenomaan tuomioistuimille noudatettavaksi.

Jos on edustajia, jotka eivät katso voivansa luottaa yksimielisen perustuslakivaliokunnan kannanottoon, vaan ryhtyvät miettimään in dubio pro reo -periaatteen soveltamista, niin haluaisin tuoda esiin sen seikan, mikä näille vielä epätietoisille edustajille heidän mielestään on syytetyn tai sanotaan tässä tapauksessa epäillyn etu. Onko epäillyn etu se, että valtakunnanoikeus tutkii tämän asian perin juurin ja tuomioistuimille kuuluvien erityisvaltuuksin? Vai onko epäillyn etu se, että poliittiseen historiaamme jää ikuisiksi ajoiksi tapaus Juhantalo perässään hyvin suuri kysymysmerkki, jonka kysymysmerkin sisältöä kansa yhtä pitkän ajan miettii? Tällä en tarkoita sitä, mitä ed. Lax puheenvuorossaan sanoi, että pitäisi painaa syytettyä edellyttävää nappia "varmuuden vuoksi", että asia tulisi tutkittavaksi.

Perustuslakivaliokunta on melkein puoli vuotta asiaa selvittänyt ja perustellusti sekä näytön että oikeudellisen puolen tuonut esiin. Perustuslakivaliokunta — sen haluan tässä tuoda painotetusti esiin — ei osoita rikos-nimikettä syyttäjälle käytettäväksi. Se ainoastaan toteaa, että ministeri on virkatehtävissään toiminut lainvastaisesti. Tämän tuon esiin sen vuoksi, että tässä salissa on monissa puheenvuoroissa painotetusti tuotu esiin rikoslain 40 luvun eli virkarikosluvun 10 §:ää eli virkavelvollisuuden rikkomispykälää. Kuitenkin perustuslakivaliokunta toteaa samaisessa lausunnossaan, että sovellettavaksi voivat tulla asianomaisen luvun milteipä

kaikki rikokset ja valinta niistä kuuluu nimenomaan viralliselle syyttäjälle.

Ed. A l a - N i s s i l ä : Arvoisa herra puhemies! Pitkittämättä keskustelua puuttuisin lyhyesti kolmeen asiaan.

Ensinnäkin yhdyin siihen, että valtakunnanoikeussyytejärjestelmä on aika uudistaa. Ministerien virkarikosasiat voitaisiin ehkä parhaiten käsitellä Helsingin hovioikeudessa.

Toiseksi itse tämä asia: Poliittiselta päättäjältä tähän edellytetään ja on edellytettävä työssään korkeaa moraalialia. Samalla täytyy korostaa, että jokainen suomalainen, myös poliittinen päättäj, ansaitsee lain edessä tulla käsitellyksi oikeudellisin ja vain oikeudellisin perustein. Valtakunnanoikeus ei ole kokoontunut Suomessa vuosikymmeniin, ja se on poikkeuksellisen raskas koneisto. Harkinta syytteestä onkin suoritettava poikkeuksellisen vakavasti, ja syytekynnyksen valtakunnanoikeuteen täytyy olla riittävän korkea.

Kun olen itse lukenut asiakirjat huolellisesti lävitse, olen tullut siihen tulokseen, että asian viemisen edellytyksiä valtakunnanoikeuteen ei ole olemassa, kun huomioimme juuri tämän korkean syytekynnyksen ja lain vaatimuksen selvästä lainvastaisuudesta. Perustuslakivaliokunta mielestäni on jäänyt pohdintoissaan osittain kesken. Ainoastaan varajäsen Viljaselta olen kuullut täällä pohdintaa laajemmin tässä yhteydessä. Juhantalon käyttäytymistä sen sijaan ns. lounastapaamisten yhteydessä voi pitää varoimattomana, moitittavana ja ministerille täysin sopimattomana. Moitittavuuden osalta voi yhtyä oikeuskanslerin viileän perusteelliseen arviointiin ja harkintaan.

Herra puhemies! Kolmanneksi kiinnitän huomiota siihen, että meillä on ollut menneinä vuosina ongelmia syyteharkinnan ja talousrikosten osalta. Meillä 80-luvulla ns. rötösjahdin aikana näitä syytteitä nostettiin varsin kevyesti ja tulokset olivat varsin kehoja.

Täällä eduskunnassakin on usein puhuttu eri yhteyksissä rahoitustoimintaan liittyvän talousrikollisuuden tutkimuksesta ja sen tutkimuksen tehostamisesta. Itsekin olen ollut vaatimassa tähän toimintaan lisää resursseja. Nimittäin pankkien luottoekspansioon ja pankkikriisin liepeillä on kiistatta ilmennyt myös rikollista ja siihen liittyvää toimintaa. Eduskunta on hallituksen esityksestä lisännyt väliaikaisesti rikostutkijoiden määrää. Rahoitustoimintaan liittyvän rikollisen toiminnan, esimerkiksi ns. kon-

kurssiketjutuksen, kuoriyhtiöiden tai holtittoman luotonannon, osalta vaaditaan kuitenkin välttämättä tutkimuksen tehostamista vastuukysymysten selvittämiseksi. Tämä asia on myös eduskunnassa entistä vakavammin nostettava esille. Tämä on kuitenkin meidän yleisen oikeusjärjestelmämme tehtävä.

Kun ed. Aittoniemi puhui, niin mieleeni palautui 80-luvun lopulla Suomessa toteutettu ns. rötösherrajahti. Se ei johtanut paljon mihinkään. Syytteitä nostettiin kevyin perustein, ja syytteet raukesivat. Luulen, että kun me nyt elämme toista talousrikosaaltoa, niin tämä seikka, että silloin syytteet raukesivat eivätkä johtaneet mihinkään, on ehkä osasy siihen, että meillä on uudestaan moraalii päässyt talouselämässä heikkenemään. Koko rötösherrajahti lässähti siihen, ja tätä liian kevyttä syyteharkintaa voidaan nyt jälkeinpäin kritisoida. Nyt ei siis pidä sortua vastaavaan ilmiöön yleisemminkään Suomessa.

Herra puhemies! Oikeudellisessa päätöksenteossa on käytettävä oikeuskanslerin ja oikeusministerin tavoin, niin kuin täällä puheenvuoroissa kuulimme, viileää harkintaa ja vain viileää harkintaa oikeudellisessa mielessä myös tässä asiassa.

Ed. S a s i : Herra puhemies! Eduskunnan nyt edessä oleva ratkaisu on äärimmäisen vaikea, ja siksi haluan omaltakin osaltani antaa ns. äänestyselityksen.

Perustuslakivaliokunnan tehtävänä on tutkia eduskunnan puolesta ministerivastuulain mukaiset asiat. Perustuslakivaliokunta on asiantuntijavalioikunta, ja kun se ainoana meistä huolellisesti perehtyy asiaan, niin lähtökohtana mielestäni ehdottomasti tulee olla sen, että edustajien tulee tukea asiantuntijavalioikunnan kantaa. Ja tässäkin asiassa se merkitsisi tukea valiokunnan kannalle siitä, että entisen ministerin Juhantalon asia käsitellään valtakunnanoikeudessa.

Asiassa on kuitenkin äärimmäisen ongelmallista se, että eduskunnalla on käytettävissään perustuslakivaliokunnan lausunnon lisäksi myös oikeuskanslerin antama lausunto asiasta. Tietysti mielestäni jokaisen edustajan velvollisuus on pohtia kumpaakin lausuntoa ja pyrkiä vertailemaan niitä keskenään.

Näen perustuslakivaliokunnan lausunnossa eräitä ongelmia. Täytyy sanoa, että ehkä jossain määrin oikeuskanslerin lausunto on huolellisemmin kaiken kaikkiaan laadittu.

Ensinnäkin pidän jossain määrin ongelmallisena sitä, että perustuslakivaliokunta ei suora-

naisesti ota kantaa kaikkein keskeisimpään kysymykseen, josta yleisestikin on keskusteltu, eli kysymykseen lahjuksen ottamisesta. Perustuslakivaliokunta omalta osaltaan jättää kysymyksen tavallaan auki ja valtakunnanoikeuden myöhemmin ratkaistavaksi. Myöskään valiokunta ei ota kantaa virka-aseman väärinkäyttöön liittyvään kysymykseen. Sen sijaan oikeuskansleri ottaa kumpaankin kysymykseen kantaa ja katsoo, että riittävää näyttöä näitten osalta ei ole.

Oma suhtautumiseni on se, että sen aineiston perusteella, mitä on käytettävissä, täyttää näyttöä, jota edellytetään langettamiseen, ei ole mielestäni esitetty. Mielestäni oikeuskansleri on siltä osin oikeassa, mitä tulee todistajiin, joita tässä tapauksessa on käytetty, että heidän riippumattomuutensa ei välttämättä ole yksiselitteinen, vaan katsoisin myös omalta osaltani paremmin heidät asianomaisiksi kuin puhtaiksi todistajiksi ottaen huomioon, että he olivat kaikki Juhantalon neuvotteluosapuolen, vastapuolen konsernin, palveluksessa ja tällä konsernilla oli tiettyjä etuisuuksia näissä neuvotteluissa odotettavissa.

Sen lisäksi haluan myös kiinnittää huomiota erittäin voimakkaasti siihen, mihin myös oikeuskansleri kiinnittää, eli keskustelun konkreettisuuteen. Keskustelu näissä lounastilaisuuksissa oli hyvin yleistä. Mitään täsmällisiä ehdotuksia puolin ja toisin ei tehty, ja näin ollen mielestäni tämä konkreettisuuden puute aika selvästi johtaa siihen, että ei voida katsoa, että kyse olisi jostakin sellaisesta toimenpiteestä, jota voitaisiin millään muotoa pitää lahjuksen ottamisena.

Tietyllä tavalla perustuslakivaliokunta hieman keinotekoisesti päätyikin sitten asian saatamiseen valtakunnanoikeuteen esteellisyysääntöjen perusteella. Siis oikeastaan esteellisyys on se peruste, minkä takia nyt Juhantaloa pitäisi käsitellä valtakunnanoikeudessa.

Tältä osin haluan todeta sen, että pidän ehkä hieman huonona sitä, että viime vaiheessa perustuslakivaliokunta kuunteli asiantuntijana vain apulaisprofessori Viljasta, joka on kyllä rikoslain 40 luvun sääntöjen erityisasiantuntija, mutta tietysti ehkä katsoo rikosoikeutta hieman kapealaisesti. Tältä osin olisi ollut varmasti tarkoituksenmukaista, että perustuslakivaliokunta olisi kuullut myöskin muita rikosoikeuden asiantuntijoita.

Haluan korostaa tältä osin, että sitä, että henkilö toimii yrittäjänä, sinänsä missään tapauksessa ei voida katsoa esteellisyysperusteeksi ja sitäköön, että henkilö on suuresti velkaantu-

nut, tuskin voi pitää sinänsä esteellisyysperusteenä. Mitä tulee siihen, että asia otettiin esille näissä lounastilaisuuksissa, tältä osin tietysti voidaan sanoa, että menettely ei ole ollut varmasti hyvää eikä tarkoituksenmukaista. Mutta haluan korostaa sitä, että esteellisyyssäännökset ovat niitä kaikkein vaikeimpia rikosoikeudellisia säännöksiä ja esteellisyys ja esteettömyys ovat kuin veteen piirretty viiva. Tältä osin ratkaisut ovat äärimmäisen vaikeita ja voi sanoa, että helposti jokainen virkamies saattaa syyllistyä, jos mennään äärimmäisyyksiin, esteellisyyssääntöjen rikkomiseen.

Ajattellaanpa vain kunnan rahoitusjohtajaa. Voiko hän keskustella asuntoveloistaan muun pankin kanssa kuin sellaisen pankin kanssa, jonka kanssa kunta ei asioi, tai jos hän haluaa tehdä sijoituksia omasta puolestaan, voiko hän tehdä niitä muuhun pankkiin kuin sellaiseen, jossa kunta ei asioi? Jos mennään äärimmäisyyksiin esteellisyyssäännöksissä, voidaan sanoa, että virkamiestoiminta voi aika pitkälti jopa kokonaisuudessaan estyä. Sanon, että jos jokaisen ministerin toimintaa suurennuslasilla katsotaan, aika helposti voidaan löytää tilanteita, joissa esteellisyyssääntöjä kaiken kaikkiaan on rikottu.

Herra puhemies! Tällä perusteella katsoisin, että jos olisin valtakunnanoikeuden tuomarina, niin aika vaikeaa olisi todeta ministerivastuulain 7 §:n kolmannen kohdan nojalla, että kyseessä on selvästi lainvastainen toimenpide, joten tältä osin kallistun paremminkin oikeuskanslerin kannalle. Mutta, herra puhemies, päädyn kuitenkin kaikesta huolimatta kannattamaan sitä, että entisen ministerin Juhantalon kysymys käsitellään valtakunnanoikeudessa. Haluan korostaa sitä, että ministerivastuulaissa todetaan, että on eduskunnan vallassa päättää, viedäänkö asia valtakunnanoikeuteen.

Tältä osin haluan kiinnittää huomiota professori Pekka Koskisen perustuslakivaliokunnalle esittämiin perusteluihin. Nimittäin mielestäni tässä yhteydessä täytyy erityisesti ottaa huomioon toisaalta yhteiskunnan intressi ja toisaalta yksilön oikeusturvaintressi.

Mielestäni tässä tapauksessa on selvästi korostunut yhteiskunnan selvittämisentressi ensinnäkin siitä syystä, että toisaalta perustuslakivaliokunta ja toisaalta oikeuskansleri ovat päätyneet erilaisiin lopputuloksiin. Tämä erimielisyys täytyy joka tapauksessa selvittää. Jos me ajatlemme niitä kysymyksiä, joista yhteiskunnassa viime aikoina on keskusteltu jopa kansalaisten keskuudessa, niin tältä osin täytyy todeta, että

asialla on erittäin suuri yhteiskunnallinen merkitys. Kun se tietyllä tavalla liittyy myöskin niihin taloudellisiin ongelmiin, joista tänä päivänä myöskin kärsitään — ei suoranaisesti mutta sillä on tiettyä symboliarvoa — niin tältä osin mielestäni yhteiskunnan selvittämisentressi merkitsee sitä, että asia tulisi käsitellä valtakunnanoikeudessa.

Mitä tulee yksilön oikeusturvaintressiin, tältä osin haluan todeta, että jokaisella kansalaisella on oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja myöskin kansalaisella tulee olla oikeus saada ratkaisu itseään koskevassa asiassa. Kuten professori Koskinen toteaa, tietysti joudutaan kysymään sitä, miten suuri lisähaitta entiselle ministerille Juhantalolle aiheutuu enää siitä, jos asia käsitellään valtakunnanoikeudessa. Luulen, että se haitta ei ole loppujen lopuksi kovinkaan merkittävä. Uskon, että hänen itsensä osalta on tärkeätä, että asia ratkaistaan valtakunnanoikeudessa, minkä jälkeen tiedetään sitten, onko ministeri Juhantalo syyllistynyt lainvastaiseen menettelyyn vai ei, ja asia on sitten siltä osin lopullisesti ratkaistu.

Herra puhemies! Edellytän kuitenkin ottaen huomioon asian laatu, että valtakunnanoikeus mahdollisimman nopeasti käsittelee tämän asian, että tätä asiaa jatkuvasti ei vatvota, vaan että se saatetaan mahdollisimman pikaisesti loppuun käsitellyksi.

Herra puhemies! Haluan vielä todeta sen, että mielestäni tämä tapaus antaa aihetta eräisiin johtopäätöksiin.

Ensinnäkin syytä on varmasti käydä keskustelua siitä, onko perustuslakivaliokunta oikea ratkaisemaan kysymykset omalta osaltaan ja tuomaan eduskunnan käsittelyyn siltä osin kuin on kyse ministerin virkatoimien saattamisesta valtakunnanoikeuden käsiteltäviksi.

Mitä tulee yleensä esteellisyyssääntöihin, mielestäni meillä on aika paljon kunnallisia ratkaisuja. Tältä osin mielestäni pitäisi pyrkiä siihen, että esteellisyyssääntöjä olennaisesti täsmennettäisiin, että virkamies huomattavasti paremmin osaisi sanoa, missä tilanteessa hän on esteellinen ja missä tilanteessa ei ole esteellinen.

Mitä tulee ministereiden taloudelliseen asemaan, mielestäni kaikkein paras keino pyrkiä siihen, että tämän tyyppisiä ongelmia tulevaisuudessa ei aiheudu, on nimenomaan se, että ministerit mahdollisimman laajasti jo siinä vaiheessa, kun heidät nimitetään valtioneuvoston jäseniksi, julkaisevat omaan taloudelliseen asemaansa liittyvät seikat. Silloin kaikki tietävät, minkälaisia

sidonnaisuuksia ministerillä on, ja näiltä ongelmilta kenties, joita nyt on esillä, kyetään välttymään.

Sitten joudutaan vielä miettimään sitä, että valtakunnanoikeus on äärimmäisen kallis instituutio ottaen huomioon varsinkin niiden asioiden laatu, joita se käsittelee. Olisi ehkä syytä harkita sitä, tulisiko ministereitä ensisijaisesti syyttää hovioikeudessa eikä valtakunnanoikeudessa.

Ed. U k k o l a : Arvoisa puhemies! En pysty sellaiseen tyylitaituruuteen kuin ed. Sasi, joka juristina pani asiat sellaiseen solmuun, että tavalinen kansanedustaja on kyllä aivan ihmeissään tämän asian edessä. Mutta en sinänsä tämän takia pyytänyt puheenvuoroa, vaan lähinnä sen vuoksi että ed. Juhantalo eilisessä selostuksessaan viittasi viime viikolla käyttämäni puheenvuoroon, tosin nimettömänä. Tässä suhteessa haluan esittää pari huomiota.

Olen viimeviikkoisen puheeni lukenut useaan kertaan, niin oikealta vasemmalta oikealle. Siinä ei edelleenkään ole mielestäni mitään sellaista, mitä katuisin tai peruisin. Jumalaa tähän asiaan toki on turha ja oli turha rukoilla. Se oli tietenkin mautonta. Mutta kyllä tämä mauttomuus on jo tuomittu. Minut on julkisesti leimattu niin vainoharhaiseksi kuin heikkojärkiseksi, elikkä tässä suhteessa tuomio on tullut, ennen kuin on edes syytetty.

Toinen asia: Sanoin viimeviikkoisen puheeni alussa, että joudun hyvin suurelta osin yksittäisenä kansanedustajana perustamaan päätökseni perustuslakivaliokunnan työhön, joka nimenomaan tässä asiassa on erikoisvaliokunta ja johon kansanedustajan on voitava luottaa. Kun perustuslakivaliokunta mietintönsä ja valiokunnan jäsenten täällä käyttämien puheenvuorojen perusteella on katsonut asiaa nimenomaan oikeudellisilta lähtökohdilta, en tajunnut, että sitä nimenomaan olisi pitänyt puheenvuorossani korostaa ja korostaa sitä, että kansanedustaja ei tässä asiassa tee minkään muun perusteella ratkaisuja kuin pelkästään oikeudellisin perustein.

Ed. Juhantalon eiliseen kysymykseen siitä, millähän perusteella minäkin päätökseni teen, vakuutan, että en millään muulla kuin oikeudellisilla perusteilla. Ehkä olen siinä suhteessa tavalista ei-juristikansanedustajaa paremmassa asemassa, että olen käynyt nämä aineistot sitä mukaa kuin niitä on ilmestynyt, henkilökohtaisesti läpi, mutta koska minulla ei ole juristin koulutusta, toki joudun hyvin suuressa määrin

perustamaan omat päätökseni perustuslakivaliokunnan valmistelemaan työhön. Mutta tämä ei tietenkään vie minulta sitä henkilökohtaista vastuuta siitä.

Kuten tässä keskustelussa on havaittu, jopa juristikansanedustajat tulevat saman aineiston perusteella ja saman koulutuksen perusteella kahdenlaiseen tulokseen. Elikkä vastakkain on edelleenkin kaksi ristikkäistä tulkintaa samojen asiakirjojen perusteella: On oikeuskanslerin tulkinta, johon jotkut juristikansanedustajat täällä vetoavat, ja on sitten perustuslakivaliokunnan tulkinta. Huomioon on tietenkin otettava ed. Juhantalon eilinen puheenvuoro, joka kiistatta oli erinomainen. Se oli jopa niin taitava, että kaltaiseni vainoharhainen mieli voi jopa kysyä, onko Juhantalo ollut yhtä taitava muussakin kuin itsensä puolustamisessa. Mutta kuten ed. Niinistö täällä aamupäivän puheessaan sanoi, se oli puolueellinen. Se oli vain Juhantalon näkemys asiassa, ja siinä oli ristiriitaisuuksia, jotka ed. Niinistö mielestäni erinomaisella tavalla demontoi.

Perustuslakivaliokunnan lausunto oli yksimielinen. Tämä mielestäni osoittaa, että asiaa on sen tärkeimmässä käsittelyvaiheessa tarkasteltu kiihottomasti nimenomaan oikeudelliselta kannalta. Ministerivastuulaissa on kysymys oikeudellisesta vastuusta, ei poliittisesta moraalista, mutta ei ministerivastuulaki myöskään ole sitä varten, että se suojelisi ministereitä. On nähdäkseen kiistatta näyttöä lainvastaisesta toiminnasta. Myöskään valaheitoisia todistajalausuntoja — nyt viittaa Wegeliuksen, Puhakan ja Summan lausuntoihin, vaikka he ovatkin asiassa asianosaisia, niin he ovat kuitenkin antaneet lausuntonsa valan velvoitteilla ja valan nojalla — ei voi mitenkään sivuuttaa.

En kuitenkaan hyväksy sitä ed. Alhon esittämää ajatusta, että ei tässä salissa tämän asian käsittelyssä saisi käyttää moraalisia puheenvuoroja tai poliittisia puheenvuoroja ja että keskustelussa tulisi pysyttävä vain oikeudellisissa asioissa, vaikka päätöksiimme eivät saakaan tietenkään vaikuttaa muut kuin juridiset seikat. Kyllä asioista ja tapahtumista on voitava puhua myös niiden moraalin kannalta, on voitava ja nimenomaan saatava puhua.

Tässä suhteessa ed. Taina käytti viime viikolla minun mielestäni hyvän puheenvuoron. Ed. Tainan sanoin: ”Emme saa enää valita johtaviin tehtäviin ihmisiä, joille politiikka on vain pelaaamista ja oman edun tavoittelua. Meidän on nopeammin tartuttava epäselvyyksiin ja meidän

on uskallettava myös tuomita moraaliton ja epärehellinen toiminta, syöllistyi siihen puoluekumppanimme, poliittinen vastustajamme tai kollegamme.” Jotta näin tapahtuisi, tarvitsemme todellakin eduskuntaan tutkintavaliokunnan, ei synnäämään kansanedustajien puheita, vaan johtaviin tehtäviin valittujen ihmisten tekoja, epäselvyyksiä, mahdollisia moraalittomuuksia ja epärehellistä toimintaa.

Haluan vielä tässä yhteydessä kyllä hämmästelä ed. Alhon viimeviikkoista puheenvuoroa. Hän sanoi viime viikolla sanatarkasti näin: ”Voisi pohtia myös sitä, että eduskunnan sisällä muodostettaisiin eettinen valiokunta, joka voisi antaa aika ajoin niitä rajoja, jotka katsotaan kansanedustajille sopivaksi käytökseksi. Voisi esimerkiksi tämän päivän istunnon pohjalta sanoa, että eettisen valiokunnan yksi tehtävistä olisi myös miettiä sitä, mitä kansanedustajat voivat puhujakorokkeelta puhua, mikä on soveliasta ja mikä ei. Ilmeisesti tämän tehtävän uskominen pelkästään puhemiehelle on liian vaikeata.”

Kansanedustajalla on yksi ehdoton ja loukkaamaton oikeus, ja se on oikeus puhua. Olisi kohtalon ivaa, jos liberaalipoliitikon ainoaksi poliittiseksi saavutukseksi jää, että eduskunta kaventaa kansanedustajan puheoikeutta ja että sananvapautta ryhdytään rajoittamaan.

Arvoisa puhemies! Joko minun on mentävä peilin eteen tai sitten sinne saa kävellä kansanedustaja Alho, joka esittää, että eduskuntaan perustettaisiin valvontakomissio valvomaan kansanedustajien puheita.

Ed. Kuuskoski: Herra puhemies! Haluan vain lyhyesti todeta, että tämän asian käsittely on vahvistanut omaa näkemystäni siitä, että me tarvitsemme perustuslakituomioistuimen tähän maahan. Toivottavasti tällainen ratkaisu syntyy nopeasti.

Kun nyt yksittäisenä kansanedustajana joudun ottamaan kantaa siihen, onko ed. Juhantalo menetellyt sillä tavalla lainvastaisesti, että sen tulisi johtaa syytteesen valtakunnanoikeudessa, joudun toteamaan, etten ole vakuuttunut siitä, että tällaista lainvastaisuutta on osoitettu. Niin kuin perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja täällä istunnon alussa meitä opetti, tällaisessa epäselvässä tapauksessa ratkaisu on tehtävä epäillyn eduksi, ja näin aion omalta osaltani menetellä.

Oikeudellisen arvioinnin ohella ed. Juhantalon tapauksessa on paljolti kysymys politiikan

moraalista, ja siltä osin kyllä näen huomautettavaa. Mutta lähestyvä äänestys ei nyt koske sitä.

Hyvin tärkeä kysymys, joka on täällä tullut tämän keskustelun aikana esille, on mm. se, voiko taloudellisissa vaikeuksissa oleva henkilö ottaa lainkaan ministerin tehtävää vastaan. Tietysti tässä suhteessa varmasti olisi ollut paikallaan, että ed. Juhantalon olisi ollut tätä kysymystä omalta osaltaan perusteellisemmin harjennut.

Arvoisa puhemies! Olen asian raukeamisen kannalla.

Ed. Palohiemö: Herra puhemies! Minä pyysin tämän oikeastaan vastauspuheenvuorona ministeri Pokalle, samaan aikaan kun ed. Kuuskoskin pyysi täällä puheenvuoron. Tämä on nyt vastauspuheenvuoro myös ed. Kuuskoskelle.

Ministeri Pokan puheenvuorossa perusajatuksena oli se, kuten ed. Kuuskoskellakin, että koska hän on epävarma, hän ei kannata syytteen nostamista. Kysymys kuuluu: epävarma mistä? Ministeri Pokka samoin kuin ed. Kuuskoski ovat molemmat ilmeisesti epävarmoja syyllisyydestä. Olen samaa mieltä siitä, että jos on epävarma syyllisyydestä, niin silloin ei pidä tuomita. Mutta se ei välttämättä vielä estä syytteen nostamista.

Keskustelin tässä välillä ed. Niinistön kanssa siitä, mitä hän oikeastaan sanoi ja mitä hän tarkoitti. Kyllä hän sanoi ja tarkoitti juuri sitä, mitä arvelinkin: Syyttämisen kynnys on ja sen on oltava matalampi kuin tuomitsemisen kynnys. Ed. Niinistön kanta olikin, että jos on epävarma siitä, onko todennäköisiä syitä epäillä, että näyttö on riittävä tuomitsemiseen, ei ole syytä nostaa syytettä. Tämä on aivan eri asia kuin on epävarmuus syyllisyydestä. Nämä kaksi asiaa täytyy erottaa toisistaan. Ei saa sillä perusteella olla nostamatta syytettä, jolla perusteella olisi valmis olemaan tuomitsematta. Minä hämmästelän ministeri Pokan logiikkaa.

Minä pidän mahdollisena, että valtakunnan-oikeus tulee vapauttamaan Juhantalon syytteesestä. Tämä ei mielestäni kuitenkaan ole mikään peruste sille, etteikö syytettä voisi tai tulisi nostaa. Eihän voida ajatella, että syytettä ei nosteta muutoin kuin niissä tapauksissa, joissa tuomio on varma tai mitä todennäköisin.

Olettakaamme nyt, että eduskunta tässä tapauksessa päättäisi syytteen raukeamisesta. Tällöin ei koskaan selviäisi tässä asiassa, onko oikeudenmukaisuus toteutunut, mutta ei selviäisi edes se, onko todistettava lainmukaisuus tai lainvastai-

suus toteutunut, jotka ovat kaksi eri asiaa. Lopputulemukseksi tästä, jotta tämä asia saisi kunniallisen päätöksen ja jäisi historiaan tapauksena, johon ei jäisi likaisia tahroja, on mielestäni välttämätöntä tukea perustuslakivaliokunnan mietinnössä esitettyä kantaa.

Ed. R ä t y : Arvoisa puhemies! Puhun hyvin nopeasti, että päästään juhannuksen viettoon.

Olen kuunnellut tänään kello 10:stä saakka tätä keskustelua, ja on ollut äärettömän mielenkiintoista ja erittäin vaikeaa. Viime yön valvoin, koska en koskaan kuvitellut kansanedustajana joutuvani tekemään tämän kaltaista päätöstä, että edustaja, entinen ministeri Juhantalo asetettiin valtakunnanoikeuteen.

Olen tullut siihen johtopäätökseen tämän päivän keskustelun kuulleena ja tarkkaan seuranneena ja kaikki paperit lukeneena, että valtakunnanoikeus tehköön päätöksen ja vapauttakoon ed. Juhantalon piinasta.

Ed. A l h o : Arvoisa puhemies! Hallintomenettelylain lainvastaisuuden osalta oikeuskansleri ja perustuslakivaliokunta ovat samaa mieltä siitä, että kysymys on ollut Juhantalon kohdalla esteellisyydestä. Mutta se, missä valiokunta ja oikeuskansleri ovat eri mieltä, tulee noin lyhyesti sanottuna siitä, että perustuslakivaliokunta katsoo, että Juhantalo on toiminut täydessä ymmärryksessä ja näin ollen tahallisesti rikkinut hallintomenettelyä. Tätä voi esimerkiksi perustella sillä, että hän on juristi ja tuntee mm. tämän lain. Monia muitakin syitä tähän liittyy. Oikeuskansleri sitä vastoin on katsonut, että Juhantalo ei ole toiminut ymmärryksessä ja näin ollen hänen menettelynsä on ollut varomatonta. Tämä on hallintomenettelylain kohdalta se ristiriita, joka näillä kahdella instituutiolla on ollut.

Perustuslakivaliokunta kuulee asiantuntijoita. Se on kuullut asiantuntijoita, joiden lausuntoihin on viitattu myös siinä vaiheessa, kun päädyttiin siihen, että esitutkintakynnys käynnistyy. Mutta asiantuntijoiden tehtävänä ei ole tehdä valiokunnan puolesta ratkaisua. Sen vuoksi ei ole ihmeellistä se, että kun esitutkinnan valmistuttua Viljasen ja oikeuskanslerin lausunnot olivat erilaisia, perustuslakivaliokunta ei käynnistänyt uutta kierrosta, koska sen tehtävä on suvereenisti ratkaista itse, onko lainvastaisuutta vai ei.

Kolmanneksi haluaisin huomauttaa siitä, että mikäli me olisimme tuomioistuimien ja päätettäisimme

nyt Juhantalon syyllisyydestä, niin silloin oikeusministerin ja mm. ed. Kuuskosken kanta olisi hyvin johdonmukainen: Epävarmuus tulisi ratkaista syytetyn hyväksi. Mutta, hyvät kansanedustajatoverit, me olemme yrittäneet perustuslakivaliokunnan puolesta moneen kertaan alleviivata sitä, että me emme ole se tuomioistuin. Tuomioistuin on valtakunnanoikeus, ja tämän menettelyn poikkeuksellisuudesta ehkä johtuu se, että niin paljon epävarmuutta syntyy. Mikäli syyte raukeaisi, se mielestäni tarkoittaa sitä, että lainkuuliaisuus ei sido eduskunnan mielestä ministeriä.

Ed. L a i v o r a n t a : Herra puhemies! Asiakirjojen mukaan Juhantalo ei ole tehnyt todistetavasti mitään sellaista juridista rikosta, jonka perusteella hänet voitaisiin tuomita. Toisaalta hänen toimensa ministerinä antavat kuitenkin aiheen epäillä, että hän on syyllistynyt tuomittavaan tekoon. Moraalisesti Juhantalo on kiistatta toiminut väärin tai ainakin varomattomasti, niin kuin hän on itsekin sanonut.

Jos olisin Juhantalo, toivoisin, että asia käsitellään valtakunnanoikeudessa.

Ymmärrän niitä edustajia, jotka haluavat asian raukeavan täällä eduskunnassa. Mutta viitaten oikeutettuihin epäilyihin, että Juhantalo on syyllistynyt tuomittavaan tekoon, olen sitä mieltä, että asian perusteellinen oikeudellinen tutkinta ja ratkaisu on välttämätön. Käsitykseni on, että jos asia nyt eduskunnassa raukeaa, uskottava vapautus Juhantaloa kohtaan esitetystä raskaasta syytöksestä jää saamatta. Tämä ei mielestäni olisi hyvä ratkaisu. Siksi yhdyin ed. Niinistön esitykseen.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Saapunki ed. Korvan kannattamana ehdottanut päätettäväksi: "Perustuslakivaliokunnan mietinnön n:o 5, edustaja Juhantalon antaman, ministerivastuulain 6 §:n 2 momentissa tarkoitetun selityksen sekä valtioneuvoston oikeuskanslerin perustuslakivaliokunnalle 1.6.1993 antaman lausunnon perusteella eduskunta katsoo entisen kauppa- ja teollisuusministeri Kauko Juhantalon menettelyn olleen varomatonta ja moitittavaa, mutta ei sillä tavoin selvästi lainvastaista, että hänet olisi sen johdosta asetettava syytteeseen valtakunnanoikeudessa, mistä syystä eduskunta päättää, että asia on raukeava."

Ed. Niinistö ed. Gustafssonin kannattamana on ehdottanut, että eduskunta päättäisi perustuslakivaliokunnan mietinnön mukaisesti nostettavaksi valtakunnanoikeudessa syytteen entistä kauppa- ja teollisuusministeriä Kauko Juhantaloa vastaan.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Toinen varapuhemies: Huomautan valtiopäiväjärjestyksen 62 §:n säännöksestä, jonka mukaan edustaja saa häntä henkilökohtaisesti koskevassa asiassa olla mukana keskustelussa, mutta ei päätöstä tekemässä.

Äänestys ja päätös:

Joka hyväksyy ed. Saapungin ehdotuksen, että asia on raukeava, äänestää ”jaa”; jos ”ei” voittaa, on ed. Niinistön ehdotus syytteen nostamisesta valtakunnanoikeudessa hyväksytty.

Toinen varapuhemies: Ilmoitan, että pöytäkirjaan merkitään, miten kukin edustaja on äänestänyt.

”Jaa” äänestävät seuraavat edustajat:

Ala-Nissilä, Alaranta, Anttila S-L., Björkenheim, Heikkinen, Huuhtanen, Isohookana-Asunmaa, Jokiniemi, Järvilahti, Kalli, Koistinen, Komi, Korva, Koski, Kuittinen, Kuuskoski, Kääriäinen, Laukkanen M., Laukkanen V., Leppänen J., Liikkanen, Lindqvist, Louvo, Mattila, Morri, Mölsä, Pokka, Puhakka, Pura, Renko, Rynnänen, Rönnholm, Röntynen, Saapunki, Saari, Suhola, Vanhanen, Vihriälä, Viljanen, Virrankoski, Vuorensola, Vuoristo ja Väyrynen.

”Ei” äänestävät seuraavat edustajat:

Aho E., Aho R., Aittoniemi, Ala-Harja, Alho, Anttila U., Antvuori, Apukka, Astala, Aula, Biaudet, Dromberg, Enestam, Gustafsson, Haavisto, Hacklin, Halonen, Hautala, Helle, Hiltunen, Häkämies, Hämäläinen, Ihämäki, Iivari, Jaakonsaari, Jansson, Jouppila, Jurva, Jääskeläinen, Jäätteenmäki, Kaarilahti, Kalliomäki, Kallis, Kanerva, Karhunen, Kasurinen, Kautto, Kekkonen, Kohijoki, Korhonen, Korkea-osa, Koskinen, Laakso, Laaksonen, Lahikainen, Lahti-Nuuttila, Laine, Laitinen, Laivoranta, Laurila, Lax, Lehtinen, Leppänen P., Lindroos, Linnainmaa, Louekoski, Luhtanen, Luukkai-

nen, Malm, Markkula, Metsämäki, Moilanen, Muttilainen, Mäkelä, Mäki-Hakola, Mäkipää, Niinistö, Nikula, Nordman, Nyby, Näsi, Ojala A., Ojala O., Ollila, Paakkinen, Paloheimo, Perho-Santala, Pietikäinen M., Polvi, Polvinen, Puisto, Pulliainen, Pykäläinen, Rajamäki, Rask, Rauramo, Rehn E., Rehn O., Renlund, Riihijärvi, Rimmi, Rinne, Roos J., Roos T., Rätty, Saario, Saastamoinen, Salolainen, Sasi, Savela, Savolainen, Seppänen, Skinnari, Stenius-Kaukonen, Suhonen, Särkijärvi, Taina, Takala, Tiuri, Toivonen, Tuomioja, Turunen, Törnqvist, Ukkola, Uosukainen, Urpilainen, Varpasuo, Vehkaoja, Viinanen, Viljamaa, Vähänäkki, Väistö, Wahlström, Westerlund ja Zyskowicz.

”Tyhjää” äänestävät edustajat Hurskainen, Laakkonen ja Seivästö.

Poissa äänestyksestä ovat seuraavat edustajat:

Andersson, Backman, Bell von, Donner, Hassi, Juhantalo, Kankaanniemi, Kauppinen, Kemppainen, Lahtinen, Lamminen, Lehtosaari, Lipponen, Luttinen, Myller, Norrback, Paasio, Pekkarinen, Pelttari, Pesälä, Pietikäinen S., Ranta, Rossi, Rusanen, Tennilä, Tykkyläinen, Vistbacka ja Vähäkangas.

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 43 jaa- ja 125 ei-ääntä, 3 tyhjää; poissa 28. (Ään. 1)

Eduskunta on hyväksynyt ed. Niinistön ehdotuksen syytteen nostamisesta valtakunnanoikeudessa.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Eduskunnan pankkivaltuuston kertomus 1992

Ainoa käsittely

Kertomus n:o 1

Talousvaliokunnan mietintö n:o 26

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 26.

Keskustelu jatkuu:

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Viimeksi kun täällä keskusteltiin totesin, että ns. roskapankkeja koskeva ehdotus vakuusrahastoa koskevissa neuvotteluissa aikanaan jätettiin pois

pääministeri Ahon itsensä toimesta. Mitä roska-pankkeihin tulee, joiden perustamista on vaadittu, en ole niinkään varma, että tämä järjestelmä tulisi onnistumaan, koska ns. roska-pankkeihin kootaan kaikki sellainen aines pankeista, joka on tietyllä tavalla mädäntynyttä, pahentunutta, pilaantunutta, ja aina kun tällaista ainesta kootaan yhteen paikkaan, niin mädäntyminen ja käyminen sen kuin lisääntyy.

Olen aikanaan sanonut, että näistä roska-pankeista tulisi rosvojen kirpputoreja, enkä ole vielääkään tullut muuhun käsitykseen kuin että tällainen on mahdollista. On nimittäin sillä tavalla, että sellaista valvontaa, joka tällaisiin roska-pankkeihin, omaisuudenhoitoyhtiöihin, pitäisi kohdistaa, on tavattoman vaikea toteuttaa, niin kuin on nähty pankkijärjestelmässä yleensäkin. Pankkien toimintaa ja vastaavia menettelyjä pitäisi katsoa toiselta pohjalta ja mahdollisuuksista kuin roska-pankkien kannalta.

Ed. L a i n e : Herra puhemies! Viime aikoina uudelleen ryöpsähtäneessä pankkitukikeskustelussa on annettu ymmärtää, että pankkien valvontatoimia nimenomaan vakuusrahaston taholta vaikeuttaa se, että eduskunnalle hallituksen taholta tehty esitys vakuusrahastolaista jäi täällä lepäämään. Kun mielestäni tämä esitetty perustelu ei ole täysin paikkansapitävä, kerron lyhyesti seuraavan näkemykseni.

Ensinnäkin kysymys roska-pankeista jäi pois lepäämään jääneestä esityksestä talousvaliokunnan mietinnössä. Siinä tapahtumat kulkivat siihen suuntaan kuin täällä ed. Aittoniemi äsken totesi.

Toiseksi minun mielestäni vakuusrahastolla ja sen hallintoneuvostolla on perustamisesta alkaen ollut melkoisen suuret valtuudet valvoa niiden pankkien toimia, jotka valtion taholta tukea ovat saaneet. Sanoin, että melkoisen suuret valtuudet. Olen kyllä ollut joissakin yhteyksissä havaitsevinani, että Suomen Pankki, ehkä vakuusrahaston johtokaan, ei ole halunnut valtuuksia käytettävän siten kuin hallintoneuvostolle valtuudet on annettu.

Mutta sikäli kuin puutteita ja ongelmia oli, mielestäni viime vuoden lokakuun 15 päivänä vakuusrahaston hallintoneuvostolle hyväksytyt periaatteet lisäsivät mahdollisuuksia valvoa niiden pankkien toimintaa, joita valtio on avustanut. Jos vielä tämäkään ei riittänyt, niin lisätalousarvion käsittelyn yhteydessä, jossa myönnettiin hallituksen käyttöön lisää rahaa pankkien tukemiseen, lisätalousarvion perusteluissa halli-

tus ilmoitti soveltavansa lepäämään jätetyn lain säännöksiä myöntäessään pankkitukea. Jos tätä hallituksen ilmoitusta käytäntöön on sovellettu, niin jälleen kerran lisättiin mahdollisuuksia valvoa avustettavien pankkien toimintaa. Ellen nyt väärin muista, näitä tapahtumia seurasi vielä laki vakuusrahaston hallinnon muuttamisesta vuoden vaihteessa. Tällöin toteutettiin organisaatiomuutos, jonka perusteella nyt sitten vakuusrahastolle on valittu uusia johtajia, on muodostettu uusia hallintoelimiä jnp. Oikeastaan nyt on jäänyt toteuttamatta vain se, että vakuusrahaston hallinto siirretään valtiovarainministeriölle, ja sitten joukko niitä ehtoja, joista oli keskusteltu lepäämään jätetyn lain sisällöstä käydyissä keskusteluissa. Palaan tähän valtioneuvoston valtaan hetken kuluttua.

Sitä ennen haluaisin todeta, että kun ed. Sasi täällä eilen käytti puheenvuoron, niin mielestäni hän oli jossain määrin yksipuolinen arvioidesaan pankkien toimintaa. Kun minun mielestäni ei ole aihetta mitään pankeja erityisesti puolustella, niin mielestäni ei ole myöskään mitään aihetta jotain pankkiryhmää erityisesti arvostella. Ed. Sasi kyllä käytti eilisestä puheenvuorostaan huomattavan osan juuri yhden pankkiryhmän arvosteluun.

Jos sitten tämä valta siirrettäisiin valtioneuvostolle eli siis vakuusrahasto siirrettäisiin eduskunnan alaisuudesta valtioneuvoston alaisuuteen, niin kuin lepäämässä olevassa laissa edellytetään, siitä ei saataisi hyvää seurata. Otan vain yhden esimerkin:

Hallituksen iltakoulussa on eilen ratkaistu lehdistön tietojen mukaan selvitysmies Eino Petäjäniemen ehdotuksen pohjalta urheilujärjestöjen avustamista koskeva kysymys. Tämä selvitysmies Eino Petäjäniemi nimettiin pääministerin toimesta suorittamaan selvitystä, jonka selvityksen eräänä tarkoituksena oli SVUL:n kasino-seikkailujen aiheuttaman aukon paikkaaminen SVUL:n taloudessa ja lajiliittojen taloudessa. Tämä selvitystyö näytti johtavan siihen, että pääministeri ohittaen kulttuuriministerin oli viemässä asian päätökseen. Tämän päivän lehtitiedot kertovat, että kysymys olisi kuitenkin ollut kulttuuriministerin esityksestä. Kun olen aikaisemmin kiinnittänyt huomiota siihen, että pääministerin runnaus Kemoran moottoriradan rahoittamisessa, valtionosuudessa siihen, ei ollut mikään varsin vakuuttava näyttö hänen kyvytään ja taidostaan hallita liikuntajärjestöjen avustamista ja avustusten rahoittamista, niin minä pelkään, että silloin jos pankkitukiratkai-

sut siirretään samalla tavalla valtioneuvoston alaisuuteen, jäljet saattaisivat olla samanlaisia.

Ed. Seppänen: Herra puhemies! Nyt käsillä oleva talousvaliokunnan mietintö pitää sisällään sellaisia linjauksia, jotka eivät ole yleisesti ottaen ongelmallisia verrattuna niihin päätöksiin, joita eduskunta aikaisemmin on tehnyt. Joitakin ongelmia on aiheuttanut se, että valiokunnan puheenjohtaja Matti Louekoski on vetänyt omat tulkintansa näistä valiokunnan päätöksistä ja sillä tavalla aiheuttanut keskustelua, joka ei ole minun mielestäni luettavissa valiokunnan mietinnön perusteella. Tämän takia olisin halunnut tässä yhteydessä pitää kiinni siitä periaatteesta, että edelleen ovat voimassa ne eduskunnan aikaisemmin hyväksymät pankkitukiperiaatteet, jotka täällä eduskunnassa on hyväksytty kahteen kertaan yksimielisesti, ensin talousvaliokunnan, sitten valtiovarainvaliokunnan mietinnön pohjalta.

Mielestäni teksti, joka on täällä jaettu nimelläni perustelulausumaluonnoksena, on ikään kuin pankkituen yya-sopimus, eli se on mainittava joka kerta erikseen, jotta kaikki voisimme todeta, että se on voimassa. Toisaalta tämä yya-sopimushan on voimassa kaikissa niissä yhteyksissä, joissa valtion rahaa on myönnetty pankkituen käyttöön. Eli ns. pankkitukipaketissa ja sitä seuranneessa lisäbudjetissa nämä perustelut ovat olemassa ja eduskunta on ne yksimielisesti hyväksynyt, ja tältä osin yya-sopimus on edelleen voimassa eikä sitä ole irtisanottu. Eikä sitä voi irtisanoa millään sen tyypisellä poliittisella lausumalla, joka toisessa yhteydessä kirjattaisiin jonkun valiokunnan mietintöön. Nämä perusteet ovat lisäbudjetissa ja pysyvät siinä, ja jos ei lisäbudjettia muuteta, niin se periaate ei myöskään muutu täällä esitettävillä lausumilla. Joten siis olkoot lausumat voimassa, ilman että tällä kertaa mainitaan tätä yya-sopimusta.

Sen takia en ehdota tätä eduskunnan kaksi kertaa hyväksymää lausumaa enää kolmatta kertaa hyväksyttäväksi tässä yhteydessä eduskunnan tahdoksi, vaan palaamme syksyllä asiaan, jos eduskunnan tahtoa ollaan hallituksen lakiesitysten perusteella uudistamassa, niin kuin sitä mitä ilmeisimmin ollaan uudistamassa. Eli näköpiirissä on, että käyttöön otetaan tällä hetkellä meille kaikille epämääräisiksi jääneet valtion takaukset osakepääoman veroisille lainoituksille, joilla parannettaisiin pankkien vakavaraisuutta 8 prosentin vakavaraisuusasteen säilyttämiseksi. Tältä osin mielestäni ei voida hyväk-

syä myöskään mitään yleisiä perusteita valtion takuille, vaan täytyy olla tarkoin tiedossa, mistä on kysymys, ja siitähän hallitus tällä hetkellä valmistelee lakia. Jos se on ristiriidassa eduskunnan aikaisemmin yksimielisesti hyväksymien pankkitukiperiaatteiden kanssa, niin silloin palaamme asiaan.

Toinen asia, jota ollaan ilmeisesti myös valmistelemassa, on roskapankit. Siinäkin täytyy olla konkreettisia ehdotuksia, ennen kuin voi ottaa kantaa niiden puolesta tai niitä vastaan. Mitään yleisiä roskapankkeja en ole valmis hyväksymään sen takia, että niihin sisältyvät kaikki ne ongelmat, minkä takia eduskunta ei tätä lakiesitystä tammikuussa käsitellyt.

Mitä sitten tulee käsiteltävänä olevaan asiaan eli talousvaliokunnan mietintöön pankkivaltuuston toiminnasta, pankkivaltuuston toimintaan liittyvät melkoisia ongelmia, joita mietintö ei mielestäni täysin selvästi tuo esille. Tyypillinen esimerkki siitä kumipallomaisesta olost, joka pankkivaltuuston jäsenille tulee, on pankkivaltuuston tämänpäiväisessä kokouksessa tehdyt päätökset. Pankkivaltuustohan päätti yksimielisesti 15 päivänä kesäkuuta, 9 päivää sitten, julistaa rahoitustarkastuksen johtajan viran paikan avoimeksi ja hakuun, eli päätettiin panna hakuun rahoitustarkastuksen johtajan paikka. Mutta sen jälkeen poliittinen piiri lähti pyörimään ja pankkivaltuuston jäsenet joutuivat kumipallon asemassa pyörimään seinältä toiselle sen mukaan, miten heitä heiteltiin.

Peruste sille, että rahoitustarkastuksen johtajan paikka pitäisi täyttää, ensi sijassa käytettiin tasavallan presidentin puhetta ja siitä esitettyä tulkintaa, että tasavallan presidentti olisi esittänyt, että Aranko on nimitettävä rahoitustarkastuksen johtajan virkaan paikkaa auki julistamatta. Eli uskomattomia perusteita. Vaikka tasavallan presidentti nimittää tämän henkilön, niin kuitenkin hänen Kauppalehdessä käyttämänsä puheenvuoroa tulkittiin sillä tavalla, että hän haluaa siihen paikkaan Arangon ja heti ja että paikkaa ei saa panna auki.

Seuraava peruste, kun pankkivaltuusto ei kovin helpolla ollut valmis siihen, että paikka julistettaisiin auki, oli se, että olisi koetettu tehdä virasta määräaikainen. Mutta sen esti taas oikeuskansleri, joka esitti tulkinnan, jonka mukaan tätä paikkaa ei saa julistaa määräaikaiseksi. Jälleen pankkivaltuustoa vietiin.

Esillä oli loppujen lopuksi vain se yksi ainoa oikea politiikka, mikä on ollut niin tyypillistä hallituksen toiminnalle. Sen seurauksena rahoit-

tustarkastuksen johtajan virkaan nimitettiin lähes yksimielisesti tänä päivänä ekonomi Jorma Aranko paikkaa auki julistamatta ja arvioni mukaan noin 40 prosentin suuruisella palkankorotuksella.

Tähän liittyen vielä kiinnitän huomiota siihen, että rahoitustarkastuksen johtokunnan jäseneksi nimitettiin pankinjohtaja Esko Ollila. Hänhän on esittänyt julkisuudessa vastikään, että poliitikot keräävät palkkioita valtionyhtiöiden valvonnasta ja se on ainoa peruste, miksi poliitikot ovat valtionyhtiöiden valvonnassa. Nyt sama Ollila on mukana rahoitustarkastuksen johtokunnassa ja sieltä on perimässä itselleen palkkioita suuruusluokkaa monta sataa markkaa kokoukselta, kun meille eivät käyneet KTM:n hallintoneuvoston jäsenille suosittelemat palkkiot. Alkuperäinen ehdotus oli, että ehdotettiin vielä enemmän palkkaa. Seuraava ehdotus oli, että vähemmän palkkaa, mutta erittäin huomattava kokouspalkkio, ihmisille jotka joutuvat hoitamaan näitä asioita oman toimensa ohella, niin kuin Ollila ja Aranko, kokouspalkkioita jokaisesta kokouksesta, missä he ovat omia asioitaan hoitamassa, ja samoilta ihmisille, jotka arvostelevat kansanedustajia siitä, että kerätään muka valtionyhtiöitä valvomalla vain kokouspalkkioita. Mielestäni tämä moraali, jota pankinjohtaja Ollila edustaa, on kovin kestävätkin lähtien siitä, että hänelle pitäisi maksaa huomattavan suuria palkkioita oman tehtävänsä hoitamisesta, niin kuin myös Arangolle.

Tällä tavalla pankkivaltuusto on kuin kumipallo, jota pomputellaan seinältä toiselle sen mukaan kuin politbyroo, joka tässä tapauksessa koostuu minulle osin tuntemattomista henkilöistä, hyväksi näkee pankkivaltuustoa heitellä. Tässä mielessä eduskunta ja talousvaliokunta ei ole mielestäni lausunut riittävästi siihen suuntaan, että pankkivaltuuston pitäisi terästä otettaan. Suurimman osan pankkivaltuuston jäsenistä pitäisi terästä otettaan ja käyttää sitä itsenäistä valtaa, joka eduskunnan valitsemalla pankkivaltuustolla on. Vaara on se, että politbyroo muuten hoitelee asiat meidän puolestamme, eduskunnan puolesta, niin kuin se tähän asti on hoidellut.

Ed. Mattila: Arvoisa puhemies! Toivon, että talousvaliokunnan mietinnön pohjalta käynnistyy vihdoin rehti omaisuudenhoitoyhtiöiden perustamisasia. Itse olen ollut tämän kannalla alusta alkaen ja näen ne entistä

tärkeämmäksi, mitä pitemmälle aika on kulunut.

Toinen asia, jonka puolesta pyysin tämän puheenvuoron, liittyy ponsiin. Ed. Seppänen veti pontensa pois. Ajattelin juuri puuttua siihen kohtaan, että samat asiat ovat menneet hallitukselle tiedoksi ensimmäisessä lisätalousarviossa ja ovat tulossa aikanaan myös lakitekstin kautta meille vastaan.

Ihan sama asia on ed. Louekosken ponnassa. Nämä asiat ovat myös kuluvan vuoden ensimmäisessä lisätalousarviossa. Siellä on kiinnitetty huomiota siihen, että haetaan edullisin vaihtoehto. Se on ihan momentin perustelujen kohdassa 2 mainittu. Siellä on myös edellytetty takauksista tiettyjä asioita, että ne on selvitettävä. Me kaikki, jotka olemme valtion vakuusrahaston hallintoneuvostossa, tiedämme, että näitä asioita tutkitaan ja selvitetään. Katsoisin, että tuostakaan ponnasta tässä vaiheessa ei olisi tarvetta äänestää.

Mitä tulee ed. Seppäsen tämän päivän pankkivaltuuston toimintaa koskevaan katsaukseen, totean vain, että se oli yksipuolinen. En minä muista, että kaikissa puheenvuoroissa olisi käytetty viittausta tasavallan presidenttiin, en itsekkään ole löytänyt. Muut perustelut olivat esitykseksi Arangon nimittämiseksi tähän paikkaan.

Toisena asiana haluaisin korostaa sitä, että tämän tyyppisiin vakansseihin pitäisi kaikissa vaiheissa liittää määräaikaisuus. Minä toivon, että tämä viesti nyt lähtisi myös hallitukselle ja asianomaisille tahoille.

Ed. Louekoski: Herra puhemies! Kuuntelin ed. Seppäsen puheenvuoroa ensinnäkin pankkivaltuuston asemasta. Valiokunnan mietinnössä kiinnitetään pyöreän sanoin huomiota siihen, että tällä hetkellä pankkituen valvontaa hoitavien organisaatioitten asema ei ole ongelmaton. Siinä, myös pankkivaltuuston asemassa, on muutamia sellaisia seikkoja, jotka pitää, kun syksyllä kokoonnumme, ottaa vähän laajempaan keskusteluun.

Samassa yhteydessä voimme sitten keskustella myös siitä, mitä hallitus kesällä saa aikaan laatimalla mahdollisesti lakiesityksen omaisuudenhoitoyhtiöitten perustamismahdollisuudesta ja entistä selvemmin veronmaksajien edut huomioon ottavasta pankkitukijärjestelmästä.

Ilmoitan tässä yhteydessä, että en myöskään nimelläni jaettua ponsiesitystä tee. Minulle riittää hyvin, että valiokunnan mietintö tulee hyväksytyksi.

Ed. Laivoranta: Herra puhemies! En aio pitkittää tätä kokousta. Olisi voinut tietysti vetää koko puheenvuoronsa pois, kun ed. Louekoski peruutti ponsiesityksensä, mutten malta olla puuttumatta siihen muutamalla sanalla, koska hän kuitenkin tavalla tai toisella tulee esiintymään tässä asiassa valiokunnan puheenjohtajana kotiin päin vetäen.

Tähän kohtaan, missä ed. Louekoski lähtee siitä, että eduskunta edellyttää, että pankkituen jatkuva kasvu on pysäytettävä, haluan puuttua muutamalla sanalla. Tämä on kyllä kovin populistinen väite edustajalta, joka hyvin tietää, että yritysten ja yhteisöjen tappiot, joista pankkituki johtuu, ovat olemassa ja että ne joudutaan joka tapauksessa maksamaan, kuten ed. Seppänen hyvin ansiokkaasti todisti eilen.

Ed. Louekoski tietää myös hyvin, että nämä tappiot johtuvat 80-luvulla tehdyistä virheistä ja silloisesta holtittomuudesta, jopa rikollisesta toiminnasta.

Ed. Louekosken olisi syytä miettiä myös omaa rooliaan tässä kriisissä, missä nyt olemme. Viittaamaan vain vuonna 90 tehtyyn budjettiin, jossa ed. Louekosken ollessa valtiovarainministerinä lisättiin valtion menoja 30 miljardilla markalla, vuonna 90, jolloin tarkkaan nähtiin ja tiedettiin, että kaikki laman merkit olivat olemassa.

Tämän enempää en halua pitkittää kokousta, mutta toivon, että talousvaliokunnassa hyvin alkanut ja jatkunut rakentava työ tämänkin puheenvuoron jälkeen voisi jatkua. Mutta sanoisin niin, että jos ed. Louekoski menettelee niin kuin hän pois vetämässään esityksessä yritti, niin ei tule jatkumaan.

Ed. Louekoski (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ihmettelen ed. Laivorannan puheenvuoroa siinä mielessä, ettei valiokunnassa olisi ollut yhteisenä pyrkimyksenä pysäyttää pankkituen jatkuva kasvu.

Mitä tulee siihen, että vuoden 91 budjetin valmistelussa olisin ehdottanut 30 miljardia lisää menoja, totean vain lyhyesti, että se ei pidä paikkaansa.

Ed. Dromberg: Herra puhemies! Olen erittäin iloinen siitä, että valiokuntamme puheenjohtaja Louekoski veti pois oman ponsiehdotuksensa, koska samat asiat ovat täysin selkeästi myös tässä meidän valiokuntamme mietinnössä ja näistä asioista me olemme olleet kaikki todella yksimielisiä.

Toivon, että yhteistyö voi jatkua samassa hengessä, että ne periaatteet, jotka on luotu näissä kysymyksissä, pitävät aivan loppuun asti ja niin, ettei kukaan oikeastaan vedä niin sanotusti välistä, koska tälle ei ole pohjaa ollut keskustelussa, joka valiokunnassa on käyty.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Totean ed. Laivorannalle ensin, että silloinen ministeri Louekoski valittiin hoitamaan sitä pesää, jonka ministeri Liikanen oli ensin kerännyt ja sen jälkeen poistunut Brysselin suuntaan.

Mitä tulee keskustan näkemyksiin, jos ne menojen lisäykset ja muut olisi toteutettu, joita te esittelitte niihin aikoihin, summa olisi ollut vielä suurempi. Te olitte niin kovia poikia lisäämään valtion menoja.

Mutta varsinainen lyhyen puheenvuoroni aihe, herra puhemies, on se, että mielestäni Suomen Säästöpankin ja SKOPin asia pitäisi nopeasti ratkaista, vaikka se tekisi minkälaiset kustannukset kertaheitolla suomalaiselle yhteiskunnalle. Nimittäin Suomen Säästöpankin ja SKOPin tilanne menee aina huonommaksi. Minä en tiedä konkreettisia tapauksia, mutta olen kuullut, että suuria säästösummia jopa sanottaisiin Suomen Säästöpankissa tällä hetkellä irti. Jos tämän tyyppinen toiminta jatkuu, se merkitsee yhä alenevaa suuntaa ja suoranaista tuhoa, ja saattaa olla, että se maksaa yhteiskunnalle myöhemmin vielä enemmän. Siis kertaheittolla koko Suomen Säästöpankki ja SKOP järjestetään ei niinkään roskapankkien kautta vaan masketaan hommat pois, että päästään normaaliin elämään. Minä luulen, että tällaista näkemystä aika pitkälti viljellään jo pankkipiireissikin.

Ed. Laivoranta: Herra puhemies! Ed. Louekoskelle haluaisin todeta sen verran, että valiokunta oli todella yksimielinen, ja siksi kriittisesti suhtaudun siihen, minkä takia on tällainen oma ponsiehdotus, tällainen välistä veto, koska meillä on yksimielinen kanta asiassa. Tämä ei silloin tunnu hyvältä eikä reilulta, että valiokunnan puheenjohtaja haluaa vetää välistä.

Toinen asia, jossa minusta ed. Louekoski toimi häikäilemättömästi, on se, kun hän esittää, että tuen myöntämisen on perustuttava selkeihin säännöksiin. Minä haluan muistuttaa ed. Louekoskelle, että nimenomaan hänen puolueensa, sosialidemokraatit, tammikuussa esti selkeiden pelisääntöjen voimaantulon.

Mitä tulee 30 miljardiin, jos väitin, että ed. Louekoski ajoi, pehmennän sen verran, että ei ed. Louekoski ajanut vaan hänen ollessaan valtiovarainministerinä hyväksyttiin tällainen lisäys julkisiin menoihin, ja se on aika fakta. Liki 30 miljardia 90:stä 91:een nostettiin menoja. Tämä pitää aika tarkkaan paikkansa suuruuslukuna.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 17 (K 5)

pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi syyskuun 7 päivänä pidettävään täysistuntoon.

Toinen varapuhemies: Täysistunto on päättynyt.

Täysistunto lopetetaan kello 15.13.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen